

مرکز تحقیقات اسلامی

اصفهان

گامی

عمران
علیه السلام

www.

www.

www.

www.

Ghaemiyeh

.com

.org

.net

.ir

آشنایی با روشهای صید مروارید علم

مؤلف: نجمه صالحی

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

آشنایی با روش های صید مروارید علم

نویسنده:

نجمه صالحی

ناشر چاپی:

موسسه آموزشی تالیفی ارشدان

ناشر دیجیتالی:

مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

فهرست

۵	فهرست
۸	آشنایی با روش های صید مروارید علم
۸	مشخصات کتاب
۹	اشاره
۱۱	فهرست مطالب
۱۵	پیش گفتار
۱۷	فصل اول: آموزش شیوه های جستجو در اینترنت
۱۸	شبکه های اجتماعی علمی
۱۹	هشدار گوگل "Google Alerts"
۲۰	گوگل درایو "Google Drive"
۳۲	نرم افزار AirDroid
۳۳	نرم افزار Dropbox
۳۳	نرم افزار Ashampoo Snap
۳۴	علم نت
۳۵	معرفی نرم افزار کتاب خوان همراه پژوهان
۳۷	نرم افزار کتابخانه فقاہت منبعی برای استناد و جستجو
۳۸	آموزش فهرست نویسی در نرم افزار آفیس (وورد)
۳۸	با مراجعه به لینک زیر می توانید دستورالعمل ساخت فهرست اتوماتیک در نرم افزار وورد را ببینید:
۳۹	فصل دوم: آشنایی با اصطلاحات و مراحل پژوهشی
۴۰	(الف) آشنایی با منابع مناسب موضوع تحقیق:
۴۰	(ب) آشنایی با انواع جنبش های کمی و کیفی:
۴۱	(ج) آشنایی با انواع تفکر
۴۱	(د) آشنایی با انواع اصطلاحات جدید در پژوهش
۴۲	(ه) آشنایی با تعاریف تحقیق کمی و کیفی:

- ۴۵ (و) آشنایی با مراحل تحقیق به بیانی دیگر
- ۴۵ ۱. موضوع تحقیق
- ۴۷ (ز) آشنایی با آینده پژوهی
- ۴۹ فصل سوم: آشنایی با برخی کتب مهم روش شناسی
- ۴۹ ۱- خلاصه ای از کتاب رویکرد تفکر سیستمی، استیون هینز، ترجمه رشید اصلانی
- ۴۹ ۲- خلاصه ای از کتاب پژوهش کیفی از نظریه تا عمل، نوشته خدیجه ابوالمعالی
- ۵۱ ۳- خلاصه ای از کتاب روش تحقیق کیفی، نظریه مبنایی، رویه ها و شیوه ها، تألیف آنسلم استراس، جولیت کوربین، ترجمه بیوک محمدی، خلاصه شده توسط مریم خانعلی زاده
- ۶۰ ۴- خلاصه ای از کتاب روش های تحقیق کیفی در علوم ارتباطات، نوشته تامس لیندلف، و برایان تیلور، ترجمه استاد عبدالله گیویان
- ۷۲ ۵- خلاصه ای کتاب روش تحقیق کیفی در مکاتب تفسیری (زمینه ها و کاربرد)، تألیف علیرضا محسن تبریزی
- ۷۲ ۶- کتاب کاربرد تحلیل گفتمان در فهم منابع دینی، تألیف دکتر حسن بشیر
- ۷۳ ۷- خلاصه ای از کتاب شیوه تاریخ نگاری، ج. ر. آلتون، ترجمه منصوره اتحادیه (نظام مافی)
- ۸۴ فصل چهارم: آشنایی با برخی از نظریه ها
- ۸۴ نظریه شوتز
- ۸۵ نظریه های برماس
- ۸۵ نظریه لاکلاو و موفه (۱۹۸۵)
- ۸۶ نظریه انتقادی
- ۸۶ نظریه انتقادی مدرنیستی
- ۸۷ نظریه انتقادی پسامدرنیستی
- ۸۷ نظریه تعامل گرایی نمادین
- ۸۸ تئوری انتقادی پست مدرنیسم
- ۸۸ فمینیسم
- ۸۹ مطالعات فرهنگی
- ۸۹ مردم نگاری ارتباطات
- ۹۰ فصل پنجم: آشنایی با چند نمونه از روش های پژوهش کیفی
- ۹۰ ۱- روش دلفی (Delphi method)

۹۳	۲- روش تئوری گراند
۹۵	۳- روش برساخت گرایی اجتماعی یا ساخت گرایی اجتماعی (Social constructivism)
۹۵	۴- روش تحلیل گفتمان (Discourse Analysis)
۹۸	۵- روش تحلیل رگرسیون
۹۹	۶- روش تحلیل محتوا (تحلیل مضمون)
۱۰۲	۷- روش تحلیل راهبردی (SWOT)
۱۰۲	۸- روش پیمایشی
۱۰۳	۹- نمونه ای از سناریو نویسی در پژوهش ها
۱۰۳	۱۰- چند نمونه از موضوعات پژوهش های تاریخی:
۱۰۵	کلام آخر:
۱۰۶	منابع :
۱۱۰	درباره مرکز

آشنایی با روش های صید مروارید علم

مشخصات کتاب

سرشناسه : صالحی، نجمه، 1360-، گردآورنده

عنوان و نام پدیدآور : آشنایی با روش های صید مروارید علم/گردآوری و تالیف نجمه صالحی.

مشخصات نشر : تهران: موسسه آموزشی تالیفی ارشدان، 1399.

مشخصات ظاهری : 130ص.؛ 5/14 × 5/21 س م.

شابک : 500000 ریال: 0-275811-622-978

وضعیت فهرست نویسی : فاپا

یادداشت : کتابنامه.

موضوع : تحقیق -- روش شناسی

Research -- Methodology

تحقیق -- روش شناسی -- کتابشناسی

Research -- Methodology -- Bibliography

تحقیق کیفی -- روش شناسی

Qualitative research -- Methodology

جستجوی اینترنتی

Internet searching

رده بندی کنگره : Q180/55

رده بندی دیویی : 001/42

شماره کتابشناسی ملی : 7446541

اطلاعات رکورد کتابشناسی : فاپا

آشنایی با روش های صید مروارید علم

نجمه صالحی

1399

ص: 2

پیشگفتار. 5

فصل اول: آموزش شیوه‌های جستجو در اینترنت... 7

شبکه‌های اجتماعی علمی.. 8

هشدار گوگل "9. Google Alerts.

گوگل درایو "10. Google Drive".

نرم افزار 22.. AirDroid..

نرم افزار 23.. Dropbox..

نرم افزار 23.. Ashampoo Snap..

علم نت.. 24

معرفی نرم افزار کتابخوان همراه پژوهان. 25

نرم افزار کتابخانه فقاقت منبعی برای استناد و جستجو. 26

آموزش فهرست نویسی در نرم افزار آفیس (وورد). 27

با مراجعه به لینک زیر میتوانید دستورالعمل ساخت فهرست اتوماتیک در نرم افزار وورد را ببینید: 27

نرم افزار پاکنویس : 27

فصل دوم: آشنایی با اصطلاحات و مراحل پژوهشی... 28

الف) آشنایی با منابع مناسب موضوع تحقیق: 29

ب) آشنایی با انواع جنبشهای کمی و کیفی: 29

ج) آشنایی با انواع تفکر. 30

د) آشنایی با انواع اصطلاحات جدید در پژوهش... 30

ه) آشنایی با تعاریف تحقیق کمی و کیفی: 31

آشنایی با چهارچوب تحقیق کیفی: 32

و) آشنایی با مراحل تحقیق به بیانی دیگر. 33

1. موضوع تحقیق. 33

ز) آشنایی با آینده پژوهی.. 34

ص: 3

فصل سوم: آشنایی با برخی کتب مهم روششناسی.. 36

1- خلاصه‌های از کتاب رویکرد تفکر سیستمی، استیون هینز، ترجمه رشید اصلانی.. 36

2- خلاصه‌های از کتاب پژوهش کیفی از نظریه تا عمل، نوشته خدیجه ابوالمعالی.. 36

3- خلاصه‌های از کتاب روش تحقیق کیفی، نظریه مبنايي، رویه ها و شیوه‌ها، تألیف آنسلم استراس، جولیت کوربین، ترجمه بیوک محمدی، خلاصه شده توسط مریم خانعلی زاده. 38

4- خلاصه‌های از کتاب روش های تحقیق کیفی در علوم ارتباطات، نوشته تامس لیندلف، و برایان تیلور، ترجمه استاد عبدالله گیویان 47

5- خلاصه‌های کتاب روش تحقیق کیفی در مکاتب تفسیری (زمینه ها و کاربرد)، تألیف علیرضا محسن تبریزی.. 59

6- کتاب کاربرد تحلیل گفتمان در فهم منابع دینی، تألیف دکتر حسن بشیر. 59

7- خلاصه‌های از کتاب شیوه تاریخنگاری، ج. ر. آلتون، ترجمه منصوره اتحادیه (نظام مافی) 60

فصل چهارم: آشنایی با برخی از نظریه‌ها 70

نظریه شوتر. 70

نظریه‌های برماس... 71

نظریه لاکلاو و موفه (1985) 71

نظریه انتقادی... 72

نظریه انتقادی مدرنیستی... 72

نظریه انتقادی پسامدرنیستی... 73

نظریه تعاملگرایی نمادین... 73

تئوری انتقادی پست مدرنیسم.. 74

فمینیسم.. 74

مطالعات فرهنگی... 75

مردمنگاری ارتباطات... 75

فصل پنجم: آشنایی با چند نمونه از روشهای پژوهش کیفی.. 76

1-روش دلفی (Delphi method)

ص: 4

2- روش تئوری گراند. 79

3- روش برساخت گرایی اجتماعی یا ساخت گرایی اجتماعی 81 (Social constructivism))

4- روش تحلیل گفتمان 81 (Discourse Analysis))

5- روش تحلیل رگرسیون. 84

6- روش تحلیل محتوا (تحلیل مضمون) 85

7- روش تحلیل راهبردی (88 swot)

8- روش پیمایشی.. 88

9- نمونه‌های از سناریونویسی در پژوهشها 89

10- چند نمونه از موضوعات پژوهشهای تاریخی: 89

کلام آخر: 91

منابع: 92

پیش‌گفتار

امیرالمؤمنین علی (ع) فرموده اند: لا ینفع اجتهاد بغير تحقیق؛ اجتهاد بدون تحقیق سودمند نباشد. (معجم الفاظ غررالحکم، ص 249)

در دنیای امروز، که عصر انفجار اطلاعات و گستردگی وسیع ارتباطات است، یکی از مهمترین راه های ارتباط محققین، اساتید، اعضای هیأت علمی دانشگاه ها و موسسات آموزشی با همتایان خود، نگارش مقالات و آثار پژوهشی می باشد.

ص: 5

آموزش بخش ظاهری علم را شامل می‌شود، و پژوهش، باطن علم را بررسی می‌کند. پژوهش، محقق را بر آن می‌دارد، تا به جستجوی حقیقت بپردازد، و از تعصب و مطلق‌گرایی و قضاوت‌های نابه‌جا بپرهیزد. تحقیق و پژوهش، عنصر نجات‌دهنده انسان، و عامل بلوغ و دست‌یافتن وی به زندگی آرمانی است. پژوهشگری زاینده فطرت پرستگر انسان، و در ذات او نهادینه است. پژوهش مولد علم است، و باعث رشد شتابان علم می‌گردد. هنوز زوایای پنهان بسیاری از موضوعات دینی، کشف نشده است، و این امر نیازمند تلاش پژوهشگران این حوزه است، تا لایه‌های نهفته را کنار زده، و گوهر ناب مفاهیم اسلامی را به جامعه بشری هدیه دهند. پژوهشگر باید پس از غور در مسائل دینی و کشف حقایق، آنها را با نوشتن ثبت و ضبط نماید. این امر مهم توصیه اولیاء دین مبین اسلام است، زیرا نتیجه تحقیقات را جاودانه می‌کند و بقای آنها را برای استفاده نسل‌های آینده، تضمین می‌کند. چه بسیار گویندگان دانشمندی که در طول تاریخ

زیسته‌اند، و تنها به سخنان شفاهی بسنده کرده‌اند، و چون اثر مکتوبی نداشته‌اند، چیزی از آنها به یادگار نمانده است. لذا نوشتن یافته‌های علمی امر لازمی است، که حتی گاهاً موجب ایجاد ایده‌های نو در ذهن پژوهشگران دیگر نیز می‌گردد. کوشش و تلاش مداوم، و بهینه‌سازی روش‌های نگارش مقاله، به همراه الگوگرفتن از مقالات شاخص، می‌تواند پژوهشگران را، به نویسندگان توانمند مقالات علمی پژوهشی تبدیل نماید. تحقیق و پژوهش نیروی محرک توسعه پایدار، در تمامی حوزه‌های فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و... است.

یکی از اساسی‌ترین مهارت‌های مورد نیاز پژوهشگران، شناخت روش‌ها و توانمند شدن در امر پژوهش است. در صورت نداشتن مهارت، پژوهشگران به دیگر نویسندگان در امر نگارش اثر تحقیقی، وابسته‌اند و ارتباط آنها را با همتایانشان، غیرتخصصی و کند می‌سازد. با فراگرفتن دانش تخصصی پژوهش و آموزش دیدن قالب‌های خاص نگارش، برای نوشتن هر قسمت از تحقیق، خود محقق بهترین کسی خواهد بود که می‌تواند، اثر خود را بنویسد.

در این نوشتار بر آن شدیم، تا شیوه‌های نوین جستجو و پژوهش در علوم را بررسی کنیم، و نمونه‌هایی از موضوعات پژوهشی ارائه دهیم. باشد که فانوس راهنمایی، جهت یاری جویندگان علم، در دریای عمیق پژوهش گردد، و پژوهشگران با کمک آن بتوانند، مرواریدهای ارزشمند علم را، در این بحر وسیع بیابند.

فصل اول: آموزش شیوه های جستجو در اینترنت

مطالعه کتاب و مراجعه به کتابخانه ها، یکی از روش های سنتی تحقیق است. این روش با وجود مفید و کاربردی بودن، زمان زیادی را از پژوهشگر می گیرد، که در مقایسه با استفاده از نرم افزارها و موتورهای

ص: 7

جستجوی اینترنتی، روش بسیار وقت گیری است. گاهاً برای یافتن موضوع مورد پژوهش، ممکن است ساعات زیادی صرف شود.

هنگامی که مشغول مطالعه هستید، ممکن است بخش هایی از متن مورد نظر برای شما گنگ و نامفهوم باشد، یا قصد داشته باشید اطلاعات بیشتری راجع به آن کسب کنید. در این شرایط، متن مورد نظر را انتخاب کرده، و در موتورهای جستجو یا نرم افزارهای شامل کتب تخصصی کپی کنید، و به راحتی مطالب مربوط به آن را جستجو کنید.

در این بخش برخی موتورهای جستجو و سایت های مفید در این زمینه را معرفی خواهیم کرد. به عنوان مثال می توانید نیازهای اطلاعاتی خود را با سرورهای ایرانی زیر رفع نمایید:

تبیان tebyan.net

حوزه نت hawzah.net

پارسی جو parsijoo.ir

شبکه های اجتماعی علمی

امروزه شبکه های اجتماعی علمی، در بستر وب، دو نقش مهم را در باز و خواننده شدن آثار پژوهشی، به هر زبانی ایفا می کنند. ایجاد پروفایل های شخصی از آثار پژوهشی محققان در این شبکه ها، دسترسی راحت و سریع را به این آثار فراهم نموده، و در نهایت باعث به وجود آمدن ارجاعات بیشتر به این آثار خواهد شد. شبکه های اجتماعی علمی متعددی در سطح وب وجود دارد که برخی از مهمترین آنها عبارتند از:

آکادمیا www.academia.edu

اورکید <http://orcid.org>

ریسرچ گیت www.researchgate.net

گوگل اسکالر <https://scholar.google.com>

مندلی <https://www.mendeley.com>

لینک دین www.linkedin.com

هشدار گوگل یکی از مفیدترین و ناشناخته شده ترین سرویس های گوگل است. با این سرویس می توانید برای یک یا چند کلیدواژه، هشدار تنظیم کنید تا هر وقت موضوعی با این محتوا در وب منتشر شد، گوگل آن را به شما ایمیل کند. قطعاً هیچ محدودیتی در مورد تعداد هشدارها وجود ندارد.

فرض می کنیم شما عبارتی را در گوگل جستجو می کنید، اما می خواهید هر چیز جدیدی را که در آینده، در مورد آن عبارت، به اینترنت اضافه خواهد شد را نیز بدانید. مثلاً اسم خودتان را جستجو می کنید و تمایل دارید هرگاه نام شما در هر نقطه ای از وب برده شد، باخبر شوید. اینجاست که هشدارگوگل به کمک شما خواهد آمد!

دیگر نیاز نیست خودتان به صورت متناوب در اینترنت جستجو کنید، چرا که گوگل این کار را برای شما انجام می دهد. فقط کافی است که یک هشدار بگذارید، و تنظیم کنید که در چه بازه ی زمانی، می خواهید مطالب جدید به ایمیل شما ارسال شود.

برای این منظور آدرس www.google.com/alerts را در نوار آدرس مرورگر خود تایپ نمایید، و سپس با اکانت گوگل خود در آنجا Sign in کنید.

فضای ذخیره سازی ابری "Cloud Storage"

همه ما با روش های سنتی ذخیره اطلاعات دیجیتال آشنایی داریم. هارد دیسک، فلش مموری، حافظه گوشی، سی دی و... همگی حافظه های سخت افزاری برای ذخیره سازی اطلاعات دیجیتال هستند. اما با پیشرفت فناوری و افزایش حجم داده ها، دیگر روش های سنتی پاسخگو نبوده و پیشگامان فناوری، فضای ذخیره سازی ابری را توسعه دادند.

در یک تعریف ساده، فضای ابری به مجموعه ای از ابررایانه های متصل به هم اطلاق می شود، که تشکیل یک سامانه واحد را می دهند، و فضای ذخیره سازی نامحدودی را در اختیار کاربران می گذارند، که امکان دسترسی به آن، همیشه از طریق اینترنت وجود دارد.

همه کاربران وب و سازمان ها می توانند، از فضای ابری، برای ذخیره اطلاعات دیجیتال خود استفاده کنند. امروزه سرویس های بسیاری وجود دارند که بر پایه همین فضای ابری، توسعه داده شده اند، و از طریق رایانش ابری، به کاربران خدمات رسانی می کنند. برای کار با این سرویس ها، تنها به اینترنت، و دستگاهی که به اینترنت متصل می شود نیاز داریم. مانند کامپیوتر، لپ تاپ، گوشی همراه هوشمند و...

برخی از معروف ترین سرویس هایی که فضای ابری در اختیار کاربران قرار می دهند، عبارتند از: dropbox، GoogleDrive، iCloud و OneDrive.

از مهم ترین مزیت های فضای ابری، دسترسی همیشگی و امنیت بالای آن، در کنار فضای نامحدود ذخیره سازی است. سرویس های ابری امکانات بسیاری چون ذخیره سازی داده، امکان به اشتراک گذاری داده ها و ابزار و نرم افزار های کاربردی را، در اختیار کاربران قرار می دهند.

گوگل درایو "Google Drive"

گوگل درایو، نام سرویس ابری گوگل، برای ذخیره سازی اطلاعات دیجیتال توسط کاربران است. در این قسمت به معرفی و چگونگی استفاده از گوگل درایو می پردازیم.

گوگل یکی از قوی ترین سرویس های ذخیره سازی آنلاین را در اختیار کاربران خود قرار داده است، تا در هر مکان و با هر دستگاهی از طریق اینترنت، به فایل های خود دسترسی داشته باشند. کاربران گوگل با ساخت یک حساب کاربری، به 15 گیگابایت فضای ابری رایگان، جهت ذخیره فایل های خود، در سرویس گوگل درایو، دسترسی می یابند. و در صورت نیاز می توانند مقدار این فضا را ارتقاء دهند.

گوگل درایو نه تنها مکانی برای ذخیره سازی اطلاعات است، بلکه امکان ایجاد پروژه، و مدیریت آن را برای کارهای تیمی، فراهم ساخته است. گوگل درایو همه محدودیت ها را برداشته است. مهم نیست که در کدام نقطه از جهان باشید، کفایت به شبکه جهانی اینترنت متصل شوید و بر روی پروژه مشترک با سایر همکارانتان کار کنید.

همه کاربرانی که حساب گوگل (Gmail) دارند، می توانند از سرویس گوگل درایو استفاده کنند. در همان آغاز کار، به هر کاربر 15 گیگابایت فضای رایگان، اختصاص داده می شود، که به مرور زمان و در صورت نیاز، می توان با پرداخت هزینه، آن را ارتقاء داد، و از فضای بیشتری استفاده کرد.

فرقی نمی کند که شما از گوشی موبایل استفاده کنید یا از رایانه، سیستم عامل گوشی یا لپ تاپتان اندروید باشد یا ویندوز، از هر دستگاهی و با هر سیستم عاملی، می توانید به گوگل درایو دسترسی داشته باشید. هر تغییری که با یک دستگاه بر روی فایل های خود انجام می دهید، به صورت لحظه ای، در همه دستگاه ها همگام سازی خواهد شد. امنیت این سرویس بسیار بالاست، پس با خاطر آسوده از گوگل درایو استفاده کنید.

برای اشتراک گذاری یک فایل از گوگل درایو، نیازی نیست که طرف دریافت کننده، کاربر گوگل درایو باشد. تنها با کلیک روی لینک ارائه شده، می تواند اقدام به دانلود فایل اشتراک گذاری شده کند.

یکپارچه سازی سرویس های مختلف گوگل با گوگل درایو، قابلیت های بسیاری را فراهم آورده، که در ادامه به آنها اشاره خواهیم کرد.

تعرفه خرید فضای اضافه در گوگل درایو

در زمان نگارش این مقاله، شرکت گوگل برای هر کدام از کاربرانش، 15 گیگ فضای رایگان در نظر گرفته است، و در صورت نیاز کاربر می تواند، با پرداخت هزینه، میزان مشخصی از فضای ذخیره سازی را در اختیار داشته باشد. گوگل این فضا را به صورت مشترک بین سه سرویس Google Photos، Google Drive و Gmail به اشتراک گذاشته است.

زمانی که تصمیم گرفتید فضای ذخیره سازی اکانت خود را بیشتر کنید، از طریق پنل کاربری گوگل درایو، به بخش مدیریت حافظه بروید، و بر روی گزینه «ارتقای فضای ذخیره سازی» کلیک کنید، تا به صفحه جدید هدایت شوید. گوگل گزینه های متعددی را برای خرید به شما پیشنهاد می دهد، که کمترین آن 100 گیگابایت است، و ماهیانه معادل 2/79 دلار کانادا هزینه در بر خواهد داشت. همچنین می توانید گزینه های دیگری را که فضای بیشتری به شما اختصاص می دهند، خریداری کنید.

با این کار، حساب کاربری شما از عضو معمولی به Google One[™] ارتقاء یافته، و امکانات بیشتری نیز به شما ارائه خواهد شد، که یکی از آنها امکان ارتباط با کارشناسان گوگل است.

در حال حاضر بیشترین فضای که هر کاربر می تواند خریداری کند، 30 ترابایت است، که با هزینه 419/99 دلار کانادا در ماه، می توان از این فضا استفاده کرد.

اگر برای خریداری فضای گوگل درایو، حساب بانکی بین المللی ندارید، می توانید از شرکت های واسطه، که کار نقل و انتقالات پول را انجام می دهند، کمک بگیرید.

چه چیزهایی را می توان در Google Drive ذخیره کرد؟

ص: 11

همانطور که اشاره کردیم، هر نوع فایلی را که بتوان روی گوشی یا کامپیوتر ذخیره کرد، در گوگل درایو نیز قابل ذخیره سازی است. در حال حاضر بیش از 30 نوع فایل را می توان در فضای ابری گوگل ذخیره و مدیریت کرد.

عکس، فیلم، متن، صوت، فایل های گرافیکی، فایل های مایکروسافت آفیس، فایل های ادوب فوتوشاپ، فایل های نرم افزار Pages اپل، PDF، اتوکد اتودسک، فونت ها، مخاطبین، سیم کارت و... از جمله فایل هایی هستند، که می توان برای ذخیره سازی آنها از سرویس گوگل درایو بهره برد.

معرفی ابزارهای موجود در گوگل درایو

علاوه بر ابزاری که گوگل درایو برای دانلود، آپلود، و اشتراک گذاری اطلاعات فراهم کرده است، این سرویس با سرویس های دیگری مانند گوگل داکس، گوگل شیتس، گوگل اسلایدز و گوگل فوتوز در تعامل است، تا کاربران بتوانند به صورت آنلاین، فایل ها و اسناد خود را ویرایش کنند.

همانطور که می دانید سه سرویس داکس، شیتس و اسلایدز رقبای اصلی وورد، اکسل و پاورپوینت مایکروسافت هستند.

این سرویس ها هر کدام سایت جداگانه خود را دارند، اما با گوگل درایو در تعامل هستند، و کاربر

می تواند هم زمان از خدمات همه این سرویس ها بهره مند شود.

به جز سرویس های شرکت گوگل، می توانید صدها برنامه کاربردی و سرویس دیگر را با گوگل درایو خود مرتبط سازید، و به صورت مستقیم فایل های خود را از این برنامه ها آپلود کنید. یا اینکه با استفاده از این برنامه ها، فایل های خود را ویرایش کنید. نحوه انجام این کار در بخش مربوط به «برنامه های شخص ثالث» شرح داده خواهد شد.

سرویس های یکپارچه گوگل درایو

در اینجا به معرفی چند سیستم کاربردی گوگل می پردازیم.

Google Docs

ص: 12

این سرویس در واقع پاسخ گوگل به نرم افزار ورد مایکروسافت است. همانطور که می دانید، Microsoft Word از محبوب ترین و کامل ترین نرم افزار های مدیریت متن است. گوگل داکس نیز با فراهم آوردن ابزارهای پیشرفته، تقریباً سرویسی همچون مایکروسافت ورد فراهم آورده، که امکان تایپ، ویرایش، افکت گذاری، تغییر فونت، لینک دهی، اشتراک گذاری و... را در اختیار کاربر قرار می دهد. لازم به ذکر است که، بین این دو سرویس واژه پرداز گوگل و مایکروسافت، سازگاری کامل وجود دارد، و اسنادی که توسط هر کدام ایجاد شده اند را، می توان با نرم افزار شرکت رقیب مشاهده و ویرایش کرد.

بین این سرویس و گوگل درایو تعامل ایجاد شده است، و شما می توانید هر فایل متنی را به کمک گوگل داکس مشاهده و ویرایش کنید. حتی اگر این فایل توسط مایکروسافت ورد تهیه و ذخیره شده باشد.

Google Slides

سرویس گوگل اسلایدز، همه کارهایی را که می توانید با نرم افزار پاورپوینت مایکروسافت انجام دهید، برای شما فراهم آورده است. این سرویس نیز در تعامل با گوگل درایو است، و به کاربران اجازه ایجاد و ویرایش اسلایدهای زیبا جهت ارائه کنفرانس و... را می دهد. با استفاده از Google Slides می توانید، اسلایدهای زیبا بسازید، نمودار و تصویر به آن بیافزایید، و از پویانمایی و قلم ها و فونت های مختلف استفاده کنید. این ابزار به صورت آنلاین در دسترس است، و با هر دستگاهی می توانید به آن دسترسی داشته باشید.

این ابزار گوگل کاملاً با سرویس پاورپوینت مایکروسافت سازگار است، و می توانید با آن فایل های پاورپوینت را نیز مشاهده و ویرایش کنید. نیز به صورت هم زمان و مشترک، می توانید یک اسلاید را طراحی و اشتراک گذاری کنید.

Google Sheets

اگر با ابزار آفیس مایکروسافت سروکار دارید، احتمالاً با نرم افزار Excel آشنا هستید. سرویس Google Sheets نیز همانند اکسل طراحی شده، تا بتوانید توسط آن، داده های خود را درون جدول قرار دهید، و با استفاده از نمودارهای رنگی و جذاب، به دسته بندی و تجزیه و تحلیل داده ها پردازید.

این ابزار با نرم افزار Excel سازگار است و توسط آن می توانید به ویرایش و اشتراک گذاری این نوع فایل ها نیز پردازید. Google Sheets را می توان از طریق رایانه یا تلفن همراه استفاده کرد، و به صورت مشترک و تیمی به ویرایش آن پرداخت.

ابزارهای دیگری نیز، توسط سرویس گوگل درایو در دسترس هستند، که هر کدام کارایی خاص خود را دارند.

آموزش ساخت جیمیل و ثبت نام در گوگل درایو

ثبت نام در سرویس های گوگل و دسترسی به آنها بسیار ساده است. همین که شما یک حساب جیمیل بسازید، در واقع بخش اصلی کار را انجام داده اید. کفایت حساب کاربری خود را، روی دستگاه های مختلف خود مانند رایانه و تلفن همراه، همگام سازی یا "sync" کنید. سپس با استفاده از اپلیکیشن مخصوص هر سرویس، یا مرورگر معروف گوگل کروم، به دنیای خدمات گوگل دسترسی داشته باشید.

در حال حاضر بسیاری از سرویس های گوگل برای کاربران ایرانی غیرفعال هستند، اما خوشبختانه امکان ساخت حساب جیمیل و استفاده از سرویس گوگل درایو وجود دارد.

-- برای ساخت اکانت جیمیل به آدرس <https://accounts.google.com/signup> بروید.

-- کادرهای مربوط به مشخصات خود را با اطلاعات صحیح پر کنید، تا در صورت فراموشی رمز عبور اکانت خود، قادر به بازیابی آن باشید.

-- نام کاربری همان آدرس جیمیل شما خواهد بود، سعی کنید تا جایی که امکان دارد، نامی را انتخاب کنید، که بعدها مجبور به تغییر آن نباشید.

-- امکان دارد نام کاربری یا نام و نام خانوادگی شما، قبلاً توسط کاربر دیگری ثبت شده باشد. بهتر است با افزودن عدد یا استفاده از پیشنهادات گوگل نام کاربری را انتخاب کنید، که قبلاً ثبت نشده باشد. در غیر این صورت با خطای گوگل مواجه خواهید شد.

-- سعی کنید پسوردی یا کلیدواژه ای را انتخاب کنید، که هیچوقت فراموش نمی کنید. البته از انتخاب سال تولدتان پرهیز کنید، تا مورد سوءاستفاده افراد سودجو قرار نگیرید. پسوردهایی که ترکیبی از حروف، عدد و سایر کاراکترها هستند، معمولاً قابل حدس زدن نیستند و مورد تایید گوگل قرار می گیرند.

-- به یاد داشته باشید، که در بخش نام کاربری و پسورد، نمی توانید بین حروف یا اعداد فاصله قرار دهید.

-- وقتی همه فیلدها را پر کردید، روی گزینه بعدی کلیک کنید تا به مرحله بعدی بروید. پس از تکمیل اطلاعات و تایید قوانین گوگل، حساب کاربری شما ایجاد خواهد شد، و می توانید از سرویس های گوگل استفاده کنید.

برای دسترسی به گوگل درایو آدرس <https://drive.google.com/drive> را در مرورگر خود وارد کنید و توسط حساب کاربری گوگل وارد شوید. اینک به راحتی می توانید، بدون ترس از حذف شدن یا لورفتن اطلاعات، اقدام به آپلود فایل های خود کنید.

فراموش نکنید که نباید به هیچ عنوان، پسورد جیمیل خود را به کسی بدهید، یا آن را در برنامه ای غیر مرتبط با گوگل وارد کنید. با دانستن ایمیل و پسورد شما، هر کسی می تواند وارد اکانت گوگل درایو شما شده، همه اطلاعات را ببیند و دانلود کند. از این رو در حفظ و نگهداری پسورد جیمیل خود، مانند رمز کارت بانکی، کوشا و حساس باشید.

نکته ای که بسیار مشاهده می شود و لازم است به آن اشاره کنیم، این است که برخی از کاربران، برای این که رمزهای بسیاری را حفظ نکنند، برای ثبت نام در هر بازی یا سرویس دیگری، پس از وارد کردن ایمیل خود، پسورد ایمیلشان را به عنوان پسورد آن سرویس به کار می برند. این کار بسیار اشتباه است! زیرا توسعه دهندگان این اپلیکیشن ها، با دانستن آدرس و پسورد جیمیل شما، به راحتی می توانند وارد اکانت شما شوند. سعی کنید پسورد جیمیل خود را برای هیچ اکانت دیگری به کار نبرید.

آموزش استفاده از گوگل درایو از طریق مرورگر گوشی و کامپیوتر

گوگل کار را تا حد امکان ساده کرده است، و امکان دسترسی به گوگل درایو و سرویس های دیگر را، از طریق مرورگرها فراهم ساخته است. برای این کار کافیسست مرورگر گوگل کروم را، در گوشی یا رایانه خود نصب کنید، و در همان صفحه نخست روی گزینه برنامه های گوگل، که به صورت آیکون چهارخانه ای در گوشه بالا سمت راست وجود دارد، کلیک کنید و از لیست باز شده، گوگل درایو را انتخاب کنید.

همچنین می توانید از آدرسی که در بندهای بالاتر ذکر شد استفاده کرده، و به سرویس گوگل درایو دست یابید. البته می توانید در سایر مرورگرها نیز با وارد کردن آدرس یا استفاده از افزونه مخصوص گوگل درایو، به این سرویس دست یابید. اما ساده ترین راه مرورگر کروم است.

مرورگر کروم معمولا به صورت پیش فرض، در گوشی هایی با سیستم عامل اندروید نصب شده است. اما اگر این مرورگر را در گوشی خود ندارید، به راحتی و از طریق فروشگاه گوگل می توانید، گوگل کروم را روی گوشی همراه خود نصب کنید.

در سیستم عامل های رایانه ای نیز به راحتی می توانید به سایت گوگل کروم رفته، و نسخه سازگار با دستگاه و سیستم عامل خود را دانلود و اجرا کنید.

پس از ورود به Google Drive، گزینه هایی برای مدیریت در اختیار خواهید داشت، که آنها را به ترتیب توضیح می دهیم.

کادر جستجو:

از طریق نوار جستجو می توانید، فایل ها یا پوشه ها را بر اساس نام فراخوانی کنید، و بین آنها به جستجو بپردازید.

آیکون +New:

با استفاده از منوی کشویی (که آیکون + به همراه کلمه جدید New بر روی آن نوشته شده است)، می توانید پوشه بسازید، یا آنکه فایل را آپلود و دانلود کنید. همچنین می توانید در هر کدام از سرویس های داکس، شیتس و اسلایدز یک فایل جدید بسازید. همچنین با کلیک روی هر سرویس گوگل، به صفحه مربوط به آن ارجاع داده می شوید.

درایو من:

این گزینه به شما امکان دسترسی به فایل ها و محتویات اکانتتان را می دهد. فایل هایی را که قبلا آپلود کرده اید، می توانید از طریق گزینه درایو من، مشاهده و ویرایش کنید. همچنین این امکان را دارید تا بر روی هر فایل راست کلیک کرده، و به منوی تنظیمات، امکانات ویرایشی، اشتراک گذاری یا حذف، دسترسی داشته باشید. تقریبا هر عملیاتی که لازم داشته باشید، در این منو وجود دارد. گزینه My Drive در واقع مخزن اصلی فایل های شما است.

رایانه:

این گزینه نمای رایانه را فعال می کند. درست مثل رایانه شخصیتان که در آن پوشه های تصاویر و اسناد، از هم جدا هستند.

به اشتراک گذاشته شده با من:

این گزینه فایل هایی را نمایش می دهد که از طرف دوستان، خانواده و همکارانتان با شما به اشتراک گذاشته شده است. از طریق این قابلیت می توانید، به انجام پروژه های گروهی بپردازید. لازم به یادآوری است، که دوستان شما به سایر فایل هایی که در فضای ابری شما ذخیره است، دسترسی ندارند و تنها می توانند پروژه هایی را که از طرف شما به اشتراک گذاشته شده ببینند.

ص: 16

این گزینه مستقیماً شما را با سرویس گوگل فوتوز مرتبط می سازد، و این امکان را به شما می دهد که همه عکس ها و ویدئو های خود را مشاهده و مدیریت کنید.

ستاره دار:

احتمالاً فایل هایی دارید که از بقیه مهم تر هستند. برای مشخص کردن آنها می توانید از خاصیت برچسب گذاری یا ستاره دار کردن استفاده کنید. همینطور در بخش ستاره دارها می توانید فایل ها یا پوشه های مهمی را که قبلاً برچسب گذاری کرده اید، مشاهده و مدیریت کنید.

سطل زباله:

همه آنچه را که حذف می کنید، مستقیم به سطل زباله هدایت می شود و به صورت کامل از بین نمی رود. در صورت لزوم می توانید به سطل زباله مراجعه کرده، و فایل هایی را که به اشتباه حذف کرده اید، بازگردانی کنید.

پشتیبان گیری:

همانطور که قبلاً اشاره شد، می توانید انواع سرویس ها را به گوگل درایو متصل کنید، و داده ها را مستقیماً در فضای ابری گوگل آپلود کنید. یکی از این موارد، نرم افزارهای پشتیبان گیری هستند، که توسط آنها می توان از هر داده ای نسخه پشتیبان تهیه کرد. از این بخش می توانید به نسخه های پشتیبان خود دسترسی داشته باشید، و آنها را بازیابی کنید.

حافظه:

در این بخش می توانید میزان حافظه استفاده شده و خالی را مشاهده، و در صورت لزوم اقدام به ارتقای فضا کنید. نحوه انجام این کار پیشتر توضیح داده شد.

می توانید در هر بخش فایل ها را دسته بندی کنید و پوشه سازی بسازید. همانطور که در داخل رایانه خود اقدام به ساخت پوشه و مدیریت آن می کنید، در گوگل درایو نیز همه این امکانات را در اختیار دارید. نحوه کار با دستگاه های مختلف مشابه است، و هرگونه تغییری برای همه دستگاه های مرتبط اعمال خواهد شد.

استفاده از Google Drive در دسکتاپ

شما می توانید کلاینت Google Drive را بر روی دسکتاپ خود نصب کنید، و از تمام مزایای آن بهره مند شوید. برای این کار وارد سرویس گوگل درایو خود شوید، در نوار بالایی، روی آیکن تنظیمات که به شکل چرخ دنده است، کلیک کنید تا منوی جدیدی باز شود. حالا با انتخاب گزینه "backup and sync for Windows" به صفحهٔ دانلود هدایت می شوید.

در این صفحه دو گزینهٔ شخصی و تجاری وجود دارد. بنا بر نیازتان هر کدام را که مایلید دانلود کنید. همچنین باید اپلیکیشن را، با توجه به سیستم عامل و دستگاهی که استفاده می کنید، انتخاب و دانلود کنید. در بخش پایین صفحه، لینک فروشگاه گوگل و اپل را مشاهده می کنید، که از طریق آن می توانید نسخهٔ سازگار با گوشی همراه خود را دانلود کنید. پس از نصب و همگام سازی برنامه، می توانید تمام آنچه را که در گوگل درایو خود دارید، از درون برنامهٔ Google Drive مشاهده و ویرایش کنید. نحوهٔ کار با این برنامه نیز همانند نسخهٔ مرورگر کروم است.

مزیت نصب برنامه گوگل درایو نسبت به نسخهٔ آنلاین آن این است که، می توانید به وسیلهٔ آن هر پوشه یا فایل را که بخواهید انتخاب، و پس از بارگزاری در رایانه، به صورت آفلاین ویرایش کنید. فایل شما پس از اتصال دوباره به اینترنت به صورت خودکار، همگام سازی خواهد شد. البته می توانید گزینه همگام سازی را خاموش، و هر زمان بخواهید روشن کنید.

استفاده از اپلیکیشن گوگل درایو در تلفن همراه

با اینکه در سال های اخیر حافظهٔ داخلی گوشی های تلفن همراه، ظرفیت بیشتری پیدا کرده اند، اما با توجه به کیفیت بالای دوربین گوشی ها، که تصاویری با حجم زیاد تولید می کنند، نیاز به استفاده از فضای ابری برای ذخیرهٔ عکس ها احساس می شود. از طرفی گوشی های هوشمند، آنقدر هم برای نگهداری اطلاعات امن نیستند، و بسیار پیش آمده است که کاربران داده های خود را بر حسب اتفاق از دست داده اند. از این رو ذخیره سازی فایل های مهم مثل تصاویر و ویدئو ها در یک فضای ابری، کار بسیار معقولی است.

همانطور که پیشتر گفته شد، با داشتن یک حساب گوگل می توانید از هر دستگاهی به گوگل درایو دسترسی داشته باشید. به این ترتیب کافیست تا حساب جیمیل خود را در گوشی هوشمند همگام سازی کنید، تا به 15 گیگ فضای ذخیره سازی گوگل دسترسی داشته باشید.

در تلفن همراه نیز همانند رایانه، می توان از دو گزینهٔ مرورگر کروم و اپلیکیشن نصبی Google Drive استفاده کرد. مراحل کار تقریباً یکسان هستند، و همگام سازی با سرویس اصلی به صورت آنلاین می باشد.

با نصب اپلیکیشن گوگل درایو و گوگل فوتوز، می توانید به راحتی از هر فایلی که در گوشی دارید، نسخه پشتیبان تهیه کنید، و بدون هیچ نگرانی از حذف فایل ها یا گم شدن گوشی، از این سرویس استفاده کنید.

این سرویس ها در گوشی های دارای سیستم عامل اندروید به صورت پیش فرض نصب هستند. اگر به هر دلیلی آنها را حذف کرده اید، می توانید از طریق فروشگاه Google Play، آنها را دریافت کنید. کاربران آیفون نیز می توانند از طریق فروشگاه مجاز این پلتفرم، اقدام به دریافت و نصب برنامه های یاد شده کنند. روال کار تقریباً در هر دو سیستم مشابه است.

با ورود به گوگل درایو یا Google Photos، می توانید همه کارهایی را که در نسخه دسکتاپ، قادر به انجام آنها بودید، انجام دهید. آپلود، دانلود، اشتراک گذاری، افزودن یا حذف فایل و پوشه، از جمله کارهایی است که می توانید در نسخه موبایلی گوگل درایو انجام دهید.

با استفاده از منوی سه نقطه که در بالا وجود دارد، می توان انواع عملیات مدیریتی را انجام داد. همچنین با ضربه زدن روی هر فایل می توانید گزینه های بیشتری در اختیار داشته باشید.

برنامه های شخص ثالث گوگل درایو

یکی از مهم ترین مزیت های گوگل درایو این است که، به جز سرویس های یکپارچه آن، می توان آن را با برنامه های شخص ثالث نیز همگام سازی کرد. نحوه این کار بسیار ساده است، و تنها با چند کلیک قادر هستید تا هر برنامه ای را که لازم دارید، به این سرویس بیافزایید و از آن استفاده کنید.

برای افزودن برنامه های شخص ثالث به این ترتیب عمل کنید:

1) در صفحه اصلی گوگل درایو، روی آیکن New+ کلیک کنید، و گزینه «بیشتر» را که در پایین منوی کشویی قرار دارد انتخاب کنید.

2) در منوی جدید، آخرین گزینه، یعنی اتصال به برنامه های بیشتر (Connect More Apps) را انتخاب کنید.

3) در این مرحله پنجره جدیدی باز می شود، که در آن انواع سرویس های شخص ثالث لیست شده اند. می توانید از طریق کادر جستجو گزینه مورد نظر را بیابید، و روی گزینه اتصال (Connect) کلیک کنید. به همین سادگی سرویس مورد نظر به گوگل درایو شما متصل می شود و می توانید از آن استفاده کنید.

برای ویرایش یا ایجاد هر نوع فایل تصویری، صوتی، متنی، گرافیکی و ... چندین سرویس وجود دارد، که می شود بین آنها و گوگل درایو اتصال ایجاد کرد. پس از آن، ابزار مورد نظر در لیست ابزارهای شما وجود خواهد داشت، و هر زمان بخواهید می توانید از آن استفاده کنید.

در اینجا چند برنامه، برای مدیریت بهتر فایل ها در گوگل درایو معرفی می کنیم:

:ZIP Extractor

از این ابزار می توانید برای خارج کردن فایل های فشرده از حالت zip استفاده کنید. این برنامه همچنین قابلیت های دیگری نیز برای فشرده سازی یا رمز گذاری فایل ها در اختیارتان قرار می دهد. گاهی پیش می آید که نیاز دارید تا فایل های بزرگ را فشرده کرده و به چند قسمت تقسیم کنید، تا آنها را ساده تر روی گوگل درایو خود آپلود کنید. پس از آپلود فایل، به کمک ZIP Extractor، می توانید فایل ها را از حالت فشرده خارج کنید.

:PDF Mergy

اگرچه سرویس گوگل درایو به صورت پیش فرض فایل های PDF را پشتیبانی می کند، اما ابزار PDF Mergy چیزی فراتر از خواندن یک فایل PDF را میسر می سازد. با این سرویس می توانید به ویرایش PDF پردازید، و یا چند فایل PDF را تنها با کشیدن و رها کردن تلفیق کرده و یکپارچه سازید. این ابزار امکانات بسیاری را در اختیار کاربران قرار می دهد.

:Office Online

اگرچه گوگل برای هر سرویس مایکروسافت آفیس، یک جایگزین مناسب طراحی کرده است، اما اگر از آن دسته کاربران سخت گیر هستید، می توانید Office Online^{۳۳} را به سرویس های گوگل درایو خود متصل کرده، و از این پس فایل های خود را با این برنامه مشاهده و مدیریت کنید. قطعاً این ابزار کارآمد خواهد بود!

چطور در گوگل درایو یک فایل را به اشتراک بگذاریم؟

وارد منوی My Drive شوید، و روی هر فایل که می خواهید به اشتراک بگذارید، راست کلیک کنید. منویی با چندین گزینه باز خواهد شد، به دو طریق می توانید فایل را اشتراک گذاری کنید:

اول از طریق هم رسانی (Share)، و دوم از طریق دریافت لینک اشتراک گذاری. اگر می خواهید از روش هم رسانی استفاده کنید، باید آدرس ایمیل شخص دریافت کننده را وارد کنید. در غیر این صورت می توانید از

گزینه دریافت لینک اشتراک گذاری استفاده کرده، و آن را از طریق شبکه های اجتماعی یا هر سرویس مسنجر دیگری، برای شخص دریافت کننده ارسال کنید. دریافت کننده لینک می تواند با کلیک روی آن، اقدام به دانلود و ذخیره سازی فایل مورد نظر کند.

این ویژگی امکان اشتراک گذاری فایل ها با کاربرانی را، که سرویس گوگل درایو ندارند، ممکن ساخته است.

همچنین با راست کلیک کردن روی هر فایل یا پوشه، می توانید آن را در دستگاه خودتان بارگیری کنید، تغییر نام دهید، یا با ابزارهای دلخواه مشاهده و ویرایش کنید. امکاناتی مثل ستاره دار کردن، انتقال به پوشه، حذف و ... نیز از طریق همین منوی راست کلیک در اختیار شما خواهد بود.

چطور به دیگران اجازه ویرایش فایل را در گوگل درایو بدهیم؟

پیش از این گفتیم که می توان از طریق گوگل درایو به صورت مشترک روی یک فایل کار کرد. این گزینه مربوط به همان کارهای تیمی است.

روال کار مشابه همان اشتراک گذاری فایل است که در بالا ذکر شد. با این تفاوت که در مرحله ایجاد لینک یا وارد کردن آدرس جیمیل دریافت کننده، باید سطح دسترسی ها مشخص شود.

در مقابل لینک اشتراک گذاری یا کادر وارد کردن آدرس ایمیل دریافت کننده، گزینه تنظیمات اشتراک گذاری (Sharing Setting) وجود دارد. روی آن کلیک کنید. از لیست باز شده گزینه اول یعنی «می تواند سازماندهی کند، اضافه و ویرایش کند» (Edit Access) را انتخاب، و سپس لینک را ارسال کنید. با این کار به شخص دریافت کننده، اجازه ویرایش محتوای فایل را داده اید.

اما اگر گزینه «فقط مشاهده کند» (View Access) را انتخاب کنید، شخص نمی تواند به جز مشاهده، هیچ گونه دخل و تصرفی روی فایل انجام دهد.

همچنین گزینه ای نیز برای قطع دسترسی به فایل اشتراک گذاری شده وجود دارد. بنا به هر دلیلی اگر می خواهید دیگر کسی نتواند فایل به اشتراک گذاری شده توسط شما را ببیند، باید روی فایل مورد نظر کلیک کنید، گزینه اشتراک گذاری را انتخاب نموده، سپس در قسمت دسترسی ها از لیست موجود، گزینه خاموش را انتخاب کنید. به این ترتیب دیگر کسی نمی تواند از طریق لینک قبلی فایل را مشاهده یا ویرایش کند.

چگونه فایل حذف شده از گوگل درایو را بازیابی کنیم؟

اگر فایلی را از گوگل درایو خود حذف کرده اید، جای هیچ نگرانی نیست، زیرا می توانید آن را بازیابی کنید. برای این کار باید به سطل زباله گوگل درایو بروید. همه فایل هایی را که حذف کرده اید، در آنجا مشاهده خواهید کرد.

برای بازگردانی فایل، روی آن راست کلیک کرده و گزینه بازگردانی (Restore) را انتخاب کنید. با این کار فایل مورد نظر به همان پوشه ای که از آنجا حذف شده، بازگردانی می شود.

اگر مطمئن هستید که دیگر فایلی را نیاز ندارید، و می خواهید کاملاً از حافظه درایو شما پاک شود، پس از راست کلیک روی فایل می توانید گزینه "Delete Forever" را انتخاب کنید، تا فایل برای همیشه پاک شود.

با اینکه فضای ذخیره سازی گوشی های موبایل و رایانه ها بسیار بیشتر از گذشته شده است، اما همواره این شیوه ذخیره سازی در معرض خطر قرار دارد، و هر لحظه امکان دارد اطلاعات ذخیره شده در دیسک های سخت از بین برود. شیوه ذخیره سازی آنلاین یا ذخیره سازی در فضای ابری، یکی از بهترین روش ها برای نگهداری و دسترسی به اطلاعات دیجیتال است.

گوگل درایو یکی از قدرتمند ترین سرویس ها در این زمینه است، که برای شروع به هر کاربر 15 گیگابایت فضای رایگان اختصاص می دهد، که این فضا قابل ارتقاء است. استفاده از این سرویس بسیار ساده بوده، و با موبایل و رایانه قابل انجام است. لزوم استفاده از چنین سرویس هایی روز به روز بیشتر می شود. همانطور که ذخیره اطلاعات به روش های قدیمی تر مثل فلاپی و... به تاریخ پیوسته است، احتمالاً آینده ذخیره سازی اطلاعات را فضاهای ابری به دست می گیرند، و هارد دیسک ها و فلش مموری ها نیز به فراموشی سپرده می شوند.

نرم افزار AirDroid

با استفاده از برنامه AirDroid می توانید دستگاه اندروید خود را به کامپیوتر متصل کرده، و آن را مدیریت کنید. مدیریت فایل ها، SMS ها، برنامه ها، عکس ها، موزیک ها، کانتکت ها و... از ویژگی های این برنامه قدرتمند است. برنامه AirDroid به "WiFi" وصل شده و یک "IP" در اختیار شما می گذارد، با وارد کردن آن IP در مرورگر کامپیوتر، وارد صفحه مدیریت این برنامه می شوید.

ویژگی های برنامه AirDroid :

▪ کپی، جابه جایی، تغییر نام، ساخت پوشه، جستجو و انتقال فایل ها بین گوشی موبایل و کامپیوتر

▪ خواندن، ارسال، فوروارد و حذف و... پیامک ها

▪ مدیریت، نصب، حذف، پشتیبان گیری، جستجو و... برنامه ها

▪ نمایش، حذف، وارد و خارج کردن، و قرار دادن عکس ها در پس زمینه

▪ پخش، حذف و تنظیم موزیک ها برای زنگ گوشی موبایل

▪ گروه بندی، جستجو، ساخت و حذف مخاطبان (کانتکت ها)

نرم افزار Dropbox

دراپ باکس یک فضای مجازی است که به شما اجازه می دهد، فایل های خود مانند عکس، نوشته و ویدئو را ذخیره و در فضای ابری (وب) نگهداری کنید، و یا آنها را به اشتراک بگذارید.

دراپ باکس یک میزبان فضای ابری است، که محوریت آن بر ذخیره سازی فایل در فضایی مجازی، و ایجاد امکان جابه جایی آنها بر روی دیوایس ها است. به این معنا که علاوه بر قابلیت آپلود فایل در این فضا، امکان دانلود و مشاهده، و حتی ارسال آن از طریق انواع دیوایس ها وجود دارد. شما می توانید دراپ باکس را بر روی سیستم عامل های ویندوز، مکینتاش، لینوکس و حتی آندروید و iOS نصب کنید، و با حساب کاربری خود از امکانات فضای ابری آن استفاده کنید. دراپ باکس به طور پیش فرض 2 گیگابایت فضای رایگان به همه کاربران خود اختصاص می دهد، و از طرفی به کاربرانی که دیگر کاربران را به دراپ باکس دعوت کنند، تا حداکثر 18 گیگابایت فضا هدیه داده می شود.

نرم افزار Ashampoo Snap

Ashampoo Snap یک نرم افزار بسیار کارآمد برای گرفتن عکس و فیلم از محیط های مختلف کامپیوتر شماست. با استفاده از این نرم افزار قادر خواهید بود که به آسانی از محیط نرم افزارها، بازی ها و سایر محیط های کامپیوتر خود عکس بگیرید، و آن را در فرمت های مختلف ذخیره نمایید. این نرم افزار پس از گرفتن عکس، ابزارهای متنوعی را در اختیار شما قرار می دهد، که با کمک آن ها می توانید قسمت های مختلف یک عکس را ویرایش کنید. مثلاً کلمه یا جمله ای را به گوشه ای از تصویر اضافه کنید، با استفاده از یک نشانگر، به یک نقطه اشاره کنید، یا بسیاری از کارهای دیگر را با کمک ابزارهای آن انجام دهید.

قابلیت های نرم افزار Ashampoo Snap :

دارا بودن سه حالت گوناگون عکس برداری: تصویر برداری کلی از محیط ویندوز و برنامه ها، تصویر برداری بر اساس مقیاس هایی که به نرم افزار می دهید، و تصویر برداری آزاد، که در آن می توانید نشانگر موس را به هر نقطه از محیط ویندوز و برنامه ها برده و از آن قسمت عکس بگیرید.

انجام عملیات Cut, Copy, Paste, Crop, Print, Save و... تنها با یک کلیک

توانایی Rotate, Resize و Undo/Redo بدون محدودیت

توانایی اضافه کردن متن، همراه با فونت، سایز، رنگ و افکت دلخواه به تصویر

مجهاز بودن به افکت های مختلف Highlight و Spotlight

پشتیبانی از زبان پارسی

علم نت

«علم نت» یک جویشر علمی فارسی است، که با رویکردی شبیه به گوگل اسکالر، و با تمرکز بر اسناد علمی فارسی طراحی شده است. این جویشر، سایت های نمایه کننده اسناد علمی مانند مگیران، نورمگز، tpbin، ensani.ir، SID.ir، سیویلیکا، ایرانداک، و همچنین سایت های اصلی نشریات علمی پژوهشی را ایندکس کرده، و در قالب یک جویشر تخصصی و یکپارچه در اختیار پژوهشگران قرار می دهد.

این جویشر با تلاش مجموعه ای از متخصصین شرکت «فناوری اطلاعات دادگان کاوند فهیم»، از واحدهای فناور مستقر در مرکز رشد واحدهای فناوری دانشگاه قم، طراحی و پیاده سازی شده است. علم نت همزمان با برگزاری اولین همایش ملی جویشر بومی در بهمن ماه 1394 آغاز به کار کرده است.

در حال حاضر علم نت جستجو در بیش از 4.500.000 هزار منبع علمی، از جمله مقاله، پایان نامه، و کتاب را برای پژوهشگران فراهم نموده است.

علم نت با فراهم کردن امکان جستجوی ساده و پیشرفته، و همچنین امکان محدود کردن نتایج پس از انجام جستجو، یک جستجوی استاندارد، یکپارچه و قوی در منابع علمی و معتبر را در اختیار پژوهشگران قرار داده است.

از آنجا که ممکن است پژوهشگران با تمام کلیدواژه های مرتبط با حوزه فعالیت خود آشنا نباشند، پیشنهاد کلیدواژه هایی، که با وجود تفاوت های لفظی و معنایی، با عبارت مورد جستجوی کاربر از نظر کاربردی در یک حوزه قرار می گیرند، می تواند به عنوان درگاهی برای افزایش آگاهی آنان از حوزه پژوهشی به کار رود. این پیشنهادها به صورت هوشمند، و با توجه به عبارت مورد جستجوی کاربر به وی پیشنهاد

می شود. همچنین در این جویسگر قابلیت نمایش هوشمند کلیدواژه های مرتبط با یک موضوع خاص وجود دارد.

در صورتی که جویسگر عبارت مورد جستجوی کاربر را، به عنوان یک موضوع کلی شناسایی کند، لیستی از زیرموضوعات را برای هدایت بهتر کاربر به موضوع مد نظر خود پیشنهاد می دهد. با جستجوی کلمه مدیریت زیرموضوعات مرتبط با عبارت «مدیریت» به کاربر پیشنهاد داده شده است.

معرفی نرم افزار کتاب خوان همراه پژوهان

نرم افزار کتاب خوان همراه پژوهان، سامانه پژوهشی تولید و توزیع کتاب الکترونیکی است، که دسترسی سریع و آسان به کتاب ها و مجلات را برای مخاطبان، از طریق تلفن همراه فراهم می کند.

کتاب خوان همراه پژوهان، با رعایت قانون کپی رایت پیاده سازی شده، و در پی آن است که ضمن فراهم آوردن دسترسی سریع و آسان به کتاب ها و مجلات، دایره مخاطبان محتوای تولیدی وزین را نیز گسترش دهد.

این نرم افزار که توسط مدیریت فناوری اطلاعات پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی پیاده سازی شده است، ضمن تسهیل امر مطالعه کتاب، از ابزارها و قابلیت های متعدد پژوهشی برای پژوهشگران برخوردار است.

امکانات و قابلیت های پژوهان:

از مهمترین قابلیت های این نرم افزار می توان به موارد ذیل اشاره کرد:

▪ به روزرسانی نرم افزار و افزودن کتاب به کتابخانه شخصی از طریق اتصال به اینترنت

▪ ایجاد و مدیریت کتابخانه شخصی

▪ نمایش تمام صفحه کتاب ها در دستگاه همراه، به صورتی که با کلیک بر روی صفحه، امکانات نمایشی و پژوهشی نمایش داده می شود.

▪ دسته بندی موضوعی کتب و مطالب

▪ جستجو در عناوین و متون

▪ تاریخچه مطالعه

▪ علاقمندی ها

▪ امکان انتخاب، کپی و اشتراک گذاری بخشی از متن

▪ اشتراک گذاری تمام صفحه یا بخشی از متن

▪ امکان یادداشت گذاری بر متون

امکان هایلایت کردن بخشی از متن

پیمایش آسان، با افکت و قدرت تاج بالا در صفحات

دسترسی به مشخصات کتاب ..

پایگاه اطلاع رسانی نیازها و اولویت های پژوهشی

اگر به دنبال

پیدا کردن موضوعی برای نوشتن مقاله و پایان نامه هستید، حتما به این پایگاه حوزوی سری بزنید. این پایگاه موضوعات خوبی برای پایان نامه سطح 3، و رساله سطح 4، در موضوعات مختلف دارد. دیدن آن حتما برای شما مفید خواهد بود.

آدرس:

<http://rp.ismc.ir/Default.aspx>

همینطور شما می توانید برای مشاهده موضوعاتی که نمی توانید برای تحقیق یا پایان نامه خود انتخاب کنید، به آدرس زیر مراجعه کنید:

<http://www.howzehqom.ir>

پیشنهاد: با فشردن همزمان کلید CTRL+F از روی صفحه کلید، جستجوگر مرورگر شما فعال می شود. شما می توانید در کادر ظاهر شده کلید واژه های موضوع پایان نامه خود را جستجو کنید، تا موضوع انتخابی شما تکراری نباشد.

نرم افزار کتابخانه فقاقت منبعی برای استناد و جستجو

دریافت نرم افزار

راهنمای نسخه اندرویدی «فیش نگار کتابخانه مدرسه فقاقت»

این برنامه به منظور تسهیل فرآیند تحقیق در کتابخانه مدرسه فقاقت، و کتابخانه اهل سنت ایجاد شده است، و به کاربران این امکان را می دهد تا مطالب مدنظر خود را هنگام جستجو علامتگذاری، یادداشت برداری و ذخیره کنند، و نیز بتوانند بعداً بدون نیاز به دسترسی به اینترنت به این مطالب مراجعه کنند.

آدرس:

ص: 26

دریافت نسخه اندرویدی «فیش نگار کتابخانه مدرسه ققاهت»

آموزش فهرست نویسی در نرم افزار آفیس (وورد)

با مراجعه به لینک زیر می توانید دستورالعمل ساخت فهرست اتوماتیک در نرم افزار وورد را ببینید:

<https://www.office-learning.ir/3200-%D8%A2%D9%85%D9%88%D8%B2%D8%B4-%D8%B3%D8%A7%D8%AE%D8%AA-%D9%81%D9%87%D8%B1%D8%B3%D8%AA-%D8%AF%D8%B1-%D9%88%D8%B1%D8%AF>

پژوهشکده فرهنگ و معارف قرآن

نرم افزار های تولیدی پژوهشکده فرهنگ و معارف قرآن، برای اهل تحقیق بسیار مفید است. این نرم افزار ها را می توانید به صورت رایگان از کافه بازار اندروید دانلود کنید.

<https://cafebazaar.ir/developer/quran-isca>

نرم افزار پاک نویس :

یک خطایاب هوشمند فارسی است، که خطاهای متون وارد شده در محیط رایانه را تشخیص داده، و برای اصلاح آن ها پیشنهادهایی به کاربر ارائه می کند. این نرم افزار ویژه کسانی است که می خواهند محتوای نوشتاری خود را، با سرعت و دقت بیشتری تولید کنند.

<http://paknevis.ir>

الف) آشنایی با منابع مناسب موضوع تحقیق:

1- علاقه شخصی: موضوعات تحقیق اغلب به این خاطر انتخاب می شوند که محقق به بعضی از جنبه های رفتار انسان، به سبب تجربه شخصی علاقه نشان می دهد.

2- مسائل اجتماعی: بررسی خبرهای روزانه برای انتخاب موضوعی برای تحقیق، منبع بسیار خوبی به شمار می رود.

3- نظریه آزمایی: بسیاری از نظریه ها مربوط به خ-دمات انس-انی می باشند، که به طور دقیق-یق و کامل آزم-وده نشده اند، به ط-وری که به طور دقیق نمی توان اعتبار آنها را تعیین کرد. به همین خاطر لازم است این نظریه ها دوباره مورد آزمون قرار گیرند.

4- تحقیقات پیشین: یکی از منابع پر بار برای انتخاب موضوع تحقیق، تحقیقات گذشته است. زیرا یافته های مطرح شده در تحقیقات محدودند. اگر چه به بعضی از سؤال ها پاسخ داده می شود، ولی سؤالات دیگر غالباً بدون پاسخ باقی می مانند. به علاوه ممکن است سؤالات تازه ای از یافته های پیشین ناشی شود.

5- ارزشیابی برنامه ها: برای مثال یک مؤسسه اجتماعی ممکن است در تحقیقات خود، نیازهای مشتریان را بسنجد، تا با اطلاعاتی که در این زمینه به دست می آورد، به این مسأله پی ببرد که آیا خدماتی که به مراجعان ارائه می شود کار آمد است یا نه.

ب) آشنایی با انواع جنبش های کمی و کیفی:

روش شناسی جدیدی را که از تلفیق روش های کمی و کیفی تشکیل شده «روش تلفیقی» نام نهاده اند. پس از آنکه انتقادات فراوانی به «روش کمی» وارد شد، جنبش دوم روش شناسی در دهه های 1970 تا 1990 میلادی، با عنوان «روش کیفی» گسترش یافت. این روش شناسی بر خلاف روش شناسی اول که به کمیت گرایی و تجربه گرایی بها می داد، بیشتر بر آن بود تا نواقص و ایرادات وارده بر روش شناسی اول (که تا دهه 1970 روش شناسی غالب بود)، که عدم توانمندی آن در پرداختن به ابعاد انسانی و کیفیت واقعیتهای حیاتی انسان بود را، رفع نماید. جنگ پارادایمی بین محققان کمی (اثبات گرایی و پسااثبات گرایی) و کیفی (تفسیرگرایی، انتقادگرایی، فمینیسم و پست مدرنیسم)، باعث شد که علوم اجتماعی به دنبال پارادایم جدیدی باشد.

روش شناسی نوع سوم، بر این اساس شکل گرفت که جهان واقعی را تنها از راه یک روش علمی (اثباتی یا تفسیری) نمی توان شناخت. لذا، متخصصان به ترکیب دو جنبش روش شناسی کمی و کیفی پرداختند. از دهه 1990 میلادی، موج سوم روش شناسی به راه افتاد که «روش شناسی ترکیبی یا تلفیقی» نام گرفت.

ج) آشنایی با انواع تفکر

1. تفکر واگرا

2. تفکر خلاق

3. تفکر سیستمی

پژوهشگر باید ذهن تحلیلی و توان تحلیل، یا توان تحلیل و قالب مناسب داشته باشد. برای ایده پردازی، تفکر واگرا و خلاق لازم است. باید تفکر واگرای خود را مانند حالت پازل سازی تقویت کنید (در مقابل تفکر واگرا، تفکر همگرا به معنای پذیرفتن هر چیزی است، و این نوع تفکر برای پژوهش مناسب نیست). خلاقیت یعنی خودتان مطالب را انتخاب و جداسازی کنید، بسیار مطالعه کنید و یک مفهوم جدید متولد کنید. ایده و خلاقیت به معنی شناخت ظرفیت های مختلف یک مطلب، و ریختن آنها در قالب مناسب است. هر کسی بر اساس شخصیت خود می تواند روش های منحصر به فرد خود را در تحقیق داشته باشد. در تفکر سیستمی مطالب قبلی را به گونه ای به هم متصل می کنیم، که یکپارچه و غیر قابل جدا کردن باشد، و از این میان چیز جدیدی متولد شود. خلاقیت فکر، و مطالعه زیاد، خلاقانه و نقادانه، از لوازم مهم پژوهش هستند.

د) آشنایی با انواع اصطلاحات جدید در پژوهش

" مقوله بندی، کدگذاری باز، محوری، کدگذاری نظری، کدگذاری موضوعی، کدگذاری گزینشی یا انتخابی، تحلیل محتوای کیفی، تحلیل روایت و هرمنوتیک، تحلیل گفتمان، استقرای تام، استقرای ناقص، هستی شناسی، معرفت شناسی و مانند آن.

" رویکرد سیستمی چندگانه، ایزوله سازی، روش شناسی، ارتقای انتخاب، ترکیب روش شناسی چندگانه، نقشه خوانی ذهن، تفکر سیستمی، کدگذاری قیاسی، کدگذاری تطبیقی، یادداشت نویسی، روش و متدولوژی، تغییر و تحول در پژوهش، روش تحقیق، کدگذاری کیفی و کمی .

" تحلیل یافته ها، تحلیل گفتمان، خوانش بسیار (توصیه به انبوه خوانی)، استفاده از مدل شابلونی (الگو گرفتن از مقالات روشمند)، کشف ایده های نو برای نوشتن، تلاش برای پازلی کردن مقاله، خلاقیت در نوشتن، عینیت یافتن فکر، فکر را در قالب و ظرف مناسب روش ریختن، تنوع ارائه گزارش در تحقیقات جدید .

برای تحقیقات در رشته تاریخ، پدیدارشناسی و تحلیل گفتمان، و همچنین مردم شناسی، پدیدارشناسی، و معناشناسی، به اضافه تکنیک پازلی کردن تحقیق مناسب است.

در انجام تحقیقات مربوط به سیر تطور، روش های پدیدارشناسی و معناشناسی، و نیز قوم نگاری و مردم نگاری قابل جمع هستند.

ه) آشنایی با تعاریف تحقیق کمی و کیفی:

انجام طرح پژوهشی، در پژوهشی کیفی و پژوهش کمی، با استفاده از روش های فرضی - قیاسی متفاوت است. تحقیقات کیفی دید بهتری از مسئله ایجاد می کنند، در حالی که تحقیقات کمی به دنبال کمی کردن داده ها، و تجزیه و تحلیل های آماری هستند. البته گاهی اوقات، تحقیقات کیفی به منظور توضیح یافته های پژوهش های کمی به کار می روند. به کار بردن نتایج حاصل از تحقیقات کیفی به عنوان تحقیق قطعی، و برای گسترش نتایج به کل جامعه مورد نظر، کاربردی غلط است. بهتر است این دو نوع تحقیق به عنوان مکمل یکدیگر به کار گرفته شوند، نه به منزله رقیب یکدیگر. در ادامه به مقایسه تحقیقات کمی و کیفی از حیث موارد مختلف می پردازیم:

ویژگی های فرآیند پژوهش کمی:

کمی کردن داده ها و توسعه نتایج حاصل از نمونه به کل جامعه مورد بررسی

به دست آوردن درک بیشتر در مورد دلایل و انگیزه ها

انجام نمونه گیری بر این اساس که نمونه بزرگ، نماینده جامعه است، و نمونه کوچک، نماینده جامعه نیست.

جمع آوری داده ها

انجام تحقیق به صورت ساختاریافته و ساختار نیافته

تجزیه و تحلیل داده ها

انجام تحقیق به صورت آماری و غیر آماری

نتیجه گیری

توسعه تحقیق برای انجام عمل

بهبود فهم اولیه از موضوع

تحقیق کمی با نظم خطی انجام می شود. پیش از هر کاری، دیدگاهی نظری اتخاذ کرده، و از این دیدگاه نظری، گزاره های قابل آزمایش را استنتاج می کنیم. تمام مراحل روش کمی از نوشتن فرضیه های پژوهش تا انتخاب متغیرها، و از انتخاب یک نمونه برای مطالعه تا هدایت و اجرای آزمایش بر آن نمونه، باید

" کاملاً روشن، دقیق و از پیش طراحی شده باشد. به ندرت پیش می آید که در تحقیق کمی مراحل تحقیق، از طرح اولیه منحرف شود. مهم تر از همه، انجام اغلب پروژه های کمی منوط به کنترل زیادی است که محقق بر روی پروژه تحقیق دارد. اگر در پژوهش های کمی، محقق تسلط و کنترلی بر فاکتورها، به خصوص در آزمایش رفتارها، ادراک، نگرش و دیدگاه های تحقیق، نداشته باشد، پروژه تحقیقی به کاری عبث تبدیل خواهد شد.

آشنایی با چهارچوب تحقیق کیفی:

چهارچوب تحقیق کیفی با کمی متفاوت است. مهم ترین تفاوت آن در تعداد مراحل فرآیند تحقیق و گزارش نویسی است. گفته می شود که تعداد مراحل انجام یک پژوهش کیفی در 6 تا 8 مرحله ادغام شده و کاهش می یابد (در برابر روش کمی که دارای 12 مرحله است). مراحل شش گانه تحقیق کیفی به شرح زیر است:

1. انتخاب موضوع تحقیق و بیان مسأله

2. بررسی پیشینه تحقیق

3. بیان اهداف یا سؤال های تحقیق

4. انتخاب طرح تحقیق کیفی و توجیه آن

5. گردآوری داده ها، تحلیل و تفسیر آنها

6. تهیه گزارش تحقیق و ارزیابی آن

چند نکته دیگر در مورد این دو نوع تحقیق قابل ذکر است:

الف. در مراحل شش گانه بالا به بررسی ادبیات یا همان پیشینه موضوع اشاره شد، که مانند روش کمی لازم است که به آن پرداخته شود. در طرح های تحقیق کیفی، استفاده از نتایج مطالعات سایرین در جهت غنی سازی گزارش تحقیق به کار می رود، اما در روش های کمی برای جهت دهی به طرح تحقیقی استفاده می شود. این که در تحقیق کیفی تا چه میزان از پیشینه تحقیق استفاده شود، و پیشینه تحقیق تا چه اندازه چهارچوب تحقیق را هدایت کند (مانند روش کمی)، یا بر اساس آن به قابل تأیید بودن نتایج اشاره کند، مورد تردید است و صاحب نظران در مورد آن متفق القول نیستند.

ب. برخلاف تحقیق کمی، که پژوهشگر باید نسبت به شناسایی و تهیه ابزار اندازه گیری متغیرها و حجم نمونه پیش بینی های لازم را داشته باشد، در تحقیق کیفی این پیش بینی ضرورتی ندارد.

ج. چهارچوب گزارش نویسی در روش کیفی و روش کمی بسیار متفاوت است. لذا ممکن است یک پایان نامه تحصیلات تکمیلی با استفاده از روش کمی در 5 فصل، اما با روش کیفی تا 8 فصل نیز ارائه شود.

د. در مورد مقاله نویسی به روش کیفی ممکن است رعایت ساختار مرسوم (مقدمه، پیشینه، روش تحقیق، مقوله، یافته ها و نتیجه گیری) در هم شکنند، و پذیرش ساختار نوین به وجود آمده می تواند از سوی هیئت داوران، به چالش مبدل گردد.

و) آشنایی با مراحل تحقیق به بیانی دیگر

1. موضوع تحقیق

▪ منابع انتخاب موضوع کدامند؟

▪ شرایط لازم برای انتخاب موضوع چیست؟

▪ ویژگی های یک عنوان خوب کدامند؟

2. مقدمه تحقیق

▪ بیان مسئله و اهمیت آن (بنا بر پیشینه تحقیق)

▪ هدف اصلی تحقیق و سوال های تحقیق

محدودیت های تحقیق

3. روش تحقیق

▪ طرح تحقیق و توجیه استفاده از آن

▪ تمرکز بر یک قلمرو ویژه، جامعه آماری و ویژگی های مورد مطالعه

▪ نمونه گیری از افراد، رفتارها یا وقایع

▪ ویژگی های مسئله و چگونگی رفت و برگشت به اجزای آن

4. روش گردآوری داده ها

▪ چگونگی مشارکت افراد مورد مشاهده، در محیط مورد مطالعه

▪ مشاهده مستقیم

▪ انجام مصاحبه عمیق

5. ثبت، سازماندهی و تحلیل داده ها

• برنامه زمانی

• سطوح گردآوری داده ها

• نیاز به نیروی انسانی

• نیاز به منابع

6. نتایج پژوهش

ز) آشنایی با آینده پژوهی

آینده پژوهی، اقدام پژوهی، مطالعات راهبردی و سناریونویسی، در نتیجه یافتن گفتمان بین المللی ایجاد می شوند. بنابراین روش این پژوهش ها باید مبتنی به زبان گفتمان بین المللی باشد.

به گزارش پورتال معاونت اداری و پشتیبانی، سمینار علمی- آموزشی «آینده پژوهی»، از سوی مدیریت مرکز آموزش ضمن خدمت، و با هدف آشنایی با ضرورت و دستاوردهای آینده پژوهی، و نیز شناخت روش های فراگیری دانش آینده پژوهی، با حضور جمعی از مدیران، کارشناسان و کارکنان سازمان و مؤسسات وابسته به آستان قدس رضوی برگزار شد، و دکتر عبدالرحیم پدram، رئیس گروه آینده پژوهی «مرکز تحقیقات راهبردی دفاعی» به ایراد سخن پرداخت. وی در این سمینار مطرح کرد: هدف نهایی آینده پژوهی، طراحی آینده مطلوب است.

این استاد دانشگاه با اشاره به این که انسان ها به صورت طبیعی و ذاتی به آینده علاقه دارند، و از بدو تولد به پیش بینی آینده توجه می کنند، افزود: این علاقه در طول قرن ها تقویت شد، تا اینکه در اواخر قرن بیستم رشته آکادمیک آینده پژوهی ایجاد شده، و بشر با عبور از عصر کشاورزی، که همه چیز در آن در حال سکون بود، ضرورت آینده پژوهی و ایجاد دانش و علم در رابطه با آینده را احساس کرد.

وی همچنین با بیان اینکه با پیشرفت علم و تکنولوژی، روز به روز بر شگفتی های انسان افزوده می شود، افزود: امروزه حجم انبوه داده ها و اطلاعات زندگی انسان را به هم ریخته، و در میان این آشوب ها کسی می تواند موفق باشد، که همگام با تکنولوژی، از حجم بیشتری از داده ها و اطلاعات برخوردار گردد.

این استاد دانشگاه و تحلیل گر دانش آینده پژوهی، در ادامه بشر امروز را نیازمند داشتن ابزارهایی دانست، که در تصمیم گیری به او کمک کند. و افزود: آینده پژوهی بر اساس همین نیازها و ضرورت ها شکل گرفته و هدف از آن پیش بینی آینده است. هدف آینده پژوهی تحلیل، طراحی و ساختن آینده بر پایه ارزش های

جامعه و سازمان است، و ما باید به دانشی دست پیدا کنیم که بتوانیم با استفاده از آن، آینده را مطابق میل خودمان تغییر دهیم .

رئیس گروه آینده پژوهی مرکز تحقیقات راهبردی دفاعی، همچنین با بیان این که هدف نهایی آینده پژوهی، طراحی آینده مطلوب است، افزود: موجی در دنیا برای آینده پژوهی شکل گرفته، و کشورهای زیادی در منطقه ما، با ورود به عرصه دانش آینده پژوهی، به طراحی آینده خود اقدام کرده اند. در این میان کشور ما، هر چند به لحاظ سابقه تاریخی در این دانش جلوتر است، اما به لحاظ حجم کار در این زمینه ضعیف ظاهر شده است.

این استاد دانشگاه ضمن بیان مراحل اجرایی دانش آینده پژوهی، و شرایط دستیابی به مطلوب به این دانش افزود: آینده پژوهی با پژوهش شروع می شود، و گردآوری داده ها گام اول در فرایند پژوهشی است. بر اساس پژوهش های گذشته است که تجویزهایی ارائه می شود، اگر به این تجویزها در زمان حال عمل شود به آینده مطلوب دست خواهیم یافت.

وی با طرح این سؤال که چرا آینده پژوهان در پی آینده هستند، به توضیح انواع آینده پرداخت و گفت: حال امتدادیافته، آینده های آشنا و آینده های ناندیشیده، انواع مختلف آینده هستند. حال امتداد یافته درباره چیزهای ثابتیست که تغییر نمی کنند، و آینده های آشنا مربوط به تحلیل خبرگان و نخبگان از آینده است .

این استاد دانشگاه همچنین با اشاره به اینکه برای دست یافتن به آینده، نقش آینده پژوهی بسیار حائز اهمیت است، افزود: آینده پژوهی در اصل فرایندی تخصصی است که باعث بهره وری بسیار بالا در جامعه و سازمان می شود.

1- خلاصه ای از کتاب رویکرد تفکر سیستمی، استیون هینز، ترجمه رشید اصلانی

مؤلف کتاب استیون جی. هینز اندیشمندی است، که تفکر سیستمی خود را به مدت طولانی در عرصه عمل آزموده است. وی که بیش از سی سال مدیریت برنامه ریزی و تغییر را، در سازمان های بخش عمومی و خصوصی در سطوح ملی و بین المللی به عهده داشته، متفکری توانا و نویسنده ای ژرف اندیش است، که در طول دوران تجارب ارزشمند خود، سازمان ها را در چهارچوبی سیستماتیک تجزیه و تحلیل کرده است. او برنامه را هنگامی مؤثر و نتیجه بخش می داند، که با پشتیبانی مدیران سازمان و مشارکت تمامی اعضای آن به مرحله اجرا درآید، و در طول مسیر اجرا با در نظرگرفتن تغییرات و تحولات محیطی، بازنگری و اصلاح شود و در پایان کار به اهداف خود دست یابد.

مؤلف در این کتاب برنامه ریزی و مدیریت استراتژیک را، در رابطه ای تعاملی با یکدیگر و در قالبی کل نگر، از آغاز تا محصول نهایی مورد توجه قرار داده ریال و گام به گام این فرایند طولانی را به تفصیل بیان کرده است.

2- خلاصه ای از کتاب پژوهش کیفی از نظریه تا عمل، نوشته خدیجه ابوالمعالی

کتاب های کمی به زبان فارسی در مورد پژوهش کیفی تألیف شده است، و کتاب هایی که بتوانند دیدگاه واقع بینانه ای در مورد چالش های عملی پژوهش کیفی، در اختیار دانشجویان و پژوهشگران قرار دهند، انگشت شمارند. این کتاب مطالب نسبتاً جامعی را در خصوص مبانی نظری پژوهش کیفی، و رهنمودهای عملی برای هدایت آن در اختیار خوانندگان قرار می دهد.

علاقه مندان به انجام پژوهش کیفی در حوزه علوم اجتماعی، روان شناسی و علوم تربیتی، مدیریت، پرستاری، روان پزشکی و...، سؤال های زیادی را در مورد ماهیت و مبانی نظری پژوهش کیفی، طرح پژوهش کیفی، روش های جمع آوری و تحلیل داده های کیفی، رویکردهای مختلف، و همچنین ارزیابی پژوهش مطرح می سازند. به علاوه اغلب دانشجویان این سؤال را مطرح می کنند، که برای رعایت ضوابط اخلاقی در این پژوهش چه اقداماتی می توان انجام داد؟ در این کتاب سعی شده است که ضمن پاسخگویی به این سؤال ها، رهنمودهای عملی برای انجام این دست پژوهش ها در اختیار خوانندگان قرار بگیرد. این کتاب شامل پنج بخش و 19 فصل است. در ابتدای هر فصل واژگان کلیدی و اهداف آموزشی آورده شده است. توصیه می شود

که خوانندگان هنگام مطالعه هر فصل ضمن توجه به واژگان کلیدی، دستیابی به اهداف پژوهش را نیز در ذهن داشته باشند. در پایان هر فصل خلاصه ای از مطالب مطرح شده آورده شده است، که به سازماندهی بهتر مطالب در ذهن خواننده کمک می کنند.

* بخشی از کتاب پژوهش کیفی از نظریه تا عمل:

کلید فهم پژوهش کیفی بر این عقیده مبتنی است، که معانی به لحاظ اجتماعی در تعامل با دنیای خارج ساخته می شوند. از دیدگاه پژوهشگران کیفی دنیا یا واقعیت، ثابت، منفرد یا منطبق بر پدیده های قابل اندازه گیری اثبات گرایان (در پژوهش کمی) نیست. در عوض، ساختارها و تفاسیر چندگانه ای از واقعیت وجود دارند که بی ثبات بوده و در طول زمان تغییر می کنند. پژوهشگران کیفی به درک این تفاسیر چندگانه، در یک مقطع زمانی و در یک زمینه خاص علاقه مندند، و در صدد درک و فهم و یادگیری تجربه افراد و معانی تجارب مختلف برای آنان و تعامل آنان با دنیای اجتماعی هستند (مری ام، 2002). پژوهش کیفی به شما اجازه می دهد که موضوعات را از چشم انداز شرکت کنندگان در مطالعه معرفی کنید، و معانی و تفاسیری را که آنان به رفتار، وقایع و اشیا می دهند بفهمید. برای مثال درک و فهم تجربه افراد از یک بیماری یا ناتوانی، یا معرفی هنجارهای فرهنگی و اجتماعی و یا تجربه افرادی که از خدمات بهداشتی استفاده می کنند (هنینک، هاتر و بیلی، 2011). این درک و فهم رویکرد تفسیری را منعکس می کند که در فصل دوم شرح داده شده است.

در پژوهش کیفی ممکن است به دنبال یافتن پاسخ این سؤال باشید، که چگونه جنبه های سیاسی و اجتماعی یک موقعیت، روی شکل گیری واقعیت اثر می گذارند، یعنی به چه شیوه ای عوامل زمینه ای بزرگتر بر نحوه ساخت واقعیت توسط افراد، اثر می گذارند؟ (توجه به این موارد، پژوهش کیفی انتقادی را مشخص می کند). به طور مثال اگر علاقه مند باشید که خدمات بیشتر یا خدمات جایگزین را در پرورشگاه ها ارائه دهید (مانند پرورش در خانواده/ غیرخانواده، تعامل بزرگسال/ کودک)، لازم است هزینه آن را تأمین کنید و سعی کنید از طریق تبلیغ و تعاملات اجتماعی گسترده، نظر طبقات اجتماعی مختلف را به اهمیت این موضوع جلب کرده و زمینه را برای دریافت کمک های مالی فراهم کنید (لیچمن 14، 2006). در این مثال به این نکته اشاره شده است که تعاملات اجتماعی و تبلیغات اجتماعی در سطح وسیع، بر روشی که افراد واقعیت را می سازند اثر می گذارند.

3- خلاصه ای از کتاب روش تحقیق کیفی، نظریه مبنایی، رویه ها و شیوه ها، تألیف آنسلم استراس، جولیت کوربین، ترجمه بیوک محمدی، خلاصه شده توسط مریم خانعلی زاده

تحقیق کیفی عبارت است از هر نوع تحقیقی، که یافته هایی را به دست می دهد، که با شیوه های غیر از روش های آماری یا هرگونه کمی کردن کسب شده باشند.

مهارت های لازم برای انجام تحقیق کیفی: فاصله گرفتن از موضوع و تجزیه و تحلیل انتقادی شرایط، تشخیص پیش داوری ها و اجتناب از آنها، کسب اطلاعات معتبر و قابل اعتماد، تفکر انتزاعی.

نظریه مبنایی یا گراند تئوری:

نظریه مبنایی عبارت است از آنچه که به طور استقرایی از مطالعه یک پدیده به دست می آید و نمایانگر آن پدیده است. به عبارت دیگر باید آن را کشف کرد، کامل نمود، و به طور آزمایشی از طریق گردآوری منظم اطلاعات و تجزیه و تحلیل داده هایی که از آن پدیده نشأت گرفته، اثبات نمود. بنابراین، گردآوری و اطلاعات و تجزیه و تحلیل در رابطه متقابل با یکدیگر قرار دارند. تحقیق را هرگز از یک نظریه شروع نمی کنند تا بعد آن را به اثبات برسانند، بلکه تحقیق از یک حوزه مطالعاتی شروع می شود، و فرصت داده می شود تا آنچه که متناسب و مربوط بدان است، خود را نشان دهد.

شروع به کار:

شیوه طرح سؤال تحقیق بی اندازه مهم است، زیرا در تعیین نوع روش تحقیقی که باید به کار گرفته شود بسیار تأثیرگذار است.

سؤال تحقیق: هدف اصلی از به کارگیری روش نظریه مبنایی، ساختن نظریه است. برای انجام این کار به سؤال یا تحقیقی نیاز داریم، تا انعطاف پذیری و آزادی لازم را برای پدیده مورد تحقیق به دست آوریم.

گذشته از این گرایش به تحقیق کیفی، متضمن یک فرضیه اصلی است، مبنی بر اینکه همه مفاهیم مربوط به پدیده مورد نظر هنوز مشخص نشده اند، یا دست کم در این جامعه یا مکان مورد مطالعه خاص مشخص نیستند. یا اگر مشخص شده اند هنوز روابط بین مفاهیم یا به خوبی درک نشده اند، یا از نظر مفهومی رشد کافی نیافته اند. این استدلال نیاز به مطرح ساختن نوعی از پرسش دارد، تا ما را قادر سازد برای مسائلی که مهم به نظر می رسند اما هنوز برایشان جوابی داده نشده است، جوابی بیابیم.

در حالی که سؤال اولیه وسیع است، اما به تدریج در ضمن تحقیق محدودتر و متمرکزتر می شود، و این زمانی صورت می گیرد که مفاهیم و روابط مربوط و نامربوط به آنها کشف شوند. این اقدام متضمن ارائه خطراتی درباره روابط بین متغیر مستقل و وابسته (آن گونه که در مطالعات کمی است) نمی باشد. زیرا که

قصد ما آزمون فرضیه نیست. در مطالعات مبنایی، قصد ارائه بیانی است، که پدیده ای را که باید مطالعه شود مشخص کند، و مشخصاً به شما بگوید که از موضوع چه می خواهید بدانید و باید بر روی چه چیزی تمرکز کنید. همچنین سؤال های نظریه مبنایی توجه را به سوی عمل و روند سوق می دهد.

سؤال تحقیقی اصلی، راهنمایی است که محقق را فوراً به بررسی اعمال خاص، شرایطی که حوادث در آن رخ می دهند، اسناد، افرادی که به اعمالی مشغولند، و یا اطلاع رسانی هایی برای مصاحبه، رهبری می کند. سؤال تحقیق به محقق کمک می کند که کارش را شروع کند، و در سراسر طرح تحقیقاتی اش تمرکز داشته باشد.

حساسیت نظری:

حساسیت نظری به کیفیت شخصی محقق بستگی دارد، و نشانگر آگاهی از ظرافت ها و معنی داده هاست. کسی می تواند به کار تحقیقاتی بپردازد، که واجد درجه های گوناگونی از حساسیت نظری باشد، که این امر به تجربیات و مطالعات قبلی او بستگی دارد. این حالت همچنین می تواند در خود تحقیق نیز ایجاد شود. حساسیت نظری به این خصوصیات اطلاق می شود: بصیرت داشتن، مهارت در معنی دار نمودن داده ها، استعداد درک، قدرت تجزیه کردن عناصر مربوط از عناصر نامربوط. همه این موارد در معنا و در سطح مفهومی صورت می گیرد، نه در سطح واقعیت های ملموس. حساسیت نظری از چند منبع نشأت می گیرد:

متون و مطالب نوشته شده:

1. تجارب حرفه ای: فرد در طی سال ها تجربه و عمل در میدان تحقیق، به درک اینکه اتفاقات در میدان تحقیق چگونه رخ می دهند، و اینکه در شرایط خاص چه اتفاقی می افتد، دست می یابد.

2. تجارب شخصی

روند تحلیل:

بصیرت و درک بیشتر پدیده، بر اثر کارکردن با داده ها افزایش می یابد. این امر بر اثر گردآوری اطلاعات، سؤال کردن درباره آنها، انجام مقایسه، فکر کردن درباره دیده ها و شنیده ها، ساختن فرضیه، و ایجاد چهارچوب های نظری کوچک صورت می گیرد. آنگاه محقق از تمام این ها استفاده می کند و نگاهی دوباره به داده ها می افکند.

از این روست که به هم آمیختن مراحل گردآوری و تجزیه و تحلیل داده، این اندازه اهمیت دارد. هر کدام دیگری را تقویت می کند، و استفاده از بصیرت در درک پدیده، شناخت پارامترهای نظریه ای را که ظهور می کند، افزایش می دهد.

حساسیت نظری جنبه مهمی از خلاقیت، در نظریه مبنایی به شمار می رود. چنین حساسیتی نشانگر این است که فرد می تواند نه تنها از تجربه های شخصی و حرفه ای، بلکه از متون نیز به طور خلاق استفاده کند. این امر تحلیل گر را قادر می سازد، تا شرایط تحقیقی و داده های مربوط به آن را از دید جدیدی بنگرد، و توانایی بالقوه داده ها را جهت پرداخت نظریه جدید بکاود.

حساسیت نظری توانایی تشخیص این است که، چه چیزی در داده ها مهم است و به داده ها معنی می بخشد. حساسیت نظری کمک می کند، نظریه ای تنظیم کنیم که با واقعیت پدیده مورد مطالعه مطابقت کند.

رویه های کدگذاری ها:

کدگذاری نشانگر عملیاتی است که طی آن داده ها خرد می شوند، مفهوم پردازی می شوند و آنگاه به روش های جدید دوباره به یکدیگر وصل می گردند. کدگذاری روند اصلی ساختن و پرداختن نظریه از داده هاست. حذف فاصل میان انواع کدگذاری، تصنعی و غیر واقعی است. هرکدام از آنها الزاماً در مراحل جداگانه صورت نمی گیرند.

گردآوری اطلاعات و تجزیه و تحلیل در روند، به هم پیوسته هستند، و چون تجزیه و تحلیل روند نمونه گیری را تعیین می کند، باید هر دو به طور متناوب انجام شوند.

روشی کلی که در کدگذاری امری محوری به شمار می رود، و به پژوهشگر کمک می کند تا رویه ها انعطاف پذیر باشند، سؤال کردن است.

کدگذاری بخشی از تجزیه و تحلیل است که به صورت مشخص، به نام گذاری و مقوله بندی پدیده ها از راه بررسی دقیق داده ها می پردازد. بدون این قدم تحلیلی اساسی اولیه، بقیه تجزیه و تحلیل ها و ارتباطاتی که به دنبال آن می آیند، صورت نخواهند گرفت. در ضمن کدگذاری باز داده ها به بخش های مجزا خرد می شوند، برای به دست آوردن مشابهت ها و تفاوت ها با دقت بررسی می شوند، و سؤالاتی درباره پدیده هایی که داده ها حاکی از آنها مطرح می گردد. بدین ترتیب، یا پیش فرض های خود محقق و دیگران زیر سؤال می رود، و یا بررسی می شود و راه را برای کشف کردن می گشاید.

رویه ها:

دورویه تحلیل در روند کدگذاری اصولی به شمار می روند: انجام مقایسه ها و پرسیدن سؤالات. اگر چه چگونگی آن با هر نوع کدگذاری تغییر می کند.

در حقیقت در متون اغلب به نظریهٔ مبنایی با عنوان «روش تجزیه و تحلیل مقایسه ای مدام» ارجاع داده می شود. این دو روش کمک می کند تا مفاهیم در نظریهٔ مبنایی دقیق و مشخص شوند.

برچسب زدن به پدیده ها:

شمارش داده های خام آسان است، اما درک و اظهار نظر دربارهٔ آن ها کار آسانی نیست. بنابراین مفهوم پردازی از داده ها اولین قدم در تجزیه و تحلیل به شمار می رود. منظور ما از خرد کردن و مفهوم پردازی کردن این است که مورد مشاهده ای، جمله ای یا پارگرافی را برداریم، به اجزایی تقسیم کنیم، به هر کدام از حوادث، ایده ها یا رخدادها نامی می دهیم، یعنی برچسبی که یا نشانهٔ آن پدیده است و یا به جای آن می نشیند. ما حوادث را ضمن کار مقایسه می کنیم و به آنهایی که مشابه اند یک اسم اختصاص می دهیم.

کشف مقوله ها:

ضمن کار ممکن است به ده ها یا صدها برچسب مفهومی دست یابیم، این مفاهیم باید مبنایی باشند، یعنی پدیده های مشابه با یکدیگر طبقه بندی شوند.

وقتی که پدیده های خاص را در داده ها مشخص کردیم، آنگاه می توانیم مفاهیم را با محوریت آنها گروه بندی کنیم. این کار تعداد واحدهایی را که باید با آنها کار کنیم کاهش می دهد. روند طبقه بندی مفاهیم را که به نظر می رسد به پدیده های مشابه ربط پیدا می کند مقوله پردازی می نامند.

باید به مقوله ای که پدیده ای را شامل می شود، یک اسم مفهومی بدهیم، اما این اسم باید انتزاعی تر از اسامی مجموعه مفاهیمی باشد که مقوله را تشکیل داده اند. مقولات دارای قدرت مفهومی اند، زیرا قادرند دیگر مفاهیم و خرده مقولات را بر حول محور خود جمع کنند.

نام گذاری مقولات:

نامی که انتخاب می کنیم نامی است که از نظر منطقی بیشترین ارتباط را با داده هایی که مقوله نمایانگر آنهاست، دارد.

گسترش مقولات با توجه به خصوصیات و ابعاد آنها:

وقتی که شما مقوله ای را ساخته و پرداخته می کنید، این کار را با توجه به خصوصیات آن انجام می دهید، که بعداً می تواند بعدپردازی شود. در کل درک ماهیت، خصوصیات و ابعاد و رابطه آنها پیش نیاز رسیدن به درک همهٔ رویه های تحلیلی، برای ایجاد نظریهٔ مبنایی است. هر مقوله خصوصیات کلی دارد، و میزان هر خصیصه در طول طیف متغیر است. در حقیقت این امر به هر موردی از مقوله ها، سیمای بعدی

(dimensional profite) جداگانه می بخشد. چندین تصویر از این قبیل می توانند در کنار یکدیگر قرار بگیرند و یک الگو تشکیل دهند. سیمای بعدی، نمایانگر خصوصیات خاصی از پدیده، با شرایط معین است.

تنوع در روش های انجام کدگذاری باز:

1- بررسی و تجزیه و تحلیل سطر به سطر اولین مشاهده یا مصاحبه: این کار مستلزم بررسی دقیق عبارت به عبارت، و حتی بعضی اوقات کلمه به کلمه است. این روش شاید ریزترین نوع تجزیه و تحلیل باشد، اما در عین حال روشی است که بیشترین تولید کننده ایده های نو است. ایجاد مقولات از طریق تجزیه و تحلیل خط به خط امری مهم است، زیرا مقولات مبدأ و اساس نمونه گیری نظری شما را تشکیل می دهند. آن ها به شما می گویند که در مصاحبه ها و مشاهدات بعدی، روی چه موضوعاتی تمرکز کنید، و همچنین شما را برای پیدا کردن مواردی از پدیده که مقولات به آنها اشاره دارند، راهنمایی می کنند.

2- کدگذاری جمله ها یا پاراگراف ها: ایده مهمی که در پاراگراف یا جمله است، برگزیده می شود. این کار به ویژه وقتی که چندین مقوله را تعریف و مشخص کرده اید، و می خواهید در حول و حوش آن کدگذاری کنید، سودمند است.

3- تجزیه و تحلیل تمام سند، مشاهده یا مصاحبه: پرسیدن این سؤال که «در اینجا چه می گذرد؟»، و این سند با سند های دیگر چه تفاوت ها و شباهت هایی دارد.

خلاصه:

مفاهیم پایه های اساسی ساختن نظریه ها هستند. کدگذاری باز در روش نظریه مبنایی، روندی است که در آن مفاهیم شناسایی می شوند و برحسب خصوصیات و ابعادشان گسترش می یابند. روش های تحلیلی اساسی که این کار به وسیله آنها انجام می شود عبارتند از: سؤال کردن درباره داده ها، مقایسه موارد حوادث، و دیگر حالت های پدیده ها برای کسب شباهت ها و تفاوت ها. حوادث و موارد مشابه طبقه بندی می شوند و برچسبی می گیرند تا مقولات را بسازند.

کدگذاری محوری:

کدگذاری محوری عبارت است از سلسله رویه هایی که با استفاده از آنها پس از کدگذاری باز، با برقراری پیوند بین مقولات، اطلاعات به شیوه های جدیدی، با یکدیگر مربوط می شوند. این کار با استفاده از یک پارادایم که متضمن شرایط، محتوا و راهبردهای کنش / واکنش، و پیامدهاست صورت می گیرد.

شرایط علی: حوادث، وقایع و اتفاق هایی که به وقوع یا گسترش پدیده ای می انجامد.

ص: 42

پدیده: ایده و فکر محوری، حادثه، یا اتفاقی که سلسله کنش / کنش متقابل ها به سوی آنها رهنمون می شوند، تا آنها را اداره، یا با آنها برخورد کنند، یا اینکه سلسله رفتارها به آنها مرتبط اند.

چالش های پژوهش کیفی در علوم اجتماعی ایران:

زمینه: سلسله خصوصیات ویژه ای که به پدیده ای دلالت می کند. یعنی محل حوادث و وقایع متعلق به پدیده ای در طول طیف بعدی زمینه، نشانگر سلسله ای از شرایط خاص است، که در آن راهبردهای کنش / کنش متقابل (action/ intension) صورت می گیرد.

شرایط میانجی (intervening conditions): شرایط ساختاری که به پدیده ای تعلق دارند، و بر راهبردهای کنش / کنش متقابل اثر می گذارند. آن ها راهبردها را در زمینه خاصی سهولت می بخشند و یا آنها را محدود و مقید می کنند.

کنش / کنش متقابل (action/ intension): راهبردهای ایجاد شده برای کنترل، اداره و برخورد با یک پدیده، تحت شرایط مشاهده شده خاص

پیامد: نتیجه و حاصل کنش / کنش متقابل.

کدگذاری محوری: کدگذاری محوری داده های کدگذاری باز را، دوباره با ایجاد روابط بین هر مقوله و مقولات فرعی آن، به نوعی جدید به یکدیگر مرتبط می سازد. در کدگذاری محوری، تکیه روی مشخص کردن یک مقوله (پدیده)، با در نظر گرفتن شرایطی که به ایجاد آن می انجامد، قرارداد. آن شرایط عبارت است از زمینه ای (خصوصیات ویژه آن) که مقوله در آن واقع شده است، راهبردهای کنش / کنش متقابل که به وسیله آن مقوله اداره و کنترل می شود و به انجام می رسد، و پیامدهای آن راهبردها.

الگوی پارادایم: در نظریه مبنایی، مقولات را با یک سلسله روابط، به یک مقوله مرتبط می سازیم، که بیانی از شرایط علی، پدیده، زمینه، شرایط میانجی و راهبرد کنش / کنش متقابل و پیامدهاست.

با استفاده از این الگو می توانید به صورت سیستماتیک درباره داده ها فکر کنید، و آنها را به شکلی پیچیده به یکدیگر مرتبط سازید.

مثال: وقتی درد آرتروز (پدیده) دارم (شرایط)، آسپرین مصرف می کنم (راهبرد)، و پس از مدتی حالم بهتر می شود (پیامد).

بسط و گسترش مقولات و به هم پیوستن آنها به وسیله پارادایم:

بسط و گسترش مقولات و به هم پیوستن آنها به وسیله پارادایم، به وسیله همان شیوه اصلی تجزیه و تحلیل، یعنی طرح پرسش و انجام مقایسه ها صورت می گیرد. انجام روند کدگذاری محوری از راه این شیوه ها بسیار پیچیده است. علت پیچیدگی آن این است که در حقیقت چهار عمل تحلیلی مجزا، تقریباً به صورت هم زمان صورت می گیرد.

1- ایجاد ارتباط فرضی بین خرده مقولات با یک مقوله، به وسیله اظهاراتی که به نوع روابط بین آنها و پدیده دلالت می کند، یعنی شرایط علی، زمینه، شرایط میانجی، راهبردهای کنش / کنش متقابل و پیامدها.

2- بررسی تأثیر آن فرضیه ها با مراجعه به داده های واقعی.

3- تلاش مداوم برای یافتن خصوصیات مقولات، خرده مقولات و محل داده ها، بر روی طیف ابعادی که نشانگر آنها هستند.

4- آغاز بررسی وجود تنوع در پدیده، به وسیله مقایسه هر مقوله یا خرده مقولات، برای همه الگوهای متفاوتی که با مقایسه محل هر مورد از داده ها، بر روی ابعاد به دست می آید.

در کدگذاری محوری نوع سؤالاتی که پرسیده می شود، در حقیقت بر نوع روابط دلالت دارد. با در نظر داشتن سؤالاتی که مقولات را به یکدیگر مرتبط می سازد، به داده ها روی می آوریم، و به جستجوی شواهد و وقایع برای تأکید یا تکذیب پرسش های خودمان می پردازیم. اگر داده ها سؤال را تأکید کردند، آنگاه سؤال خود را تغییر می دهیم، و به اظهاری درباره روابط، یعنی نوعی فرضیه تبدیل می کنیم. در ضمن این که به دنبال شواهدی در داده ها برای تأیید اظهارات مبتنی بر روابط می گردیم، در جستجوی مواردی نیز هستیم که ممکن است در آنها، روابط عنوان شده تأیید نشود. همه این موارد، سؤالات و اظهارات ما را درباره روابط مقید و مشروط می کند. آن ها الزاماً اظهارات و سؤالات ما را نفی یا رد نمی کنند، بلکه به درک آنها تنوع و عمق می بخشند. انجام این کار به نظریه ما غنای تحلیلی می بخشد، و کمک می کند تنوع هرچه بیشتری را کشف کنیم.

متصل کردن مقولات در سطح بعدی: در تجزیه و تحلیل، با توجه به مکان بعدی حوادث، متوجه الگوهایی در داده هایمان می شویم، که به خصوصیات پدیده ای ربط پیدا می کنند. با تجمع خصوصیات ویژه شرایط، راهبردها و پیامدهای مربوط به پدیده بر یکدیگر تأثیر می گذارند، و باعث بروز تفاوت های دیگری می شوند.

سیر بین تفکر استقرایی و قیاسی: ما در ضمن کدگذاری مرتباً بین دو نوع تفکر قیاسی و استقرایی در نوسان و حرکت هستیم. بدین معنی که درباره روابط به طور قیاسی اظهاراتی ارائه می دهیم (با خصوصیات ممکن) و ابعاد آنها را ضمن کار با داده ها پیشنهاد می کنیم. سپس در عمل سعی می کنیم داده هایی را که در ضمن مقایسه موردی با مورد دیگر به دست آورده ایم، به تأیید برسانیم. این امر نشانگر تأیید دوسویه بین

ارائه پیشنهاد و نظارت بر آن است. این حرکت به جلو و عقب همان چیزی است که نظریه ما را مبنایی می کند.

کدگذاری انتخابی:

داستان: روایتی توصیفی درباره پدیده اصلی تحقیق

خط اصلی داستان: مفهوم پردازی داستان که مقوله اصلی است.

کدگذاری انتخابی در واقع روند انتخاب مقوله اصلی به طور منظم (سیستماتیک)، و ارتباط دادن آن با سایر مقوله ها، اعتبار بخشیدن به روابط، و پرکردن جاهای خالی با مقوله هایی است، که نیاز به اصلاح و گسترش بیشتر دارند.

مقوله اصلی: پدیده اصلی که سایر مقولات بر محور آن گرد می آیند و کلیتی را تشکیل می دهند. ادغام عناصر با کدگذاری محوری چندان تفاوتی ندارد، فقط در سطحی بالاتر و انتزاعی تر صورت می گیرد.

با پیمودن مراحل زیر به نتیجه می رسیم:

توضیح خط اصلی داستان:

" ربط دادن مقوله های تکمیلی بر گرد مقوله اصلی با استفاده از یک پارادایم.

" مرتبط ساختن مقولات به یکدیگر در سطح بعدی و به تأیید رساندن آن روابط در قبال داده ها

" تکمیل مقولاتی که اصلاح و یا نیاز به بسط و گسترش دارند.

مشخص کردن خط اصلی داستان:

برای رسیدن به یکپارچگی مورد نظر لازم است محقق خط اصلی موضوع را تنظیم، و خود را به آن متعهد کند. این عبارت است از مفهوم پردازی خط اصلی داستان درباره پدیده محوری تحقیق.

تعیین خصوصیات و ابعاد مقوله اصلی: مقوله اصلی مثل سایر مقولات باید با در نظر گرفتن خصوصیات آن بسط و گسترش یابد، اگر شما داستان را به درستی تعریف کنید، آن داستان علاوه بر نشان دادن مقوله اصلی، باید تعیین کننده خصوصیات آن نیز باشد. وقتی که خصوصیات مقوله اصلی مشخص شدند، قدم بعدی ربط دادن سایر مقولات به آن مقوله است، و بدین ترتیب آنها به مقولات تکمیلی تبدیل می شوند.

ارتباط دادن دیگر مقولات به مقوله اصلی: ارتباط دادن مقولات به مقوله اصلی (محوری)، به وسیله پارادایم (شرایط، زمینه راهبردها و پیامدها) صورت می گیرد.

مقولات را بر حسب روابط پارادایمی آنها مرتب می کنیم و نظم تازه ای می دهیم، تا به طور مناسبی با خط داستان منطبق باشد. با استفاده از چنین داستانی به عنوان راهنما، تحلیل گر می تواند کار مرتب کردن و درباره مرتب کردن مقولات را با توجه به پارادایم، تا موقعی که به نظر برسد با داستان منطبق است، شروع کند، و شرحی تحلیلی از داستان فراهم آورد. روایت داستان و ترتیب ترادف آن کلید طبقه بندی واضح مقولات است.

معتبر ساختن روابط:

حال محقق می تواند اظهارات فرضیه ای درباره روابط بین مقولات را بنویسد. وقتی که به چنین بیانی مجهز شدیم، می توانیم با داده های خود به میدان تحقیق بازگردیم و آن را معتبر سازیم. آیا این گفته به معنی وسیع کلمه، در مطالعه درباره هر فردی صادق است؟

کشف الگوها:

در ضمن کدگذاری محوری، فرد متوجه الگوی خاصی (روابط مکرر بین خصوصیات و ابعاد مقوله ها) می شود. همچنین در ضمن ساختن و پرداختن مقولات در کدگذاری محوری، به طور طبیعی میزان خاصی از ادغام صورت می گیرد. به عبارت دیگر رشته های به هم پیوسته، یا شبکه ای از روابط مفهومی وجود دارد، که محقق در ضمن کدگذاری انتخابی باید آنها را مرتب و روشن سازد. مهم این است که این الگوها شناسایی شده، و داده ها بنا بر آن دسته بندی شوند، این کار به نظریه ویژگی می بخشد. آنگاه فرد قادر است بگوید: در این شرایط (ردیف کردن شرایط) این اتفاق می افتد، در حالی که در آن شرایط اتفاق دیگری رخ می دهد.

مبنایی کردن نظریه:

معتبر ساختن نظریه در تقابل با داده ها، مبنایی کردن آن را تکمیل می کند. اظهارات مربوط به روابط مقولات با شرایط زمینه ای متفاوت بسط و گسترش می یابند، و در نهایت در تقابل با داده ها معتبر می شوند. روابط را می توان با داده ها، هم برای تأیید اظهارات، و هم برای اثبات تفاوت های بین زمینه ها و در سطح بعدی مقابله نمود. اظهارات بر هر موردی آزمایش می گردد، تا معلوم شود که آیا با موضوع منطبق هستند یا خیر. فرد قرار است ببیند آیا آنها به طور کلی، و نه الزاماً به طور دقیق در هر مورد مجزا، بلکه در اکثر موارد با اظهارات منطبق هستند یا نه. تغییرات و اصلاحات را به همین شکل آن قدر در اظهارات ادامه می دهیم، تا وحدتی کلی در آنها به وجود آید.

اگر موردی با نظریه منطبق نشد؟

معمولاً انطباق کامل وجود ندارد. محقق سعی می کند با استفاده از معیار، بهترین و کامل ترین موارد را در زمینه مناسب قرار دهد. اما همیشه قرار نیست آنها را به زور منطبق کند، زیرا:

1- بعضی از موارد نشانگر حالتی گذرا هستند، زیرا شرایط اساسی که به پدیده اصلی منتهی می شود، تغییر کرده است، و یا در حال تغییر است. این تغییر شرایط به نوبه خود به ایجاد دگرگونی در خصوصیات طول ابعاد آنها و زمینه ای که به عمل منتج می گردد، می انجامد. شرایط وقتی که در حال تغییر و گذارند، ممکن است جنبه های مختلف دو زمینه متفاوت را از خود نشان دهند. آنها در حد فاصل دو حالت قرار دارند، و با هیچ کدام منطبق نیستند. یکی از راه های توضیح این تفاوت ها، دخالت دادن روند در نظریه است.

2- گاه شرایط به صورت میانجی عمل می کنند. موارد مجزا باید به اجزای ترکیب کننده خود خرد شوند. این امر به ویژه در مواردی که در طول زمان انجام می گیرد صادق است، حتی اگر در میان چند مصاحبه و مشاهده پخش شده باشد.

پرکردن جاهای خالی در مقولات: وقتی که چهارچوب نظری رضایتبخش به نظر رسید، تحلیل گر می تواند به عقب برگردد، و جزئیات از قلم افتاده را تکمیل کند. این کار برای انتقال غنای مفهومی (conceptual density) به نظریه، و همچنین برای افزایش ویژگی مفهومی (conceptual specificity) لازم است.

4- خلاصه ای از کتاب روش های تحقیق کیفی در علوم ارتباطات، نوشته تامسی لیندلف، و برایان تیلور، ترجمه استاد عبدالله گیویان

در تحقیقات به روش کیفی، پژوهشگر برای جمع آوری اطلاعات از محیط پژوهش مورد نظر، باید با ورود به آن محیط، خود را جزئی از گروه مورد تحقیق فرض کرده، و وقایع را از نزدیک زیر نظر گرفته و ثبت نماید.

این مشارکت زمانی اثر بخش خواهد بود، که خود را جای اعضای آن جامعه قرار دهد، و کلیه رفتار، افکار و احساسات و عواطف خود را با محیط پژوهش همسو نماید. زیرا بدون مشارکت نمی توان به تجربیات آنان دست یافت. در واقع یک پژوهشگر باید این توانایی را داشته باشد، که بتواند در محیط های متفاوت پژوهش، همانند یک بازیگر ایفای نقش کند.

به موازات مشاهده مشارکتی (هم زیستی در محیط پژوهش)، می توان با مصاحبه که همان گفتگو و رد و بدل کردن نظرات مورد علاقه بین دو طرف است، از تجربیات و اطلاعات آنان بهره گرفت.

مصاحبه:

مصاحبه‌ها از نظر ساختاری با هم متفاوتند. از انواع مصاحبه می‌توان به مصاحبه عمیق، مصاحبه ساخت‌نیافته، مصاحبه نیم ساخت یافته، مصاحبه متمرکز، مصاحبه هم‌یارانه و مصاحبه مردم‌نگارانه، و نیز اشکال تخصصی و دقیق‌تر از مصاحبه، به نام تاریخ‌زندگی و گروه‌های کانونی اشاره کرد.

• هدف یک پژوهشگر از انجام مصاحبه این است که از دیدگاه افراد در مورد یک وضعیت و رخداد آگاه شده، و از تجربه‌های گذشته و اطلاعات آنان مطلع گردد.

• در قدم بعدی با جمع‌آوری و تجزیه و تحلیل اسناد (اطلاعه‌ها، صورت‌جلسات، اختاریه‌ها، گزارشات تحقیقاتی) می‌توان برای تکمیل نمودن مشاهدات و مصاحبه‌های انجام گرفته کمک گرفت.

• همچنین از نحوه پوشش لباس، معماری و دکوراسیون محیط کار و زندگی، و نیز خاطرات شخصی استفاده کرد، و برای ثبت دقیق می‌توان از مشاهدات عکس و فیلم تهیه نمود.

پژوهش کیفی:

فعالیتی است انعطاف‌پذیر که موفقیت در آن بستگی به سابقه و تجربه کاری پژوهشگر دارد. پژوهشگران کیفی، در بررسی‌های خود عملکرد و رفتار انسان‌ها، و فضای حاصل از یک رفتار جمعی را توصیف می‌کنند، برای انتخاب معنای تحقیق باید محیطی از معنا‌های متفاوت داشته باشیم، تا در بین آن‌ها دست به انتخاب بزنیم.

روش‌های هستی‌شناسی و معرفت‌شناسی، پژوهشگران ارتباطات را در رسیدن به نتیجه مطلوب و قانع‌کننده، در جهت چگونگی ایجاد ساختار و محتوای پژوهش یاری می‌رساند.

پژوهش تفسیرگرایی:

به ارتباط دادن نتایج حاصل از مطالعه آئین‌های خاص، اشعار، گفتگوها، رقص‌ها و مراسم، به یک فرهنگ، یا سبک زندگی مردم در یک منطقه جغرافیایی اطلاق می‌شود.

پوزیتیویسم:

پژوهشگران این حوزه (قرن 19) در مورد موضوعاتی تحقیق می‌کنند که با تجربه و احساس مشاهدات عینی و کار آزمایشگاهی به نتیجه برسد و قابلیت اثبات و ابطال نیز داشته باشد. همچون تحقیق در حوزه علوم طبیعی. پژوهشگران پوزیتیویسم به دنبال علت و معلول یک پدیده هستند، و با اندازه‌گیری و کمی کردن گزاره‌های کیفی، مشاهدات تجربی خود را به قانون تبدیل می‌کنند، و نظریه‌ها و باورهای را که در این راستا نباشد، قابل پذیرش نمی‌دانند. آن‌ها بر این باورند که مفاهیم و روش‌های علوم طبیعی را می‌توان به عنوان پایه و مبنای اصلی در نظر گرفت و با تغییرات جزئی، تبدیل به فرآیند و الگویی جدید برای پژوهش در

علوم اجتماعی ساخت. این پژوهشگران جامعه آماری مورد پژوهش خود را برای نمونه گیری بر اساس ویژگی ها، صفات، رفتارها و کنش ها طبقه بندی می کنند.

پساپوزیتیویسم:

پس از جنگ جهانی دوم (نیمه قرن 20) با اکتشافات و نوآوری هایی که در علوم اجتماعی ایجاد شد، پژوهشگران ارتباطات به پوزیتیویسم ها انتقاد کردند، و برخی از قضایای آنان را به چالش کشیدند. زیرا آنها برای اثبات قضایا، به نتیجه حاصل از مشاهدات تجربی اعتقاد نداشتند، و بر این باور بودند که باید بتوان ادعایی بر خلاف تجربه، به اثبات رسانند.

تفسیرگرایان در این حوزه قرار می گیرند، و مشکلات پژوهشگران پوزیتیویسم را که بر اثر عدم تعادل، درک و یک دلی در محیط آزمون به وجود می آید، از نواقص و ایرادات نتیجه آن پژوهش ها می دانند. از ایرادات دیگر می توان به محدودیتهایی که برای پژوهش به صورت مصنوعی، و بر روی اهداف از پیش تعیین شده وجود دارد، اشاره کرد.

در مناطق، کشورها و محیط های ژئوپولیتیکی متفاوت، انجام مطالعات و پژوهش های علوم ارتباطی تفاوت های زیادی دارد. این امر دلیلی بر کثرت پژوهش های پساپوزیتیویسم است، که بر اثر رخدادهای متنوع و محلی پدید آمده اند.

امروزه تخصصی شدن و گرایش ها و زیرشاخه های متنوع علوم ارتباطات، به دلیل مباحثه های متنوع پژوهشگران علاقه مند به این عرصه است، که خود را همواره در جریان تحولات در زمینه های مهم و مورد علاقه خود قرار می دهند.

جهان بینی پژوهشگران کیفی، یک پارادایم تفسیری، بر مبنای هستی شناسی و معرفت شناسی می باشد. این دیدگاه در قرن 19 و 20 از فلسفه های ایده آلیسم و پدیدارشناسانه به وجود آمده است.

علوم طبیعی و تجربی، با علوم انسانی که به مطالعه انسان و رفتارهای اجتماعی او می پردازد، متفاوت است. پژوهشگر تفسیرگرا باید از عملکرد، رفتار و احساسات انسان ها، فهم و برداشت عمیقی داشته باشد. این درک حاصل گفتگوهای گسترده و طولانی مدت در محیط های اجتماعی است.

پژوهشگران کیفی، به جهت عدم توجه به شرایط تاریخی، و بازتاب رفتارهای اجتماعی در پژوهش های طبیعت گرا، روش های کمی را ناکارآمد می دانند، و اعتبار و ارزشی برای آنها قائل نیستند.

بسیاری از پژوهشگران کمی نیز، پژوهش های کیفی را ناکارآمد می دانند، و آنها را یک علم نرم می پندارند، که به دلیل مشاهدات جانب دارانه و گزینشی، استفاده از ابزارهای کم دقت، ضبط و ثبت گزینش شده، عدم کنترل کافی بر عوامل تاثیرگذار، و نمونه گیری هایی که بعضاً نماینده جامعه پژوهش نمی باشند، مؤثر نیستند.

پژوهش های کیفی بر خلاف پژوهش های کمی، خیلی زود به نتایج قابل قبول منتهی نمی شوند، و گاهاً نتیجه آنها مورد تردید قرار می گیرد، چون محیط های پژوهش، سازمان ها، خرده فرهنگ ها، خانواده ها، گروه ها و افراد هستند، و چون ممکن است گزینش این موضوعات به دلیل نزدیکی ارتباط آنها با دنیای درونی پژوهشگر باشد، برخی اوقات به دلیل به خطر افتادن منافع وی با مقاومت و تحریف مواجه می شوند.

در دهه های اخیر، پژوهش های فرهنگی - تفسیری، سهم بیشتری در منابع و تولید علوم ارتباطات پیدا کرده اند. در این زمینه می توان به فضای مجلات علمی که در آنها از روش های کیفی استفاده شده است، اشاره نمود. همچنین در خارج از فضاها تحقیقاتی دانشگاهی نیز، توجه روزافزون مؤسسات و شرکت ها به استفاده از این روش، حاکی از آن است که این روش باعث آشنایی بیشتر پژوهشگر با هدف ها، روش ها، جریان ها و رویکردهای تفسیری، فرهنگی و انتقادی می شود. از طرف دیگر روش کیفی برای پاسخگویی به برخی پرسش های فرهنگی و تفسیری، از روش های کمی مناسب تر عمل می کند، و همچنین دانشمندان مانند گذشته در مقام دفاع بر نمی آیند، و آثارشان را به صورت توجیهی و ایجابی به مردم ارائه می کنند.

سه اصطلاح پژوهش طبیعت گرا، مردم نگاری و پژوهش های کیفی، از روش های مطالعاتی پارادایم تفسیری هستند:

1- پژوهش طبیعت گرا: هدف از این پژوهش توصیف فرهنگی است. برای درک و فهم رفتار و عملکردهای مردم بومی یک منطقه، می توان از بررسی و تحلیل محیط های کار و فعالیت آنها بهره برد. این نوع پژوهش علاوه بر مطالعه رفتارهای اجتماعی و وضعیت طبیعی، از دیگر فنون مثل مصاحبه، جمع آوری اطلاعات و بررسی نقشه ها نیز استفاده می کند.

برخی اوقات عملیات پژوهش طبیعت گرا، در محیط های مورد مطالعه بر نتایج تأثیر می گذارد. از دیگر امتیازات شیوه های تفسیری، تحلیل بازتابی آن است، به این معنی که شخص پژوهشگر احساسات و توجهات خود درباره محیط مورد مطالعه را، در پژوهش لحاظ می نماید.

2- مردم نگاری: یک مشاهده مشارکتی است، و پساپوزیتیویست ها نیز مانند پوزیتیویست ها غالباً از محاسبات کمی، روش های آماری برای تحلیل الگوها و پیمایش ها، روش های مثلث سازی و دیگر ابزارهای اندازه گیری بهره می گیرند. موفقیت مردم نگاران در تعریف و تفسیر ارتباطات قابل مشاهده بین رفتارهای اجتماعی، در یک قلمرو فرهنگی است.

مردم‌شناسی که مبنای مقایسه و طبقه‌بندی فرهنگ مردم است، با مردم‌نگاری تفاوت دارد، هر چقدر توصیف رفتار اجتماعی تفصیلی‌تر باشد، فهم و درک از آن پدیده عمیق‌تر خواهد بود.

مطالعات میدانی، که تماس و ارتباط طولانی پژوهشگر با فرهنگ خاص مورد مشاهده است، در حکم قاعده اصلی در این روش است. مردم‌نگاری وابستگی زیادی به متن دارد. زیرا نوشتن در تمام مراحل پژوهش میدانی کاری اساسی است. نوشتن روابط میدانی بین پژوهشگر و اعضای فرهنگ مورد مطالعه، و چگونگی بیان را تثبیت می‌کند.

3- پژوهش کیفی: اصطلاحی است عمومی، که مجموعه‌ای از فنون تفسیری را در بر می‌گیرد. این فنون عموماً شامل توصیف، رمزگشایی، ترجمه و درک معنا (به استثنای فراوانی پدیده‌ها که جنبه‌های آماری و ریاضی دارد) است. به طور کلی پژوهش کیفی تحلیلی است که با گفتگو و مصاحبه، اشارات، و زبان بدن، به محتوا و تجربه رفتار اجتماعی می‌پردازد.

برای اینکه نتیجه تحقیق کیفی بدون ارائه آمار، شفاف و قابل لمس باشد، تجربه علمی پژوهشگر و نقش او در ارائه پژوهش بسیار مهم است.

پژوهش کیفی برخلاف مردم‌نگاری، در آمیختگی و هم‌زیستی طولانی مدت با مردم را پیشنهاد نمی‌کند، و همچنین نگاه جامع و کل‌نگر به رفتارهای اجتماعی را قبول ندارد.

زیرشاخه‌های پژوهش‌های کیفی عبارتند از: ارتباطات بین فردی، زبان و تعامل اجتماعی، ارتباطات گروهی، ارتباطات سازمانی، ارتباطات بین فرهنگی و مطالعات رسانه‌ای، مطالعات فرهنگی، اجراء پژوهی، ارتباطات کاربردی و ارتباطات سلامت.

ارتباطات بین فردی: این زیرشاخه شامل مطالعات کیفی روابط بین افراد (مانند روابط خویشاوندی) است، که مقید به ارتباطات کلامی و غیرکلامی هستند. در واقع مجموعه‌ای از روش‌هاست که روابط میان انسان‌ها و مشکلاتی را که برای حفظ و تغییر روابطشان با آنها مواجه می‌شوند، توصیف می‌کند.

زبان و تعامل اجتماعی: زیرشاخه‌ای است از پژوهش‌های ارتباطات، که از علوم روان‌شناسی، جامعه‌شناسی، زبان‌شناسی و مردم‌شناسی متأثر شده است، و خود به چهارگروه تقسیم می‌شود: تحلیل گفتگو، تحلیل گفتمان، مردم‌نگاری ارتباطات و خرد مردم‌نگاری. اختلاف این گروه‌ها در تحلیل و گردآوری پژوهش می‌باشد.

ارتباطات گروهی: این روش کیفی گروه‌هایی را که بر اساس ساختار فرهنگی و فکری مشابه تشکیل شده‌اند تقسیم‌بندی نموده، و به مطالعه چگونگی شکل‌گیری هویت گروهی می‌پردازد. در این روش برای

تحلیل می توان از مشاهدات طولانی مدت، نوشتن کار میدانی، و نیز رابطه کلامی بین افراد گروه، در ایجاد نظریه های جدید بهره برد.

ارتباطات سازمانی: پژوهشگران این زیرشاخه توانسته اند شباهت های میان سازمان ها و فرهنگ ها را بیابند. با مطالعه ارتباطات سازمانی می توان به مباحثی چون جامعه پذیری کارکنان، تعهد و هویت سازمانی، رهبری، اخلاق حرفه ای، و اختلافات درون سازمانی پرداخت. در این مباحث به حل کردن مسائل و مشکلات، از طریق پرورش و احیای روابط میان فرد و سازمان پرداخته می شود.

ارتباطات بین فرهنگی: این پژوهش ها به تعامل بین اعضای فرهنگ های متفاوت می پردازد، و در پی دلایل و شواهد (علت و معلول) تأثیرگذاری فرهنگ های دیگر بر فرهنگ ملی افراد است. بنای اصلی این نوع پژوهش ها بر روابط دو سویه ارتباطات و فرهنگ می باشد، و تأکید آن بر روابط نامتوازن قدرت، تفاوت های فرهنگی، و هویت های قومی و جنسیتی است.

خلاصه فصل 1:

این فصل با دو موضوع تجربی آغاز می شود، و پیرامون پژوهش کیفی ادامه می یابد. در پژوهش کیفی مصاحبه های گوناگونی به کار می رود، که این مصاحبه ها عبارتند از: مصاحبه عمیق، مصاحبه ساخت نیافته، مصاحبه نیمه ساخت یافته، مصاحبه متمرکز، مصاحبه هم یارانه و مصاحبه مردم نگارانه.

تنها از طریق زیستن یک تجربه، و توصیف و تغییر معنای آن است، که پژوهشگر کیفی می تواند آن تجربه را برای مخاطبانش قابل استفاده سازد.

فنون مشاهده مشارکتی، مصاحبه، و تحلیل اسناد و آثار (بشرساخته)، باید مورد تأکید قرار گیرد.

پژوهش کیفی فعالیتی شخصی و یگانه، و مستلزم تجربه پژوهشگر است. به نظر پژوهشگران کیفی، انسان ها کنش ها و دنیاهای برآمده از این کنش ها را معنادار می دانند. در اصل ساختن معنا و از آن خود ساختن آن، چیزی است که ما در پی آنیم.

رسالت رشته ارتباطات، مطالعه کنش نمادین انسان، در زمینه های متنوع انجام آن است. پژوهش کیفی در حوزه ارتباطات، به مطالعه ارتباطات انسان ها، تاریخچه و بررسی کیفی آن می پردازد.

در عرصه ارتباطات، همانند اغلب حوزه های دیگر علوم اجتماعی، تأثیر تاریخی پوزیتیویسم، در مجموعه متنوعی از اعمال سازمانی تجلی یافته است.

اصولاً این اعمال جستجوی عوامل بیرونی و روانشناختی رفتار ارتباطی، تأکید بر پیش بینی و کنترل این رفتار، و استفاده از روش های عینی و کمی در محیط های مصنوعی، مانند مطالعات آزمایشگاهی یا پیمایشی را شامل می شود.

در ادامه به سه اصطلاح پژوهش طبیعت گرا، مردم نگاری و پژوهش کیفی پرداخته می شود.

در پژوهش طبیعت گرا، رفتارهای بومی انسان ها و معناهای مورد نظر آنها را، تنها می توان از طریق تحلیل دقیق وضعیت های طبیعی ایشان فهمید و درک کرد.

در مردم نگاری غالباً از پیمایش ها و روش های آماری برای تحلیل الگوها، تعیین نمونه ها، و روش مثلث سازی یافته ها بهره می برند.

پژوهشگران کیفی اساساً در پی آن هستند که شکل، محتوا، و تجربه کنش اجتماعی را که مقید به موقعیت ها هستند، حفظ و تحلیل کنند، نیز از این که آن ها را در قالب های ریاضی و صوری قرار دهند، گریزان اند.

پژوهش های کیفی 9 زیر شاخه دارد که عبارتند از:

- ارتباطات بین فردی
- زبان و تعامل اجتماعی
- ارتباطات گروهی
- ارتباطات سازمانی
- ارتباطات بین فرهنگی
- مطالعات رسانه ای و مطالعات فرهنگی
- اجرای پژوهشی
- ارتباطات کاربردی
- ارتباطات سلامت

در علوم اجتماعی روش انتخابی برای تحقیق، دال بر دیدگاه محقق نسبت به موضوع تحقیق، و ساختارهای اجتماعی است. چرا که هر روش، در پی نظریه ای به وجود آمده است که فلسفه انسان شناختی خاص خود را دارد.

روش انتخابی بسته به این که انسان را کنشگری فعال ببیند یا موجودی منفعل، نسبت به شناخت او اقدام می کند. در مورد ساختارهای اجتماعی نیز این گونه است. بسته به اینکه قدرت ساختارها را ورای قدرت کنشگران تصور نماید و آن ها را حاکم و شکل دهنده روابط انسان ها بداند، یا اینکه این ساختارها را ساخته و پرداخته کنشگران و تحت تسلط آنها فرض کند، در نوع و چگونگی شناخت تفاوت ایجاد می کند. همین تفاوت در دیدگاه هاست که منجر به شکل گیری دو روش عمده شناخت و تحقیق در علوم اجتماعی شده است: روش کمی و روش کیفی.

روش های کیفی تحقیق که فرض پایه ای خود را بر فعال دانستن انسان اجتماعی، و تسلط او بر ساختارهای اجتماعی گذاشته اند، در پی یافتن چگونگی ها و چرایی های موضوعات مورد مطالعه خود، فهم کنش گران اجتماعی را پایه کار خود قرار داده، و سعی در نقب زدن به عمق، بررسی، شناخت و تفسیر همه جانبه آنها و فعالیت هایشان دارد. این شناخت و سنجش در تحقیق، خود بر پایه مشاهده استوار است. مشاهده عمقی و دقیق که هر چه دقت آن بالاتر و تمرکز آن بر موضوع بیشتر باشد، نتایج معتبرتری در تفسیر به دست خواهد آمد.

نویسنده این کتاب در پی پرداختن به مباحث سنجش و تفسیر در تحقیقات کیفی ارتباطی، به منظور فراهم کردن چهارچوبی برای ایجاد دقت در مشاهدات این قبیل از تحقیقات، در فصل دوم به بیان شش سنت کلیدی تئوری پرداخته است، که همگی آنها در مبحث فهم کنشگر اجتماعی وجوه مشترک دارند.

سنت های کلیدی نظری در پژوهش های کیفی ارتباطات

در این فصل پژوهش های کیفی ارتباطات، در متون علوم انسانی مد نظر قرار گرفته است. به عبارتی تحقیق ارتباطی کیفی، یک امر بین رشته ای در حوزه علوم انسانی است، که شامل علوم روانشناختی، مطالعات تاریخی، علوم اجتماعی، تئوری های اخلاقی، مطالعات سیاسی و قانونی، و انتقادات ادبی می باشد.

مشکلی که در مورد این مطالعات بین رشته ای وجود دارد، وجود تئوریهای مختلف با روایتهای متعدد است، که در برخی از موارد با هم توافق ندارند. اما می توان با ترکیب مناسب و خلاقانه آن ها، متناسب با آنچه مد نظر پژوهش است، پایه تئوریک پژوهش را فراهم نمود.

برای این ترکیب توافق قبلی بین محققان وجود ندارد، و این محقق و اقتضانات تحقیق اوست که ترکیب تئوریک را می سازد. البته استفاده از تئوری در پژوهش کیفی امری است متأخر، در نتیجه محققان گاهی در برقرار نمودن رابطه بین مفاهیم تئوریک، و جمع آوری اطلاعات و داده ها در روند پژوهش، و تحلیل داده های کیفی دچار مشکل می شوند.

یکی از راه های کاهش این گونه مشکلات، شناخت سنت های فکری است، که تئوری ها از درون آنها سرچشمه می گیرند. شناخت سنت های فکری هم به انتخاب درست تئوری ها، و ترکیب مناسب آنها برای موضوع تحقیق کمک می کند و هم در جریان تحلیل و فهمیدن چرایی ها مؤثر واقع می شود.

بحث این مقاله در مورد ترکیب شش سنت کلیدی در علوم انسانی و سازگار نمودن آنها، برای استفاده در تحقیقات کیفی است. این سنت ها عبارتند از: اتنومتدولوژی، تعامل گرایی نمادین، مردم نگاری ارتباطات، نظریه انتقادی مدرن و پست مدرن، فمینیسم و مطالعات فرهنگی.

Verstehen یا تفهم:

از آنجا که تحقیق ارتباطی کیفی، بر فهم امور اجتماعی تاکید دارد، نویسنده قبل از پرداختن به سنت های ذکر شده به مفهوم «تفهم» از نظر چندین فیلسوف تفسیرگرا پرداخته است.

تفهم یا فهم امور اجتماعی این گونه تعریف می شود: برای فهم امور اجتماعی (آنچه در حال رخ دادن است) باید فعالیت اجتماعی را از نقطه نظر کنشگر ببینیم.

تفهم اصطلاحی است که ویلهلم دیلتای (dilthy) در قرن هجدهم به این امر اختصاص داد. یعنی زمانی که جیم باتیستا ویکو، بحث علم جدید و جداسازی علوم انسانی از علوم طبیعی را مطرح می کرد، و فهم مناسب از طبیعت انسانی و نیازهای او را در گروهی مطالعه تاریخی اشکال فرهنگی می دید.

پس از او کانت به توسعه این نظریه پرداخت. توسعه مفهوم تفهم در قرن 19، واکنشی بود به استدلالات علمی - فلسفی پوزیتیویسم، برای مطالعه رفتار انسان. در طول این قرن قوانین جهانی مشخصی برای رفتار انسان تعریف شده بود، که بر اساس آن ها انسان و زندگی اجتماعی او مورد مطالعه قرار می گرفت. در اوایل قرن 20 این مفهوم، پایه ای برای علم پدیدار شناسی اجتماعی و شیوه های دیگر تحقیق اجتماعی شد.

یکی از شیوه های تحقیق تفسیری، حوزه هرمنوتیک بود، که با تفسیر کتاب مقدس کهن توسط ویلهلم دیلتای آغاز، و تکنیک های آن بعدها توسط هانس گادامر فرمول بندی و منتشر شد.

متد هرمنوتیک تفسیری شامل این مراحل است: تصور همدلانه با تجربه نویسنده متن، به کار گرفتن حرکت دوری و متناوب بین ویژگی های متن و زمینه، و در نظر گرفتن دانش کلی که متن در آن تولید شده است.

هرمنوتیک چه در سطح فلسفه و چه در سطح روش، به این دلیل که به فهم به مثابه عنصر بنیادین وضعیت انسانی اهمیت می دهد، می تواند دانش تحقیق کیفی را شکل دهد. شکل دیگر اهمیت بخشیدن به مفهوم تفهم، کاری بود که توسط ماکس وبر انجام شد. او برای استفاده از این مفهوم، روشی را در قالب نظریه کنش اجتماعی معنادار مطرح، و برای آن جایگاهی علمی تعریف کرد. روش وبر متمرکز بر مطالعه رفتار هدف دار انسان ها بود.

البته هوسرل نیز به شکل غیر مستقیم با تعریف مفهوم دنیای زندگان، و توصیف تعامل افراد در آن، به تقویت پایه های تفهم می پردازد.

اندیشیدن یا تفکر کاری ذهنی است، و زمانی مطرح می گردد که انسان با مسئله ای مواجه و خواستار حل آن است. در این هنگام در ذهن تلاشی برای حل مسئله آغاز می گردد، که این تلاش ذهنی را تفکر یا اندیشه می نامند. فعالیت برای حل مسئله، از مراحل تشکیل شده است، که از تعریف مسئله به طور شفاف، روشن و ملموس آغاز می گردد، با پیدا کردن راه حل هایی برای حل مسئله ادامه می یابد، و با به کارگیری عملی بهترین راه حل و یافتن جواب نهایی به پایان می رسد. هرچند بهتر است که بگوییم «در مسیر دیگری قرار می گیرد» و به پایان نمی رسد.

5- خلاصه ای از کتاب روش تحقیق کیفی، نوشته بیوک محمدی

تعریف تحقیق و مشخصات، عوامل و انواع آن

1-1- مقدمه

در این درس با نحوه تهیه و تدوین پیشنهاد تحقیق (Research Proposal) آشنا می شویم، و روش علمی تحقیق، و انواع و ویژگی های آن را فرا می گیریم. همچنین فرصتی فراهم خواهد شد تا به سوالات خود در مورد یک مسئله، به صورت علمی بیاندیشیم. هدف کاربردی این درس آن است که دانشجو آماده تهیه یک پیشنهاد تحقیق منسجم و قابل قبول برای پایان نامه خود شود. به طور خلاصه هدف از آموزش روش تحقیق عبارتست از:

ص: 56

* آشنایی با بخش های مختلف یک پروپوزال تحقیقاتی، و کسب مهارت لازم برای تهیه پیشنهاد تحقیق

* فراگیری روش علمی دستیابی به حقایق و کشف مجهولات

* آشنایی با جنبه های مختلف یک فعالیت تحقیقاتی، و کسب مهارت لازم برای اجرای پروژه های تحقیقاتی

* کسب مهارت لازم برای انجام پایان نامه های تحصیلی (از تهیه طرح تحقیق تا دفاع)

در طول سالیان و از ابتدای حیات بشر، انسان همیشه با تحقیق سروکار داشته، و در طول تاریخ به شیوه ها و روش های مختلفی به آن پرداخته است. بدون آشنایی انسان با تحقیق، و عدم انجام آن، دانش و علم انسان تا بدین پایه نبود. بنابراین تحقیق از دیدگاه فردی و اجتماعی، یک ضرورت است. و انسانی که در زندگی خود جستجو و تحقیق نکند، به رشد و تکامل نخواهد رسید. علاوه بر این ضرورت انجام تحقیق از دیدگاه علمی نیز انکارناپذیر است، چه «تحقیق را مایه حیات علم دانسته اند»، که بدون انجام آن، علم همچون آبی که راکد مانده باشد، دچار گندیدگی و تعفن خواهد شد. آنچه اهمیت دارد این است که، تحقیقی می تواند راهگشا باشد، که نظام مند بوده و بر اساس اصول و موازین علمی صورت پذیرد.

2-1- تحقیق چیست؟

تحقیق در لغت به معنای درست و راست گردانیدن، بررسی و پیدا کردن، یا جستجوی حقیقت آورده شده است. تعاریف تحقیق و پژوهش فراوانند. در جایی دیگر آن را حقیقت پژوهی نامیده اند، و نیز گروهی از دانشمندان این گونه تحقیق را، عملی منظم که در نتیجه آن، پاسخ هایی برای سوالات مندرج در موضوع تحقیق به دست خواهد آمد، تعریف کرده اند. تحقیق به روش علمی را، مجموعه مقررات و قواعدی دانسته اند، که چگونگی جستجو برای یافتن حقایق مربوط به یک موضوع را نشان می دهد. در هر صورت مشخص است که وجه اشتراک در همه این تعاریف، جستجوی حقیقت است، و حقیقت پک پدیده ذهنی است که با واقعیت (یعنی وجود عینی) مطابقت دارد (هر چند ممکن است این امر در علوم تجربی صحیح باشد، ولی در علوم نظری چنین نیست). به هر حال ما نیز در روش تحقیقی که به آن خواهیم پرداخت، به دنبال یافتن حقیقت هستیم. به صورت خلاصه منظور ما از روش علمی تحقیق، مجموعه ای از قواعد و رویه هاست که محقق برای جمع آوری حقایق و واقعیت ها دنبال می کند، تا آنها را تفسیر نموده، و نظم و قانون کلی حاکم بر پدیده ها را بیان کند. تحقیق عبارت است از مجموعه فعالیت هایی منطقی، منظم، منسجم و هدفمند، که در پی دستیابی به یک یا ترکیبی از خواسته های زیر، به صورت فردی یا گروهی صورت می گیرد:

* ارضای حس کنجکاوی معرفتی (تحقیق بنیادی)

توصیف شرایط یا وضعیت برخی از پدیده‌ها (تحقیق پیمایشی، همبستگی، ...)

جستجوی پاسخ و راه حل برای یک مسأله و مشکل واقعی (تحقیق کاربردی)

تحقیق از نظر لغوی به معنای بررسی و پیدا کردن حقیقت است، ولی در تعریف اصطلاحی و از نظر علمی، عبارتست از تلاش و انجام یک فعالیت منظم و هدف دار، برای رسیدن به حقیقت، پاسخ به سؤال و دستیابی به دانش و آگاهی بیشتر در مورد یک پدیده یا مسئله، به منظور چاره جویی، با استفاده از مراحل و روش های علمی. تحقیق را می توان به صورت «تجزیه و تحلیل و ثبت عینی و سیستماتیک مشاهدات کنترل شده، که ممکن است به پروراندن قوانین کلی، اصول، یا نظریه هایی بینجامد، و به پیش بینی یا احتمالاً به کنترل نهایی رویدادها منتج شود» تعریف کرد.

3-1- مشخصات تحقیق

یک تحقیق مشخصات زیر را دارد:

1- تحقیق معطوف به حل مسئله است (کشف یک رابطه).

2- تحقیق به پروراندن قوانین کلی، اصول یا نظریه هایی تأکید می کند، که برای پیش بینی رویدادهای آینده مفیدند.

3- در تحقیق از روی نمونه های مشاهده شده، خصایص کلی پدیده مورد نظر استنباط می شود.

4- تحقیق چیزی بیشتر از بازیابی اطلاعات و یا جمع آوری ساده اطلاعات است.

5- تحقیق بر آزمایش های قابل مشاهده، یا شواهد تجربی مبتنی است. موضوعات تحقیق باید قابل مشاهده باشند.

6- هر کار تحقیقی باید قابل بازسازی باشد. یعنی اگر محقق دیگری همان کار را در شرایط یکسان انجام دهد، باید به همان نتایج برسد.

7- تحقیق مستلزم مشاهده و توصیف دقیق است. ابزارهای اندازه گیری کمی، و دقیق ترین شکل توصیف را به کار می برد، و اگر ممکن یا مناسب نباشد، توصیف های کیفی یا غیرکمی را در مشاهدات به کار می بندد (روش های معتبر برای جمع آوری اطلاعات).

8- تحقیق به تخصص نیاز دارد.

9- محقق باید به دور از عواطف و تعصب های شخصی، تلاش کند به صورت منطقی و عینی، داده های جمع آوری شده خود را، با به کار بردن آزمون های ممکن محک بزند، و به دنبال آزمایش فرضیه خود باشد نه اثبات آن.

10- تحقیق به دنبال حل مسائل جدید، بکر و اصیل است.

11- محقق باید صبور و شککیا باشد و در کار شتاب نکند.

12- تحقیق با دقت ثبت و گزارش می شود.

13- تحقیق گاهی نیازمند شهادت است.

1-4- قابلیت بازسازی

هر کار تحقیقی باید قابل بازسازی باشد. یعنی اگر محقق دیگری همان کار را در شرایط یکسان انجام دهد، باید به همان نتایج برسد. کسب دانش از طریق تجربیات شخصی و غیرقابل بازسازی را نمی توان تحقیق محسوب کرد. محققى که یک تحقیق را انجام می دهد، روش ها و یافته های تحقیق را گزارش می کند، تا محققان بعدی بتوانند آن را تکرار کنند. در برخی از موارد، محققان بعدی می خواهند یافته های گزارش شده را مطالعه کنند، تا دانش بیشتری در مورد موضوع مورد علاقه خود به دست آورند، و یافته های دیگران را تایید یا رد کنند. بنابراین تحقیق باید قابل بازسازی باشد. بازسازی تحقیق، به عنوان یک فن معتبرسازی مطرح است، و اهمیت بسیار زیادی دارد.

5- خلاصه ای کتاب روش تحقیق کیفی در مکاتب تفسیری (زمینه ها و کاربرد)، تألیف علیرضا محسن تبریزی

این کتاب علاوه بر بررسی زمینه های تاریخی شکل گیری و توسعه روش های کیفی در علوم اجتماعی، به روش شناسی پارادایم های جامعه شناسی و مکاتب نظری هر یک پرداخته، و به طور اخص، ضمن تشریح روش شناسی پارادایم تفهیمی، و مکاتب تفسیرگرایی این پارادایم، سنخ شناسی روش های کیفی آن را ارائه

می دهد. بر این اساس، انواع روش های کیفی، برحسب ویژگی ها و زمینه های کاربرد هر یک تشریح می شوند.

6- کتاب کاربرد تحلیل گفتمان در فهم منابع دینی، تألیف دکتر حسن بشیر

این کتاب در هفت فصل تدوین شده است که با «معناشناسی و رویکرد تفسیری» آغاز می شود.

ره آورده‌های تحلیل محتوا در فهم متون دینی: رویکرد تحلیل محتوای کمی، ره آورده‌های تحلیل محتوا در فهم متون دینی: رویکرد تحلیل محتوای کیفی، گفتمان و تحلیل گفتمان در علوم اجتماعی، دیپلماسی گفتمانی انتخابات و رسانه‌های جهان: نمونه‌ای از تحلیل گفتمان به روش پدام، مقدمه‌ای بر تحلیل گفتمان قرآن کریم (گفتمان قرآنی) و گفتمان و تحلیل گفتمان در متون روایی دینی، عناوین فصل‌های دوم تا هفتم این کتاب را تشکیل می‌دهند.

کتاب 3 جلدی «رسانه‌های بیگانه، قرائتی با تحلیل گفتمان» از مجموعه کتاب‌های تحلیل گفتمان رسانه‌های جهان، و کتاب «خبر؛ تحلیل شبکه‌ای و تحلیل گفتمان» از جمله دیگر آثار دکتر حسن بشیر در زمینه تحلیل گفتمان است.

7- خلاصه‌ای از کتاب شیوه تاریخ نگاری، ج. ر. آلتون، ترجمه منصوره اتحادیه (نظام مافی)

کتاب «شیوه تاریخ نگاری» اولین بار در نیمه قرن بیستم (1967) منتشر شده است. نویسنده در آن از روش‌های سنتی تاریخ نگاری دفاع می‌کند، و در شمار مورخین سنتی محسوب می‌شود. او نوگرایی‌های کسانی چون ای. اچ. کار را نمی‌پذیرد. وی با پژوهش‌های میان رشته‌ای سر ناسازگاری داشته، و تاریخ را تنها در تاریخ می‌جوید. او تاریخ نگاری سیاسی را بر دیگر انواع تاریخ نگاری ترجیح داده، و با تفسیر مارکسیستی از تاریخ به شدت مخالفت می‌کند. وی در دو فصل از کتاب خود، انتقاداتی به مورخین دارد، و در فصل آخر به «تاریخ نگاری روایی» می‌پردازد. هدف آلتون نگارش شیوه تاریخ نگاری است، و به نکاتی درباره مورخ حرفه‌ای و غیر حرفه‌ای اشاره می‌کند. انتقادات نویسنده کتاب از ای. اچ. کار جالب توجه است. کتاب حاضر در واقع در پاسخ به کتاب «تاریخ چیست؟» از ای. اچ. کار به نگارش در آمده است.

خلاصه کتاب:

استاد مورخ منصوره اتحادیه، در بخش دیباچه به علت ترجمه کتاب مذکور اشاره می‌کند. از جمله شناخت اصول تاریخ نگاری، و غلبه جامعه شناسی بر تاریخ نگاری در رساله‌های دکتری. وی همچنین نکاتی درباره حذف مثال‌های تاریخ اروپا در قرون وسطی، و حذف مباحث مربوط به تدریس تاریخ در دانشگاه انگلیس بیان می‌کند.

نظر تره ور روپر (مورخ انگلیسی) درباره آلتون:

«او نظرات و عقاید جاافتاده را برانگیخت و جدال محکمی را آغاز کرد، ولی در چالش هایش بی نصیب از زخم نماند. حتی ناظران بی طرف از شدت حملات او در امان نبودند. این کتاب او نیز به تعداد قربانیانش می افزاید. من خوش شانس بودم که ضربه ملایمی از او خوردم...» (ص 8)

کتاب مذکور در سه فصل هدف، تحقیقات تاریخی، و نگارش تاریخ تنظیم شده است.

فصل اول: هدف

نویسنده در آغاز بحث از دو کشف تحول آفرین انسان متجدد در درون و بیرون خود، یعنی «تاریخ و علم» می نویسد. وی تمدن یونانی را منشأ تاریخ نگاری معرفی می کند، و ریشه مطالعه عمیق اعمال گذشته و حال به شکل سیستماتیک را در یونانیان می داند. وجود تاریخ نگاری نزد دیگر ملل - از جمله چینی ها و هندی ها - را قبل از یونانیان منکر می شود. او ریشه یافتن تاریخ و تاریخ نگاری را در هلنیسم، یهودیت، و تفکر علمی می داند، و متون مذهبی کهن (عهد عتیق) را تاریخ ادواری معرفی می کند (ص 12-13).

تعریف آلتون از تاریخ:

«تاریخ معلمی برای آینده، زمینه ساز مذهب، و دلیلی برای توجیه علت وجودی انسان است. ولی از منظر دیگر، تاریخ پدیده ای نسبتاً جدید است» (ص 14).

وی در ادامه به سیر تطور تاریخ نگاری می پردازد:

▪ پدر تاریخ را هرودوت می داند، که نتیجه کارش در تاریخ دوام نداشته است.

▪ از مورخین دیگر (نیه بور، پلی بیوس، لیوی، سالوست و...) نیز نام می برد، که آثاری از آنها باقی نمانده است.

▪ ابن خلدون را وقایع نگار قرون وسطی می داند.

▪ از تعدادی از مورخین عهد رنسانس (برونی، ماکیاولی، گیچاردین) نام می برد، و دلیل شهرت فرانسویس بیکن در این دوره را، پرداختن به زندگی هنری هفتم می داند.

▪ از دید او از قرن 17 نخستین گام های هدفمند مطالعه تاریخ برداشته می شود (نقد علمی، نگارش تاریخ مدرن یا حرفه ای، بررسی مطالعه آثار واقعی و... با تکیه بر اومانیت، یافتن مفهوم دنیوی و غیر دینی از گذشته تا حال و آینده).

▪ از قرن 19 مطالعه علمی و منظم تاریخ و انتقاد از مورخین شروع می شود. او در این زمینه به افرادی چون دکتر جانسون (عدم شناخت شخصیت های گذشته، مگر توسط افرادی که با این اشخاص آشنایی داشته و آنها را توصیف کنند)، و کاترین مورلند (عدم درک اینکه چرا تاریخ ملال آور است) اشاره می کند.

50 سال بعد نگارش تاریخ بر اساس اصول تحقیقات منظم شکل گرفت. تفاوت اساسی آن در شیوه اندیشیدن، هدف متخصص یا مورخ حرفه ای، و مطالعه تاریخ با برداشت علمی و عقلی بود.

300 سال بعد مطالعه تاریخ به صورت یک علم درآمد.

نظر مورخین انگلیسی قرن 20 این بود، که تاریخ نگاری می تواند در قاعده کلی و قابل ملاحظه «مطالعه تاریخ برای تاریخ» خلاصه شود.

آلتون در نهایت، مورخان مدرن را برتر از مورخین ماقبل آنها می داند، و مطالعه تاریخ را کاری حرفه ای معرفی می کند (14-18).

او هدف از نگارش فصل اول را بحث درباره سه مسأله استقلال تاریخ، علم تاریخ و رابطه آن با دیگر علوم، و از همه مهم تر چرایی مطالعه تاریخ معرفی می کند (ص 19).

استقلال تاریخ:

همه علوم مستقل (شامل روش، پرسش و نتیجه گیری) هستند. تاریخ نیز چنین است.

تعریف تاریخ:

1- تاریخ مطالعه گفته ها، اندیشه ها، کردارها و... است، اما همه گذشته قابل بازیابی نیست. پس در واقع تاریخ مطالعه گذشته نیست، بلکه مطالعه آثاری است که از گذشته باقی مانده است. ملاک، شواهد موجود است.

2- تاریخ فقط روش مطالعه گذشته نیست، علوم اجتماعی، باستان شناسی و... نیز قادرند به سرگذشت انسان در گذشته و حال پردازند، ولی هیچ کدام به طور خاص نمی توانند حال را مطالعه کنند.

3- تاریخ با همه آنچه انسان ها در گذشته، گفته، اندیشیده و عمل کرده اند، و آثاری از آن به جای مانده است، سروکار دارد، و آن را از نقطه نظر تحول و خاص بودن بررسی می کند. چون هیچ بررسی دیگری از تجربیات انسان، جوابگوی این تعریف نیست. حقانیت استقلال تاریخ از دیگر علوم باید شناخته و مشخص گردد.

سه ویژگی خاص تاریخ عبارتست از توجه به وقایع، تحول و جزئیات. تاریخ در اصل، تحول همه چیز (انسان، نهادها و عقاید) از یک وضع به وضع دیگر است، و وقایع ابزار و موضوع آن هستند. اصل تاریخ حرکت از وضع a به وضع b است. تصور تاریخی به تنهایی غلط است. آلتون بر دلیل خود برای اثبات استقلال تاریخ از دیگر علوم و معارف، به ویژه جامعه شناسی، اصرار دارد (19-21).

آلتون نظر مورخین درباره انواع تاریخ را بیان می کند:

«توسی دید» معتقد است تاریخ دیگری جز تاریخ معاصر نیست. تاریخ مساوی با آثار به جا مانده از گذشته است. ضمانت صحت علمی، فقط تجربیات و مشاهدات شخصی است. مورخ آمریکایی این نظر را مورد تمسخر قرار می دهد و می پرسد آیا اساساً گذشته ربطی به مورخ ندارد؟ (برتری یک عهد بر سایر زمان ها بحث بی ثمری است.)

«ای. اچ. کار» به روایت تاریخ معاصر می پردازد. او تاریخ روسیه را در قرن 20، طی گذر سال ها نگاشته است. او بعضی از روش های تاریخ نگاری را رد، و روش هایی را که با نظرش منطبق است تأیید می کند (اطلاعات قرون وسطی و...). آلتون علت این اشتباه را بی اطلاعی، و درک محدود او از حیطة وسیع کار مورخ می داند. وی دیدگاه ای. اچ. کار را رد می کند، و بر برتری تاریخ های عمومی بر دیگر تواریخ (تاریخ سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و...) تأکید می کند. (هکستر این تقسیم بندی تاریخ را به تونل تاریخ تشبیه کرده است.)

وی انتقاد کسانی را که تاریخ نگاری موجود را تاریخ شاهان و اشراف، نه تاریخ مردم عادی می دانند، درست نمی داند. انتقاد مهم آلتون به جامعه شناسان و حامیان مورخ آنهاست. او وجه تمایز درک تاریخی را در فهم وقایع، تحول و جزئیات رویدادها دانسته، و به همین دلیل نتیجه گیری های جامعه شناسان را برای تاریخ بی ثمر می شمارد. دیدگاه «یگانه فرض کردن رویدادهای تاریخی» با این استدلال که: وقایع به دلیل معنی یافتن در چارچوب تجربیات عام بشری قابل درک هستند، را رد می کند. مولف لزوم تاریخ نگاری اداری، نظامی، اجتماعی و اقتصادی را به عنوان تونل و راهی برای دست یافتن به تاریخ تأیید می کند.

آلتون به وجه تمایز مورخ حرفه ای از غیرحرفه ای اشاره می کند. او مورخ حرفه ای را کسی می داند، که با درک درونی از تاریخ یک عصر، با آن زندگی می کند، و آن قدر درباره موضوع تحقیق می خواند که صدای مردم آن عصر را می شنود. او در این باره به نصیحت معروف جی. ام. یانگ اشاره می کند: آنقدر درباره یک عهد بخوانید، تا صدای مردم آن را بشنوید. ویژگی کار مورخ غیرحرفه ای (آماتور) از نظر مؤلف، لذت آفرینی، و امتیاز کار مورخ حرفه ای دانش افزایی است (ص 22-24).

ویژگی های مورخ حرفه ای:

1. شناخت شواهد، حیطة و چگونگی تولید آن.
2. شناخت اینکه شواهد از نهادهای تولید کننده است، یا گروهی از مردم.
3. پی بردن به اینکه شواهد چه معنایی دارند و چه چیزهایی را نباید از شواهد انتظار داشت.

1. شناخت سؤالات درست، و حدس زدن پاسخ مناسب و مفید (حدسیات و پیش بینی های درست).

2. سرچشمه گرفتن شم مورخ حرفه ای از تخصص وی.

3. مجهز و دارای قدرت بازنگری برتر بودن.

4. همانند یک هم عصر در تاریخ زندگی کردن (ص 25-27).

5. افزودن اطلاعات شخصی و علاقه به علم.

6. ایفای نقش فرهنگی مفید در جامعه.

7. تفکر و نکته سنجی و پیش بینی، نه پیش گویی (ص 48-49).

نظر کار درباره مطالعه تاریخ:

وی حوصله کسانی که به تحقیر محققین جوان جویای مطالعه موضوعات محدود و جزئی، می پردازند، همچین کسانی که تکنیک مطالعه را از این طریق می آموزند، را ندارد.

نظر آلتون درباره مطالعه تاریخ:

حتی باید به محققین جا افتاده نیز شک کرد، زیرا بجز ممتحنینی که برای خواندن رساله دکتری دستمزد دریافت می کنند، دیگران اجباری به مطالعه آن ندارند. کسانی که مدعی اند می توانند بین آنچه مهم است و آنچه زائد است تفاوت قائل شوند، سلیقه شخصی خود را به جای معیار انتقادی به کار گرفته اند (ص 28). گردآوری مباحث تاریخی رایج است، ولی کمتر اتفاق می افتد که نیازی به اطلاعات تاریخی وجود نداشته باشد (ص 29).

رقبای تاریخ:

علمی چون باستان شناسی (یافتن شواهد و عمق بخشیدن به زمان، مانند تاریخ مصر باستان)، جامعه شناسی (طرح سؤالات جدید مانند توجه به مسائل ساختاری جامعه، تحلیل سلسله مراتب طبقات اجتماعی، و روش های آماری)، مردم شناسی (گشودن چشمان مورخ نسبت به آداب و رسوم جامعه)، اقتصاد و روانشناسی اجتماعی، علوم طبیعی و علوم اجتماعی و... رقبای تاریخند. تاریخ نگاری آلمان در قرن نوزدهم (که امروزه رد شده است)، از دو منبع الهام زبان شناسی و علوم فیزیک الهام می گرفت، که توجه آن به رویکرد علت و معلولی (با دیدگاه فنی به تاریخ نگریستن) و همچنین توجه به علوم دیگر در تاریخ بود.

آلتون در نفی به کارگیری مفاهیم دیگر علوم در تاریخ، تفاوتی میان کسانی که از مفاهیم علوم طبیعی یا روان شناسی و جامعه شناسی برای تبیین تاریخ استفاده می کنند، قائل نیست. وی به همان میزان که از مفاهیمی مانند رشد و بلوغ تمدن، جبر اقتصادی و بیولوژیک (که توسط اسپنگلر به کار گرفته می شد)، دوری

می جوید، از بهره بردن از اصطلاحاتی چون فنودالیسم، طبقه، و مانند آنها در تاریخ ناخشنود است. وی بیان می کند که باید با مطالعه شواهد تاریخی، شرایط تاریخی زندگی آنها را بشکافیم. آلتون معتقد است استفاده از علوم دیگر باید با احتیاط باشد و مورخان را از مدگرایی بر حذر می دارد، و نتیجه گیری بدون انتقاد و بدون پیش داوری، و عمل نکردن به قول افراد ناباب (جامعه شناسان) را، معیار استقلال علمی این شاخه از معرفت بشری می داند. مطالعه تاریخ سد محکمی است در برابر افراد با اعتماد به نفسی که جهان را طبقه بندی شده و آماری می بینند، و با زبان خاصی تفکر می کنند (ص 41-29).

هدف تاریخ:

ممکن است مطالعه تاریخ دلیل خوبی برای جلوگیری از تدروی های جامعه شناسان باشد، اما کمتر مورخی به آن توجه کرده است.

هدف تاریخ دو معنا دارد، یا به جریانات تاریخی به عنوان هدف اشاره می کند، یا به هدفی اطلاق می شود که مورخ با مطالعه خود بر آن دست می یابد (در مفهوم نزدیک و به هم پیوسته اند). از نظر مورخ، هدف از مطالعه تاریخ، تبیین و توضیح به خواننده برای درک جریانات تاریخی است. آیا تاریخ هدف دارد؟ آقای کار شخص درستکاری به نام اچ. ای. ال. فیشر را تمسخر می کند، زیرا زمانی می گفت هدفی برای تاریخ نمی بیند، جمله ای که امروز معروف شده است (ص 41).

نظریات افراد دیگر درباره هدف تاریخ:

پلوتارک خود را معلم طبقه حاکم می دانست، از دید او بهره بردن از علم برای این بود که شاگردان اصول اخلاقی عالی را بیاموزند.

از دید کاینزررید چون هیچ کس در جامعه نمی تواند از کنترل اجتماعی فرار کند، مورخ باید این گونه کنترل ها را، که برای حفظ روال زندگی ما لازم است، تأیید و تصویب کند. طبق نظریه او، وظیفه مورخ را نباید به وظیفه واعظ تشبیه کرد.

اعتقاد اچ کار و پلامب:

اچ. کار معتقد است وقایع را می توان از تاریخ حذف کرد. وی می گوید اتفاق افتادن برخی از وقایع، مثل انقلاب روسیه، ضروری بوده، و همین موجب پیشرفت شده است. او به دنبال هدف است، در واقع سعی دارد خلای را که با برداشتن خدا از تاریخ ایجاد می شود، پر کند. تاریخ به منزله پیشرفت، و متکی به قدرت است، و فقط یکسری وقایع مسلسل وار در آن اتفاق می افتند. او از حسرت خوردن برای گذشته بیزار است. پلامب

ص: 65

اعتقادی به آموختن «درس پیشرفت» از تاریخ ندارد، و معتقد است مورخین درس را آموزش می دهند تا مردم احساس خوش بینی کنند، وی در واقع مخالف نگرش رومانیک به گذشته است (ص 42).

آنها معتقدند هدف اجتماعی مورخ، نشان دادن قدرت پیشرفت جامعه است. آنان منکر آن هستند که قربانی تئوری پیشرفت شده اند. هر دو نسبت به جبر اظهار بی اعتقادی می کنند، و به عبارتی به امکان وقوع پیشرفت تاریخ به شیوه دیگر ایمان ندارند. ولی در واقع هر دو در تفکرشان معتقد به جبرند (ولی دکتر پلامب متوجه آن نیست). هر دو مورخین خوبی هستند که در دام گزینش متعصبانه و تبعیض نمی افتند. آن دو معتقدند تفسیر آنها از وقایع صحیح است. سعی دارند تنوع در گذشته را فراموش نکنند، تا بدین ترتیب به داستان خود بها دهند.

آلتون می نویسد: دغدغه کار و پلامب از درگیری شخصی آنها نشأت می گیرد. پلامب معتقد به جبر است، ولی حتی متوجه آن هم نیست. مورخ فقط با روشن کردن گذشته به انسان ها کمک می کند. جریان وقایع فقط وقتی تبدیل به تاریخ می شود، که انسان متفکر آن را تفسیر می کند. برای درک درست گذشته باید به اتفاقات توجه کرد، و آنها را توضیح داد.

آلتون از دیدگاه ای. اچ. کار (روش خطی: خط مستقیم رشد و پیشرفت) و «توین بی» (روش ادورای: از بین رفتن جوامع و به وجود آمدن جامعه دیگر)، به دلیل قائل بودن به ایده حرکت تاریخ به سوی هدفی خاص، انتقاد می کند، و معتقد است افرادی که تفسیر خطی یا دوری از تاریخ ارائه می کنند، توقع دارند تاریخ باب میل آنها حرکت کند. به همین دلیل، وقایع ناسازگار با توقع خود را حذف، و یا به زور تئوری خود را به تاریخ تحمیل می کنند. از دید آنها تاریخ به معنی پیش گویی است.

از دید او به وجود آمدن تاریخ صحیح روش های روشنی دارد، از جمله مطالعه، کار جدی، اجتناب از تناقض در قضاوت یا تفسیر، توجه به مغلوبان و فاتحین، رها شدن فرد از زمان حال و...

آلتون، حذف نظراتی (از میان وقایع گذشته) را که بر وفق مراد مورخ نیست، نادرست می داند. فهم تاریخ را تنها هدف تاریخ برای کشف حقیقت دانسته، و مورخان را به دوری از تبلیغ و تعصب دعوت می کند (ص 42-48).

فصل دوم: حقیقت تاریخی

ممکن است گفت شود چون امکان بازسازی گذشته نیست، پس حقیقتی وجود ندارد. حال آن که نمی توان منکر بعضی از اتفاقات گذشته شد، و هرچند که آن وقایع قابل بازسازی نباشد، باید درباره دلایل آن بحث کرد. مورخ نمی تواند چیزی را اثبات کند، فقط باید تلاش دارد آنچه را که کشف کرده است، توضیح دهد. گذشته معنا و هدفی را دنبال نمی کند، فقط مجموعه ای از وقایع است که مورخ آن را برگزیده و در

ذهن خود به آنها نظم بخشیده است (52-55). آلتون در این فصل از دو گروه انتقاد می‌کند: یک گروه، فیلسوفانی که به واسطه فقدان اطلاعات، از امتناع حقایق قابل تأکید در تاریخ دم زده‌اند، و دوم از کسانی که تاریخ را مساوی با ذهنیات مورخان می‌دانند. وی این دو گروه را شماتت می‌کند.

اچ. کار می‌گوید: جریانی وجود دارد که واقعه گذشته را به واقعه ای تاریخی تبدیل می‌کند. او معتقد است تفاوت بین وقایع گذشته و وقایع تاریخی، وابسته به عنصر تفسیر است. در واقع مورخ با تفسیر خود، آن را به واقعه ای تاریخی بدل می‌کند نه آنچه اتفاق می‌افتد. او اختراع خود از «واقعه تاریخی» را به حملاتش علیه آکتون در تاریخ مدرن کمبریج ربط داده است. (آکتون معتقد بود که تاریخ نهایی به زودی ارائه می‌شود، و کتابش نشان می‌دهد که تاریخ او به اهدافش رسیده است.)

آلتون در انتقاد از اچ. کار می‌نویسد: وی طرفدار نسبی‌گرایی حاصل از خلق معرفت (همه چیز فقط در ذهن مورخ است و به آنچه او می‌خواهد تبدیل می‌شود)، و وابسته به عنصر تفسیر است. اچ. کار مورخ را خالق تاریخ می‌داند که نادرست است. وی بیان می‌کند که مورخ به دنبال کشف قوانین علمی، شبیه به قوانین علوم طبیعی نیست، اما با گزارش دقیق و توصیف مستند رویدادها، نوعی از دانش علمی را تولید می‌کند. مورخ چیزی را اثبات نمی‌کند، اما آن چه را کشف کرده است، توضیح می‌دهد. آلتون دیدگاهی را که معتقد است مورخ در تحقیق خود حضور دارد، به شدت نفی می‌کند، اما اشاره نمی‌کند که در نهایت مورخ با کدام مبنا و به چه دلیل از میان وقایع، گروهی را انتخاب و روایت می‌کند. او در این مورد، تنها به این نکته اکتفا می‌کند که مورخ به منابع خویش محدود است، و در ارائه هر مطلبی آزاد نیست.

وی بعد از نفی دیدگاه‌های اچ. کار، به سراغ روش در تاریخ می‌رود. در این بخش با تأکید بر این که مورخ برده شواهد است (مورخ یعنی مشاهده‌گر شواهد تاریخی)، اصل را بر بازخوانی و نقد شواهد می‌گذارد، و اصلی‌ترین وظیفه مورخ را آگاهی کامل از تمام منابع، و نقد آنها معرفی می‌کند. او معتقد است از این مرحله به بعد است که مورخ موفق می‌شود، سنگ بنای حقیقت را محکم کند. تاریخ بدون اطلاعات دقیق، جزئی، سلسله‌مراتبی و جغرافیای تاریخی هرگز رخ نمی‌دهد. وقایع تاریخی در خلأ اتفاق نمی‌افتند!

آلتون یادگیری و آموزش، شناخت منابع، بررسی شواهد تاریخی، انتخاب دقیق حیطه اصلی، رعایت اصول تحقیق، بازبینی راه و روش، طرح سوالات کلی، قابل انعطاف و دقیق تر شدن سوالات، پاسخ مناسب به آنها، نقد هوشیارانه، و پرهیز از دخالت شخصی و قضاوت را، تنها راه حرفه ای شدن مورخ قلمداد می‌کند.

مؤلف باور دارد که با تمرین همیشگی است، که مورخین به طور طبیعی و به کمک عقل خویش، راه‌های کشف افتادگی‌های منابع تاریخی، و شناخت جعلیات را پیدا می‌کنند. البته او هشدار می‌دهد که تخیلات مورخ، همواره باید با شواهد متقن و مستند مهار شوند (61-52).

تاریخ نگاری روش شناخته شده ای است، که به وسیله آن معنا و ارتباط واقعی رخدادهای گذشته تا جایی که ممکن است، از درون منابع بیرون کشیده می شود. درک تاریخ قاعده ای کلی دارد، که بر این جریان تاثیرگذار است. مطالعه گذشته به خاطر شرایط خاصی که دارد، نشان می دهد که چگونه باید از شواهد استفاده کرد. هر چند این کار عجیبی نیست، ولی سخت است. و نباید آن را با برداشت های احساساتی افراد باهوش ولی غیر حرفه ای اشتباه کرد (ص 61).

منابع تاریخ:

منابع، آثار باقی مانده از وقایع هستند، که باید آنها را مطالعه کرد. گاه با وفور منابع مواجه هستیم، و گاه با کمبود آن. آشنایی با فهرست کامل و به روز از موضوع مورد علاقه مورخ، و اطلاع از نوشته های مورخین دیگر بسیار لازم است. در صورتی که منابع تاریخی زیاد باشند، کار اصلی مورخ، کشف حقیقت تاریخی است. تجربه ثابت کرده است که آموزش واقعی و تجربی که در نتیجه کار منظم، بر روی تعداد معینی از منابع به دست می آید، نتایج درست تری خواهد داشت، تا کاری که با منابع بسیار، اما سطحی و انتخابی انجام گرفته است (ص 65).

شواهد تاریخی و انتقاد:

باید تأکید کرد که دیدن شواهد ملاک نیست، بلکه درست دیدن آنها مهم است. شناسایی شواهد مرحله مهمی از تاریخ نگاری می باشد. مورخ حرفه ای آموزش دیده، با دوری از تعصب، و به کارگیری اصول درست انتقادی، آنچه را که تحریف شده رد می کند، و حقیقت تاریخی را از دل آن بیرون می کشد.

راه انتقاد به شواهد تاریخی، تعیین صحت و ارزیابی دقیق، و تشخیص جعلیات است. گاهی جعل برای اهداف مالی انجام می گیرد. دو نوع از شواهد تاریخی وجود دارد: 1- آنچه برای مورخ تولید شده (متن ادبی، خاطرات، یادداشت ها و مانند آن)، 2- آنچه که از گذشته باقی مانده و به نقش مورخ ربطی ندارد (اسناد، نامه های رسمی و اداری، ابنیه تاریخی و مانند آنها). مورد دوم از تعداد و اهمیت بیشتری برخوردار است. با پرسیدن سوال صحیح و مفید که جوابی منطقی تولید کند، و به کارگیری معیار احتمالات، می توان شواهد را کنترل نمود. تأکید بر این نکته لازم است که، فقط آموزش صحیح و کسب اطلاعات می تواند مورخ را از اشتباه مصون بدارد. مورخی که شیوه شک و تردید به جا، و نقد کردن را آموخته باشد، کمتر تحت تأثیر تعصبات موجود در منابع قرار می گیرد (65-71).

تخیلات:

کشف حقیقت تاریخی نیاز به ابزار دارد، که با فهمیدن آنچه شواهد واقعا بازگو می کنند، و ارتباط دادن آنها با یکدیگر مهیا می گردد. واژه واقعه، اصطلاح معناداری در تاریخ است. شواهد چیزهایی هستند که از واقعه تاریخی باقیمانده است. کشف واقعه با تحلیل منابع و شواهد داستان فراهم می شود. مورخ در پایان مراحل جستجوی حقیقت، نتایج را می سنجد، و اگر به نتیجه مطلوب نرسید، آخرین آزمایش را انجام می دهد؛ وی با استفاده از قدرت تخیل خود آنچه موجب به وجود آمدن شواهد شده است را بازسازی می کند. این مسئله اغلب وقتی پیش می آید که در میانه تسلسل شواهد، خلأی وجود داشته باشد.

ابزار کار مورخ تخیل است، که با آموزش و علم کنترل شده و معنا می یابد. او موظف است مجهولات را به حداقل برساند (ص 71-73).

فصل سوم: نگارش تاریخ

مورخان تنها گردآورندگان داده های تحقیقاتی نیستند، قسمت دشوارتر کار آنها، هنگام تدوین و نگارش تاریخ آغاز می شود.

در این فصل، آداب نگارش تاریخ شرح داده شده است. این فصل بر خلاف بخش های دیگر کتاب، انتقادی نیست. در این فصل، ابتدا به مواردی مانند: مجاز نبودن حذف نابه جای شواهد، ضرورت کنترل پرسش های مورخ توسط منابع، لزوم استفاده و ترکیب دانش مورخ با خلاقیت او، کنترل گرایش های مورخ به هنگام نگارش، سبک نگارش، روان نویسی و دوری از اصطلاحات گنگ و نامفهوم... اشاره می کند. یکی از مباحث مهم در این فصل، تأکید بر روایت‌مندی تاریخ، و ممنوعیت استفاده غیرشفاف از اصطلاحاتی همانند «نزاع طبقاتی» و «تحرك اجتماعي»، یا «اجتناب ناپذیر» و «مقدر» است، که از جامعه شناسی و منطق به تاریخ راه یافته است.

در بخش آخر کتاب آلتون از بین سه نوع تاریخ نگاری توصیفی، تحلیلی و روایی، با تبیین نوعی از تاریخ نگاری که آن را عتیقه نگاری (وقایع نگاری فاقد تفکر) می نامد، تاریخ نگاری روایی را مقبول و مطلوب می داند. آلتون نه تنها تاریخ نگاری تحلیلی را فاقد امتیاز ویژه می داند، بلکه بر این باور است که این نوع از تاریخ نگاری، وحدت تاریخ را از بین می برد.

تحلیل و روایت:

سوالات «چه کسی» یا «چرا» زیربنای بحث های مختلف تاریخی هستند. همانطور که تحلیل نمی تواند عامل زمان را نادیده بگیرد، روایت نیز نمی تواند از وقوع وقایع مختلف و همزمان صرف نظر کند. زیرا در غیر این صورت، اولی تاریخی نخواهد بود (بیشتر شبیه جامعه شناسی خواهد بود)، و دومی تنها وقایع نگاری است.

سوال متداول در تاریخ نگاری تحلیلی «چطور بوده است؟»، و در تاریخ نگاری روایی «چگونه اتفاق افتاد؟» است، و داستان را بازگو می کند.

آلتون تاریخ نگاری تحلیلی را به موزائیک سازی، و تاریخ نگاری روایی را به نقاشی تشبیه می کند. او نیز برای تحلیل در تاریخ یک استثناء آورده است؛ این که مورخ فقط به هنگام نتیجه گیری، مجاز به بهره گرفتن از تحلیل حوزه های معرفتی می باشد. با توصیه و تاکید زیاد بر بهره جستن از فرم و ساختار، به همراه تخیل متناسب با روایتگری در تاریخ، و استفاده از روش های برآمده از ادبیات داستانی، که احتمالاً به واسطه تاریخ نگاری به آنها نظر داشته است، آلتون با همه تلاش هایش برای دفاع از تاریخ نگاری روایی، در نهایت می نویسد: «متأسفانه هرگونه کوشش برای برگرداندن روایت به جایگاه ارزشمندش در تاریخ نگاری، با مشکلاتی از جانب دوست و دشمن مواجه می گردد» (ص 97-102).

فصل چهارم: آشنایی با برخی از نظریه ها

نظریه شوتز

آلفرد شوتز برای تبیین پایه های ذهنی فعالیت های اجتماعی، مطالعات وبر و هوسرل را با هم تلفیق کرد. وی یک پایه مفهومی برای مطالعه تفسیری ارتباطات فراهم آورد، و آن مفهوم بین الاذهانی بود. شوتز بدین وسیله به این مسئله که انسان ها چگونه ساختن دنیای زندگان را می آموزند؟، و اینکه چگونه بین کنش هایشان پیوستگی ایجاد می کنند؟، پاسخ داد.

شوتز مفهوم کنش معنادار وبر را پذیرفت، و سعی کرد نشان دهد که چگونه معنادار شدن، کنش را توضیح می دهد. او معتقد است که هر تعاملی برای افراد، محملی است که وقایع را معنا دار می سازد. همچنین او به این امر که افراد چگونه پیشرفت می کنند، مدیریت می کنند و چگونه ذخایر دانش خود را در فرایند معنادار کردن وقایع به کار می گیرند، می پردازد. این ذخایر از نظر شوتز شامل وقایع، اعتقادات، آرزوها، نقش ها، و تمایزاتی است که افراد یاد گرفته اند.

او معتقد است که هر کنشگر خود و دیگری را از طریق رابطه بین الاذهانی تعریف می کند، و ما نه تنها این روابط را با هم عصرانمان می سازیم، بلکه آنها را با پیشینیان و آیندگانمان نیز برقرار می کنیم. این ارتباط به رشد خود فهمی ما کمک می کند.

مطالعات شوتر و بر و هوسرل پیرامون مسئله فهم، تجربیات زنده و کنش اجتماعی، بنیادی برای مفاهیم مرکزی تفسیر فراهم کرد، که شامل ساختار اجتماعی واقعیت، قواعد کاربرد زبان، در زندگی اجتماعی بود.

اتنومتدولوژی از دل پدیدارشناسی اجتماعی بیرون آمده است، و اساس آن بر پایه نظریات هوسرل و شوتر است. اتنومتدولوژی ابداعی از گارفینگل (1967) است.

اتنومتدولوژی در بررسی امور اجتماعی، به جای مطالعه بر تأثیر ساختارهای اجتماعی (از قبیل هنجارها، ارزش ها و...) روی رفتار انسان ها تأکید دارد، و به توافق های زندگی روزمره و پروسه هایی که مردم برای ساختن روش های منظم و مشهود فعالیت ها استفاده می کنند، می پردازد. مثل رفتن به محل کار، خرید کردن، تماشای تلویزیون و... همه اینها وقایعی هستند که مردم به صورت منسجم، و به شکل ماهرانه در آن ایفای نقش می کنند و از دیگران نیز انتظاراتی برای ایفای ماهرانه نقششان دارند.

برای دانشمندان اتنومتدولوژیست این مسئله مطرح است، که مردم چگونه این کارها را انجام می دهند؟ آن ها در این زمینه بحث «حضور در تعامل» را مطرح می کنند.

اتنومتدولوژی یک رویکرد ویژه در جامعه شناسی است، چرا که مسیر معمول مطالعه رفتار انسان در جامعه شناسی را کنار گذاشته و مطالعات خود را بر روی ساختارهای محلی معنایی از طریق اعمال اجتماعی، و به طور خاص «گفتگو» متمرکز کرده است.

اتنومتدولوژی پژوهش های علم ارتباطات را در سه مورد تحت تأثیر قرار می دهد:

1. توسعه تحلیل گفتگو.

2. تأکید بر اهمیت قواعد در ارتباط، که توسط آبرون سیکورل (1974-1980) مطرح شد.

3. پژوهش عملکرد زبانی، که به چگونگی کاربرد قواعد زبانی توسط کنشگران می پردازد.

نظریه های برماس

علاقه فنی به کنترل و پیش بینی، علاقه عملی به توسعه شبکه معانی درون ضمنی، علاقه رهایی بخش از محدودیت های ایجاد شده توسط روابط خود، و تسلط بر روش و مطالعه متدولوژی پژوهش، برای هر پژوهشگری لازم است.

نظریه لاکلاو و موفه (1985)

در میان همه نظریه پردازان گفتمان، نظریه لا کلا و موفه جایگاهی ویژه دارد. زیرا این دو اندیشمند بهتر از دیگران توانسته اند نظریه ای را که ریشه در زبان شناسی دارد به عرصه فرهنگ، اجتماع و سیاست بکشانند. آنها با ارائه صورت بندی نظام مندی از نظریه گفتمان، به وسیله ایجاد زنجیره به هم پیوسته از مفاهیم جدید، ابزاری کارآمد برای شناخت و تبیین پدیده های سیاسی به دست داده اند. در عین حال گستردگی مؤلفه ها و تکثر مفاهیم در نظریه لا کلا- و موفه موجب شده است، که بیشتر مطالب موجود در تبیین این نظریه، به نوعی در دام پراکندگی و عدم انسجام گرفتار آید. این دومی کوشند با ارائه دسته بندی منسجم و منظم از مولفه های نظریه گفتمان، به وسیله برجسته سازی مفاهیم اصلی، قرار دادن سایر مفاهیم و مولفه ها ذیل آنها، و نیز ارائه مدل، فهم و چگونگی به کارگیری این نظریه را در موضوعات گوناگون سیاسی- اجتماعی، در قامت یک چهارچوب نظری- علمی، تسهیل نمایند. نظریه لا کلا و موفه، تحلیل گفتمان سیاسی، و در حقیقت به نوعی تحلیل گفتمانی در دو سطح: توجه به رویدادهای ارتباطی و توجه به نظم گفتمانی، انجام می پذیرد. هدف از تحلیل گفتمان، توضیح رویدادهای ارتباطی خاص، و تشکیل و دگرگونی نظم سیاسی گفتمان است.

نظریه انتقادی

این رویکرد ذاتاً به ارتباط وابسته است، و ارتباط را به مثابه واسطه ای می بیند که از طریق آن، کنشگران اجتماعی ادعاهای دانش را مطرح کرده و می سنجند، و استعدادهای خود را در زمینه خودفهمی و تصمیم گیری تحقق می بخشند. کار محققان کیفی در این روش، شاهدی است بر لحظات محوری، که در آن گروه های تابع و حکم فرما، به وسیله بیان علایقشان بر یکدیگر تأثیر می گذارند.

نظریه انتقادی مدرنیستی

یک تعریف محدودتر از نظریه انتقادی، از کار اعضای مکتب فرانکفورت در اوایل و اواسط قرن 20 منشعب می شود. افرادی چون هورکهایمر، آدرنو، مارکوزه و خلفشان هابرماس. آن ها نیز همانند نئومارکسیستها به طور خاص به اشکال قدرت و بی عدالتی که انقلاب صنعتی و سرمایه داری باعث آن بود، به مثابه یک سیستم سیاسی- اقتصادی توجه نشان دادند.

پژوهشگران کیفی از نظریه انتقادی که بیانگر کشمکش ها، و تلاش برای روشن سازی و شاید تغییر شکل پیوندهای رمزگذاری شده بین بازنمایی، قدرت و تشکیلات هویتی است، تأثیر پذیرفتند. آن ها تلاش های ایدئولوژیکی قدرت نهادی را، برای گسستن و دست کاری نمودن زنجیره های معنایی وابستگی های مرسوم، نشان دادند.

نظریه انتقادی پسامدرنیستی

در فضای روشنفکرانه، پسامدرنیسم هم تحسین شده، و هم مورد تحقیر قرار گرفته است. در حقیقت این رویکرد هم یک منبع نظری قدرتمند است، و هم یک کلیشه فرهنگی. مفهوم پسامدرنیسم به تغییرات وسیعی اشاره دارد که در سیاست های جهانی، اقتصاد و زندگی اجتماعی به وجود آمده است. از جمله فروپاشی نظام های استعماری و متعاقب آن پراکندگی مردم، اطلاعات و تولیدات در مرزهای جغرافیایی، فروپاشی سرمایه داری صنعتی و ظهور جامعه اطلاعاتی، ظهور نظام های رسانه ای جهانی، فقدان اعتقاد به حقیقت و تضعیف فراروایت ها، و فرسایش هویت های سنتی و ایجاد ابهام، تکه سازی و تظاهر در آنها. به صورت کلی نظریه پردازان انتقادی اختلافی اساسی با محققین کیفی دارند. محققین انتقادی مدعی هستند که قوم نگاران به عنوان متخلفین اصلی، با سادگی و سطحی نگری تمام عیار خود، نظم اجتماعی موجود را به یکپارچگی و انسجام تعبیر می کنند. طرح پژوهش کیفی را می توان به دو بخش گسترده تقسیم کرد: «طراحی و برنامه ریزی»؛ که فرآیند پیدایش و گسترش مسئله پژوهشی است، و «شروع پژوهش»؛ که اجازه ورود به محل پژوهش، شناخت درست و مناسب از افراد درون عرصه پژوهش، و استفاده از یک راهبرد نمونه گیری را به پژوهشگر می دهد، و زمانی آغاز می شود که ابزار و وسایل پژوهش کاملاً موجود و در دسترس باشد. در واقع پژوهش کیفی چهارچوبی شکل یافته از پرسش ها و ابزار پژوهش است.

نظریه تعامل گرایی نمادین

مردم راغب هستند که بر اساس مفاهیمی که به آدم ها، اشیاء و اتفاقات می دهند، رفتار کنند. به این معنا که وقتی افراد شرایط واقعی را توصیف می کنند، می دانند که پیامدهای بسیار واقعی نیز دارد. به این ترتیب بدون زبان، تفکر، حس بودن و حضور اجتماعی در جامعه و در میان افراد وجود نخواهد داشت. علاوه بر این، معنا در زبانی خلق می شود که مردم هم با دیگران و هم در تفکرات شخصی به کار می برند، زیرا معانی همراه ذاتی هیچ چیز نیستند. زبان به مردم اجازه می دهد تا درکی از خویشتن به دست آورند، و در اجتماع با دیگران تعامل کنند. پس بر اساس این نظریه، انسان ها در مقابل افراد، اشیاء و رویدادها، بر اساس مفهومی که به آنها نسبت می دهند، رفتار می کنند. جورج هربرت مید در کتاب «ذهن، خود و جامعه»، نظریه تعامل گرایی نمادین را بنیادی ترین نظریه ارتباطات انسانی می داند، که از بطن آن دو مفهوم «ارتباط آگاهانه انسانی» و «انعکاس درک حضور دیگران و رفتارشان» منتج می شود.

عبارت پست مدرنیسم برای نشان دادن تعدادی از پیشرفت های وابسته به هم و مهیج در زندگی اجتماعی، اقتصاد و سیاست های جهانی قرن 20 استفاده شده است.

تحولات نقل شده و نیروی عظیم جهانی سازی سنت های مردم نگارانه، مفهوم سازی و کاربرد سایت های تحقیقاتی را بی ثبات کرده است. در این دوره شاخصه های فرهنگی حتی در مکان ها جغرافیایی ضمانت طولانی ندارند. در نتیجه محققان کیفی در یک تجدید نظر، حوزه های چند مکانی (multi_sited) را در نظر می گیرند. در این مطالعات محققان نیروهای اجتماعی بزرگ مقیاس را، به وسیله سنجش و مقایسه بنیان های محلی آنها به ویژه در مناسبات مشترک، ترسیم می نمایند.

فمینیسم

هرچند فمینیسم لایه ای از تئوری انتقادی است، اما موقعیت بحث برانگیز و ویژگی های غنی آن، برای تحقیق کیفی یک بحث مجزا طلب می کند. مانند تئوری انتقادی، فمینیسم یک تئوری با متد تنها نیست، بلکه یک حوزه بسیار پر بار از روایت های متعدد رقیب، در مورد ماهیت و نتایج هویت های جنسی است. این روایت ها شامل فمینیسم لیبرال، فمینیسم مارکسیستی، فمینیسم رادیکال، پست مدرن، پساساختارگرا و... است.

به طور خلاصه تئوری فمینیسم و متدهای آن، حداقل در 4 شکل، بر تحقیقات ارتباطی مؤثر بوده است:

- 1- آن ها الزام مفسران را به تحقیقات استقرایی و مشارکتی (که از تبیین های بدیل تجربه انسانی محافظت می نمایند) تقویت می کنند.
- 2- آن ها این الزام را برای برآوردن نیازهای واقعی زنان هدایت می کنند، به عنوان مثال آزار جنسی در محیط های سازمانی، اخیراً مورد توجه و تحلیل محققان ارتباطی قرار گرفته است.
- 3- تئوری ها و متدهای فمینیسم می توانند تفاوت های جنسی ملاحظه شده در هر فرصتی را نشان دهند.
- 4- فمینیسم با تأکید بر روابط بین بازنمایی و تجربیات زنده، محققان کیفی را تشویق به آزمایش فرم و محتوای روایت های تحقیقی شان می کند. در عمل فمینیسم بازپرسی انتقادی دانش آکادمیک را به مثابه گفتمان ریتوریک، تقویت کرده است.

یک حوزه بین رشته ایست که گرایش شدیدی به انعکاس و نقد مدیریت مرسوم موضوعات فرهنگی دارد، و با هدف تحقق بخشیدن به مفاهیم تئوری انتقادی، برای کار در نهادهای دانشگاهی و فرهنگی به وجود آمده است.

مطالعات فرهنگی متشکل از یک بدنه گلچین شده از تئوری های مختلف است. این حوزه تعدادی از سنت های مطرح شده در بخش های قبل، به ویژه تئوری ها نئومارکسیست، فمینیست، روان تحلیلی، پساساختارگرا و اشکال هژمونی و هویت را، طرح کرده و تغییر شکل می دهد.

مطالعات فرهنگی تمام ساختارها و اعمالی که زندگی و احساس در دنیای مدرن را تشکیل می دهند، به کار می گیرد.

در مطالعه فعالیت های فرهنگی، بر تعدادی از تاثیرات تاریخی، شامل پیشرفت های انقلابی در تکنولوژی: مثل صنعتی سازی تولیدات انبوه، طلوع مکتب مصرف گرایی، رشد شهرنشینی، توسعه رسانه های جمعی و اکنون نظام های رسانه ای جدید، رشد قدرت و... تأکید می شود.

مردم نگاری ارتباطات

مردم نگاری ارتباطات یکی از مهم ترین روش های پژوهش در مطالعات مردم شناسی است، که در اواخر قرن 18 به وسیله اروپائیان، به منظور شناخت شیوه زندگی مردم قاره های دیگر به کار برده شد، و در قرن 19 رونق گرفت. این روش بر مشاهده همراه با مشارکت در زندگی جامعه مورد مطالعه، مصاحبه، و توصیف مبتنی است، و با روش های کمی پرسشنامه ای، و مبتنی بر آمار در سایر علوم انسانی تفاوت دارد. در مردم نگاری، زمینه پژوهش و گروه انسانی باید محدود و کوچک باشد، تا تعداد محدودی پژوهشگر بتوانند از این طریق مردم منطقه را مورد مطالعه قرار دهند. به این دلیل است که مطالعه مونوگرافی (تک نگاری) در حوزه مطالعات مردم شناسی اهمیت بسیاری دارد. تحلیل مردم شناسانه جنبه های مختلف گروه های انسانی، مبتنی بر مطالعه مردم نگاری حوزه مورد بررسی است، که به ویژگی های اقلیمی، اقتصادی، معیشتی، اجتماعی، خانوادگی، مذهبی، سیاسی، حکومتی، آیین ها و مراسم، اعتقادات و باورها، هنر، ادبیات شفاهی و سایر شئون، جزئیات و جنبه های زندگی می پردازد.

فصل پنجم: آشنایی با چند نمونه از روش های پژوهش کیفی

1- روش دلفی (Delphi method)

یک روش یا تکنیک ارتباطی ساختمان است، که در اصل به منظور پیش گویی سامان مند و تعاملی، با تکیه برهم اندیشی خبرگان ابداع شده و توسعه پیدا کرده است. این روش که در آینده پژوهی استفاده می شود، عمدتاً اهدافی چون کشف ایده های نوآورانه و قابل اطمینان، یا تهیه اطلاعات مناسب برای تصمیم گیری را دنبال می کند. روش دلفی فرایندی ساختاریافته برای جمع آوری و طبقه بندی دانش موجود در نزد گروهی از کارشناسان و خبرگان است، که از طریق توزیع پرسشنامه در بین این افراد، و بازخورد کنترل شده پاسخ ها و نظرات دریافتی صورت می گیرد. [1]

تکنیک دلفی برای «شناسایی» و «غربال» مهمترین شاخص های تصمیم گیری قابل استفاده است. بنابراین با وجود اینکه روش دلفی یک روش تصمیم گیری چندمعیاره نیست، اما در بسیاری موارد قبل از به کارگیری تکنیک های تصمیم گیری چندمعیاره، از این تکنیک برای غربال شاخص ها یا رسیدن به یک توافق در زمینه اهمیت شاخص های تصمیم گیری استفاده می شود.

روش دلفی بر اساس رویکرد پژوهش جدلی یعنی؛ نظر یا تز (ایجاد عقیده یا نظر)، پادنظر یا آنتی تز (نظر و عقیده مخالف)، و نهایتاً ساخت سنتز (توافق و اجماع جدید) شکل گرفته است، که در پی فرآیند ساخت نظریه تازه ایجاد می شود. به اعتقاد هلمر، دلفی یک ابزار ارتباطی سودمند بین گروهی از خبرگان است، که فرموله کردن آرای اعضای گروه را آسان می کند. [2]

ویسما (Wissema 1982) با تأکید بر اهمیت روش دلفی، از آن به عنوان روشی برای «یک کاوش تک متغیره» برای پیش بینی آینده فناوری ها یاد می کند. او می افزاید: روش دلفی با این هدف طراحی شده است که بتواند مباحثات میان خبرگان را امکان پذیر کند، به طوری که از ورود تأثیر رفتارهای متقابل اجتماعی

که معمولاً در مباحثات گروهی اتفاق می افتد و منجر به مانعی در برابر شکل یافتن عقاید و نظرات می شود، جلوگیری نماید.

بالدوین (Baldwin 1975) باور دارد که در شرایط نابسندگی دانش موجود در نزد تصمیم گیرندگان، آنان ناگزیر به تصمیم سازی با اتکاء به ادراکات مستقیم خود یا آرای خبرگان هستند.

اساس و پایه روش یا تکنیک دلفی بر این است که نظر متخصصان هر قلمرو علمی، در مورد پیش بینی آینده صائب ترین نظرست [4]، بنابراین بر خلاف روش های پژوهش پیمایشی، اعتبار روش دلفی نه به شمار شرکت کنندگان در پژوهش، که به اعتبار علمی متخصصان شرکت کننده در آن بستگی دارد. شرکت کنندگان در تحقیق دلفی از 5 تا 20 نفر را شامل می شوند. کمینه تعداد شرکت کنندگان به چگونگی طراحی روش تحقیق بستگی دارد. در این روش هیئت هایی (پنل هایی) از متخصصان تشکیل می شود، که در آن ارتباط میان اعضا، توسط رئیس یا ناظر هیئت انجام می گیرد. ارتباطات داخلی شرکت کنندگان به صورت ناشناس بوده و نظرات، پیش بینی ها و تمایلات به ارائه دهندگان آن ها منتسب نمی شود. انتشار این اطلاعات بدون اعلام هویت ارائه دهندگان صورت می گیرد.

عناصر اصلی در روش های اولیه دلفی عبارتند از:

ساختارسازی جریان اطلاعات

ارائه بازخورد به شرکت کنندگان

افشا نکردن هویت شرکت کنندگان

به رغم تفاوت های قابل توجهی که در کاربرد روش دلفی وجود دارد، معمولاً پژوهش دلفی با یک پرسشنامه، که توسط یک تیم کوچک طراحی شده، و به گروه بزرگ تری از متخصصان فرستاده می شود، آغاز می گردد.

پرسشنامه ها به شکلی تنظیم می شوند که مخاطبین ضمن استنباط کردن و فهمیدن مسئله مطرح شده، بتوانند واکنش های فردی خود را بروز دهند. وقتی پرسشنامه ها برگشت، طیف پاسخ ها و دلایلی که متخصصان برای پاسخ هایشان بیان کرده اند، مورد بررسی قرار گرفته و خلاصه نویسی می شوند. در این مرحله مواردی که مرتبط با اهداف زمینه تحقیق نباشد حذف، و از این طریق از مسائل منفی رایج در تعاملات داخل گروهی (مرتبط با حوزه روانشناسی اجتماعی) اجتناب می گردد. پس از آن، خلاصه گزارش برای متخصصان فرستاده می شود. متخصصان اجازه دارند که پاسخ هایشان را بر اساس نتایج تغییر دهند. این نتایج دور دوم مجدداً مورد ارزیابی محققان قرار می گیرد. بدین طریق در طول زمان و با پیشرفت کار، دیدگاه های

مخاطبین با موضوع مطروحه تطابق خواهد یافت. این فرآیند ادامه می یابد تا اینکه اجماعی در مورد نظرات حاصل شود، یا مشخص شود که متخصصان به توافق نرسیده اند.

مهم ترین نکته در روش دلفی، غلبه بر نکات منفی موجود در کمیته های متعارف است. طبق نظر فاولز (Fowles, 1978)، عدم افشای هویت، بازخورد کنترل شده و پاسخ های مبتنی بر آمار، مهم ترین مشخصه های دلفی هستند. دلفی یک روش آماری سفت و سخت برای پیش بینی آینده نیست. عدم نمونه گیری، نامشخص بودن رخدادهای آینده و نبود فرآیندهای خوش تعریف و شناخته شده برای انجام دادن مطالعات دلفی، تنها چند مورد از مواردی هستند که دلفی را از روش های علمی کنترل شده متمایز می کند. ولی مطالعه دلفی در مورد مسائلی باارزش است که نیازی به تکنیک های موشکافانه دقیق ندارند؛ مثلاً زمانی که داده ها ناکافی یا فاقد قطعیتند، وقتی نمونه های واقعی موجود نیست، یا وقتی که گردآوردن افراد و بحث کردن در مورد مسئله مشکل است. از آنجا که تکنیک دلفی بر ناشناس بودن، بازخوردهای کنترل شده و پاسخ گروهی آماری تکیه دارد، و به این صورت از نفوذ افراد برجسته در گروه های بحث یا فشار گروه برای همنوایی اجتناب می کند، با استفاده از این تکنیک می توان به اجماعی معتبر از متخصصان دست یافت.

فاول (Fawle 1978) مراحل زیر را پیشنهاد کرده است:

- تشکیل تیم اجرا و نظارت بر انجام دلفی
- گزینش یک یا چند هیئت (پنل) جهت شرکت در فعالیت ها. اعضای این هیئت ها معمولاً کارشناسان و خبرگان قلمرو پژوهش هستند.
- راه اندازی فعالیت های تنظیم پرسشنامه برای دور اول
- بررسی پرسشنامه از دید نوشتاری (مانند رفع ابهامات استنباطی)
- ارسال نخستین پرسشنامه به اعضای هیئت ها
- واکاوی پاسخ های رسیده در دور نخست
- آماده کردن پرسشنامه دور دوم (با بازنگری های مورد نیاز)
- ارسال پرسشنامه دور دوم برای اعضا هیئت ها
- واکاوی پاسخ های رسیده در دور دوم (مراحل 7 الی 9 تا دستیابی به پایداری در پاسخ های دریافتی ادامه می یابد).
- آماده سازی گزارش توسط تیم پردازشگر

مهم ترین نکته در این فرآیند، درک هدف های به کارگیری روش دلفی از طرف شرکت کنندگان است. در صورت درک نادرست، با پاسخ هایی نامرتب از سوی شرکت کنندگان مواجه خواهیم بود. پاسخ دهندگان باید

از دانش کافی در حوزه مربوطه برخوردار بوده، و با ادبیات موضوعی مقوله مورد بحث آشنایی داشته باشند؛ ولی در عین حال شاید لزوماً به تخصص بسیار بالا در زمینه مورد نظر نیازی نباشد.

همان گونه که در بخش قبل گفته شد، حداقل تعداد اعضا هیئت‌ها برای دستیابی به نتیجه قابل اتکاء بستگی به طراحی پژوهش دارد. بنا بر نظر برکهوف (Berkhoff, 1975) در شرایط آرمانی حتی گروه‌های چهار نفره هم می‌توانند عملکرد مناسبی داشته باشند.

2- روش تئوری‌گراند

دو جامعه‌شناس به نام بارنی گلیسر (Barney Glaser) و آنسلم استراوس (Anselm Strauss) در سال 1967 میلادی روش «گراند تئوری» را معرفی کردند. روش گراند تئوری (Grounded Theory) در فارسی با نام‌های «نظریه پردازی داده بنیاد» و «نظریه زمینه بنیان» نیز مشهور است.

روش گراند تئوری یا نظریه زمینه بنیان یک روش تحقیق کیفی است، که به وسیله آن، یک نظریه با استفاده از دسته‌ای از داده‌ها تکوین می‌یابد. به طوری که این نظریه در یک سطح وسیع، یک فرایند، عمل یا تعامل را تبیین می‌کند. نظریه حاصل از اجرای چنین روش پژوهشی، نظریه‌ای فراگردی است. از مزایای روش گراند تئوری این است که:

• تئوری به شکل منظم و بر اساس داده‌های واقعی شکل می‌گیرد.

• برای موقعیتی مناسب است که دانش ما در مورد آن محدود است، و تئوری قابل اعتنایی در آن موجود نیست، که بتوان بر اساس آن فرضیه‌ای برای آزمون تدوین کرد.

• گراند تئوری در طول تحقیق رشد می‌کند، و از رهگذر تعامل مستمر بین گردآوری و تحلیل داده‌ها حاصل می‌شود.

فلسفه روش گراند تئوری

فلسفه علمی روش گراند تئوری بر اساس نظریه کنش متقابل نمادی یا "symbolic interactionism" قرار دارد. به عبارت دیگر نظریه گراند تئوری ریشه در پارادایم تفسیری تعامل‌گرایی سمبولیک دارد. در تعامل‌گرایی سمبولیک، اعتقاد بر این است که مردم بر مبنای اینکه چگونه سمبل‌های خاص مانند پوشش، عبارات کلامی و غیرکلامی را معنی و تفسیر می‌نمایند، رفتار کرده، و با یکدیگر تعامل می‌کنند. از نظر استراوس و کوربین عناصر کلیدی روش گراند تئوری، شامل نمونه‌گیری نظری، مقایسه ثابت، کدگذاری باز، محوری و انتخابی، یادآوری، و اشباع نظری، می‌باشد.

امروزه 3 رهیافت مسلط بر نظریه پردازی زمینه بنیان قابل تفکیک است:

1. رهیافت نظام مند (Systematic) که با اثر استراوس و کوربین (Strauss and Corbin, 1998) شناخته می شود.

2. رهیافت ظاهرشونده (Emergent) که مربوط به اثر گلیسر (Glaser, 1992) است.

3. رهیافت ساخت گرایانه (Constructivist) که توسط چارمز (Charmaz, 1990; 2000) حمایت می شود.

نظریه پردازی زمینه بنیان، یکی از استراتژی های پژوهش محسوب می شود، که از طریق آن نظریه پردازی بر مبنای مفاهیم اصلی حاصل از داده های موجود در زمینه، شکل می گیرد. این گونه نظریه پردازی مبتنی بر استعاره کولاژ و همانند مدل سطل زباله تصمیم گیری می باشد، که از تلاقی تصادفی اجزاء، و البته با هنرنمایی نظریه پرداز، ترکیبی نو، بدیع و جذاب خلق می شود. به عبارت دیگر، نظریه پرداز زمینه بنیان در زمینی متشکل از داده های پراکنده، متعدد و متنوع سیر نموده، و به منظور دستیابی به نظریه ای نو، آن ها را با هنرمندی ترکیب می کند. خلاقیت یکی از اجزای مهم نظریه پردازی زمینه بنیان است. رویه های این روش محقق را مجبور می سازد که پیش فرض ها را در هم شکسته و از عناصر قدیمی، نظمی نو بیافریند.

استراتژی روش گراند تئوری

استراتژی نظریه پردازی زمینه بنیان از نوعی رویکرد استقرایی بهره می گیرد؛ یعنی روند شکل گیری نظریه در این استراتژی حرکت از جزء به کل است. این روش یک سلسله رویه های سیستماتیک را به کار می گیرد، تا درباره پدیده مورد نظر، نظریه ای مبتنی بر استقرا ایجاد کند. یافته های تحقیق دربرگیرنده تنظیم نظری واقعیت تحت بررسی است، نه یک سلسله ارقام یا مجموعه ای از مطالب که به یکدیگر وصل شده باشند. هدف نظریه پردازی زمینه بنیان ساختن و پرداختن نظریه ای است، که در زمینه مورد مطالعه صادق و روشنگر باشد. این استراتژی پژوهش بر سه عنصر: مفاهیم، مقوله ها و گزاره ها استوار است.

در پژوهش نظریه پردازی زمینه بنیان، نظریه مورد نظر یک نظریه فراگردی است. اگر چه نظریه پردازان زمینه بنیان ممکن است یک تک ایده، مثلاً مهارت های رهبری را هم مورد تحقیق قرار دهند، ولی آن ها اغلب یک فراگرد را بررسی می کنند؛ زیرا درک جهان اجتماعی مستلزم این است که افراد با یکدیگر تعامل داشته باشند. در نظریه پردازی زمینه بنیان، یک فراگرد، زنجیره ای از کنش ها و واکنش ها بین افراد و وقایع مربوط به یک موضوع است.

داده‌هایی که توسط نظریه پرداز زمینه بنیان برای تشریح فراگردها گردآوری می‌شود، شامل انواع مختلفی از داده‌های کیفی است، نظیر مشاهده، گفت و شنود، مصاحبه، اسناد و مدارک، خاطرات پاسخ دهندگان و تأملات شخصی خود پژوهشگر. نظریه پرداز زمینه بنیان از فراگردی استفاده می‌کند، که مستلزم گردآوری و تحلیل همزمان و زنجیره وار داده‌هاست. در این استراتژی پژوهشی، از نمونه برداری نظری استفاده می‌شود. نمونه برداری نظری، فراگرد جمع‌آوری داده برای تولید نظریه است، که بدان وسیله تحلیل‌گر به طور همزمان داده‌هایش را جمع‌آوری، کدگذاری و تحلیل کرده، و تصمیم می‌گیرد که برای بهبود نظریه خود تا هنگام ظهور آن، در آینده چه داده‌هایی را جمع‌آوری، و آنها را در کجا پیدا کند.

فرآیند نظریه پرداز زمینه بنیان

نظریه پرداز زمینه بنیان مبتنی بر 3 نوع کدگذاری است:

* کدگذاری باز (Open Coding)

* کدگذاری محوری (Axial Coding)

* کدگذاری انتخابی (Selective Coding)

3- روش برساخت‌گرایی اجتماعی یا ساخت‌گرایی اجتماعی (Social constructivism)

یک نظریه جامعه‌شناختی در زمینه شناخت است که بر مبنای آن، رشد انسان به صورت اجتماعی صورت می‌پذیرد، و دانش از طریق کنش متقابل با دیگران برساخته می‌شود. [1] این اصطلاح توسط پیتر برگر و تامس لاکمن، در کتاب «ساخت اجتماعی واقعیت» ابداع شد. نظریه آن‌ها بر اساس تلفیقی از جامعه‌شناسی معرفت آلفرد شووتس و مفهوم نهادهای دورکیم بنیاد شده، و می‌کوشد به این پرسش پاسخ دهد که چگونه معنای ذهنی به واقعیتی اجتماعی تبدیل می‌شود.

4- روش تحلیل گفتمان (Discourse Analysis)

امروزه تحلیل گفتمان یا "interdisciplinary"، به گرایشی بین رشته‌ای در علوم اجتماعی تبدیل شده است. و ریشه در جنبش انتقادی ادبیات، زبان‌شناسی، نشانه‌شناسی، تاویل‌گرایی، هرمنوتیک گادامر، تبارشناسی، و دیرینه‌شناسی میشل فوکو دارد.

بنیان‌های فکری تحلیل گفتمان فراتر از تحلیل متن یا تحلیل گفتار یا نوشتار (text analysis) است. گفتمان مجموعه‌ای از گزاره‌هاست که یک مفهوم کلی را در بر می‌گیرد. همچنین در تحلیل گفتمان فراتر از

دیدگاه هارولد لاسول، دربارهٔ تحلیل فرستنده، تحلیل پیام، تحلیل وسیله، و تحلیل گیرنده (به طور مجزا) بحث می‌شود.

تحلیل گفتمان در هرمنوتیک با ریشه‌های روانشناختی، از دیدگاه شلایر ماخر و با ریشه‌های جامعه‌شناختی، از نظریات گادامر بهره می‌گیرد. اساس هرمنوتیک گادامر تاکید دارد که معنای متن می‌تواند مستقل از آگاهی فردی وجود داشته باشد. او معتقد به نظریه semantic autonomy¹، یعنی استقلال معنای ذاتی است.

الف) مهمترین اهداف تحلیل گفتمان

1. نشان دادن رابطهٔ بین نویسنده، متن و خواننده
2. روشن ساختن ساختار عمیق و پیچیدهٔ تولید متن یعنی «جریان تولید گفتمان»
3. نشان دادن تاثیر بافت متن (واحد‌های زبانی، محیط بلافصل مربوطه، و کل نظام زبانی) و بافت موقعیتی (عوامل اجتماعی، فرهنگی، سیاسی، تاریخی و شناختی) بر روی گفتمان
4. نشان دادن موقعیت و شرایط خاص تولیدکنندهٔ گفتمان (شرایط تولید گفتمان)
5. نشان دادن بی‌ثباتی معنا؛ یعنی معنا همیشه در حال تغییر است، هرگز کامل نیست و هیچ وقت به طور کامل درک نمی‌شود.

6. آشکار ساختن رابطهٔ بین متن و ایدئولوژی. تحلیل گفتمان از بدو پیدایش همواره درصدد بوده است تا نشان دهد که هیچ متن یا گفتار و نوشتاری بی‌طرف نیست، بلکه به موقعیتی خاص وابسته است. این امر ممکن است کاملاً ناآگاهانه و غیرعمدانه باشد.

ب) موارد استفاده از تحلیل گفتمان

تحلیل گفتمان می‌تواند در مورد هر زمینه، مشکل و یا موقعیتی به کار گرفته شود. چون تحلیل گفتمان اساساً یک خوانش تفسیری و ساختاری است، پس از هیچ رهنمود ویژه‌ای پیروی نمی‌کند (در واقع یک راهنمایی دقیق و خاصی برای این روش وجود ندارد).

به همان اندازه که هر شخصی می‌تواند از نظریات ژاک دریدا، میشل فوکو، ژولیا کریستوا و یا فدریک جیمسون استفاده کند، می‌تواند از نظریات متفکران پست مدرن و انتقادی نیز استفاده کند.

هدف تحلیل گفتمان معطوف به جمع آوری جواب های دقیق نیست، بلکه این روش به ما کمک می کند تا افق های دید شخصی مان را گسترش دهیم. به همان اندازه که می توانیم به افق های دید دیگران دست بیابیم، می توانیم برنامه کار، هیجانان ناشناخته و نارسایی های خود را بهتر بشناسیم. به عبارت دقیق تر تحلیل گفتمان، آنچه را که در پشت اعمال وجود دارد روشن می کند.

برای مثال تحلیل گفتمان نظریه های علوم کتابداری را به کار می برد، و در برابر اعتبار و درستی روش تحقیق (کمی یا کیفی) بحث نمی کند، و بیان یا ارزش خاصی را نشان نمی دهد. تحلیل گفتمان بر وجود پیام متن ها و قرارگرفتن آنها درون یک زمینه اجتماعی و یا تاریخی تأکید می کند. هدف تحلیل گفتمان روشن کردن هیجانان و سیاست هایی است، که شامل بحث برای یا علیه یک روش تحقیق خاص، قضیه یا ارزش است.

هر مسئله ای که می تواند به گفتمان تبدیل شود، تفکر غالب همان گفتمان است. مانند تحلیل کمی، تحلیل مضمونی، تحلیل زمینه ای، بافت (شرایط اجتماعی، سیاسی و...) فرامتن، تحلیل گفتمان و...

تحلیل گفتمان زیرشاخه تحلیل کمی است. تحلیل کمی با استفاده از اعداد و آمار پدیده ها را توصیف می کند، ولی تحلیل کیفی با استفاده از اعداد و ریاضیات، به چگونگی و چرایی پدیده ها می پردازد.

ج) چگونگی تحقق فکر غالب یا گفتمان

1. نقش اساسی رسانه ها

2. افراد، و موقعیت و جایگاه آنها

3. قدرت (مورد بسیار مهمی که فوکو در مورد آن بسیار بحث کرده است).

4. خود محتوا، ایده یا قوت فکر

نباید قضیه ها را از منظر حادثه نگاه کرد، باید ساختارشکنی کرد و ذهن رقیب را خواند. گفتمان یعنی خواندن سناریو ها و فکرهای دیگران. گفتمان یک فکر، ایده، و پارادایم است. شخص با گفتن قضیه باید سناریوهای زیادی را نوشته و مطرح کند. باید مطالعه عمیق، هدفمند، و در جستجویی چرایی انجام دهد، و به محتوا پردازد. قدرت نقش مهمی دارد ولی باید به محتوا اهمیت داده شود.

ص: 83

از دید فوکو زبان، معرفت و دانش، سه ضلع مثلث قدرت هستند. در بحث گفتمان، زبان نقشی اساسی دارد، زیرا زبان گفتمان را خلق می کند. گفتمان متن، فرامتن زمینه است. محتوا، سازمان و فرد در

گفتمان سازی قدرت موثرند. از طریق قدرت دانش و معرفت هم ساخته میشود.

باید تشخیص داد که گفتمان جزو کدام مباحث سیاسی، اجتماعی یا... است و برای این کار به نمونه گیری هدفمند و سوگیری معقول نیاز است.

د) روش های تحلیل گفتمان

1. روش واندایک از منظر زبان شناسی

2. فرکلاف از منظر روان شناسی

3. لاکلاو و موفه از منظر سیاسی (این زوج عمیق تر به مباحث پرداخته اند، و مطرح کرده اند که مفهوم شناسی و تحلیل گفتمان باید با نقد همراه باشد)

گفتمان همیشه سیاسی است، و ریشه در قدرت و سلطه گری دارد، و چون به قدرت می پردازد، باید نقد شود. این مورد در ایران بیشتر مورد استفاده است..

هژمونی: هژمونی مفهومی است برای توصیف نفوذ و تسلط یک گروه اجتماعی بر گروهی دیگر، چنان که گروه مسلط، درجه ای از رضایت گروه تحت سلطه را به دست می آورد، و این پدیده با «صرفاً با زور تسلط داشتن» متفاوت است.

ایدئولوژی کتاب گفتمان واندایک

همیشه در گفتمان، به دنبال دال مرکزی یا مفصل بندی یا مفاهیم اساسی بگردید. مثل عدالت، و بصیرت. البته این موارد با توجه به شرایط تغییر می کنند. کشف و جستجوی ناگفته ها باید صورت بگیرد.

5- روش تحلیل رگرسیون

تحلیل رگرسیون روش مناسبی برای تحلیل در پژوهش های دارای متغیر وابسته و مستقل است. این تحلیل به صورت گسترده برای پیش بینی و شناخت ارتباط میان متغیر مستقل و وابسته، و شکل این روابط استفاده می شود.

6- روش تحلیل محتوا (تحلیل مضمون)

از مهمترین و حساس ترین کارها در تحقیقات کیفی، شناخت مضمون است. عوامل تأثیرگذار در این امر: شعور متعارف، ارزش های محقق، جهت گیری ها، و تحقیق و تجرب محقق درباره موضوع است.

واژه «مضمون» به طور ضمنی و تا حدی مبین «تکرار» است. لذا مسأله ای که صرفاً یک بار در متن داده ها ظاهر شده را، نمی توان مضمون به حساب آورد، مگر آنکه نقش مهمی در تحلیل نهایی داده ها داشته باشد. تکرار معمولاً به معنی دو یا چند مورد است.

مضمون ها باید از یکدیگر متمایز باشند، اگرچه هم پوشانی آنها تا حدودی اجتناب ناپذیر است، اما اگر مرز کاملاً مشخصی میان مضامین وجود نداشته باشد، نمی توان درک درستی از تحلیل ها و تفسیرها عرضه کرد.

مضمون چیست؟

در مقابل واژه «متغیر» در پژوهش های کمی، در پژوهش های کیفی واژه «مضمون» (Theme) وجود دارد. مضمون بر کلمات و متن تکیه دارد، و ویژگی ای تکراری و متمایز در متن است، که به نظر پژوهشگر نشان دهنده درک و تجربه خاصی در رابطه با تحقیق است.

کلیدی بودن یک مضمون ضرورتاً به سنجه های کمی وابسته نیست، بلکه به این امر بستگی دارد که آیا چیز مهمی را در رابطه با سوال کلی تحقیق به دست می دهد یا خیر.

لزوماً شیوع بیشتر در نمونه داده ها، تعیین کننده مضمون بودن نیست. گاهی ممکن است یک مضمون چیزی باشد که داده های زیادی از آن پشتیبانی می کند، و گاهی تنها یک یا دو جمله در مجموعه ی داده ها باشد.

قضاوت محقق برای تعیین اینکه چه چیزی مضمون است، تعیین کننده است. صحت این قضاوت از رهگذر خبرگی محقق و قرار گرفتن او در بستر تحقیق به دست می آید. روش تحلیل مضمون (Analysis Thematic)، یک روش تحلیل کیفی قابل توجه، قوی و پرکاربرد برای تحلیل حجم زیادی از داده های پیچیده و مفصل است. شناسایی، تحلیل و گزارش الگوهای موجود در داده های کیفی، فقط یک روش تحقیق نیست، بلکه رویکردی - تحلیلی و راهبردی - ترکیبی است، که به عنوان بخشی از فرآیند معنابخشی در بسیاری از روش ها (نظیر نظریه پردازی داده بنیاد، تحلیل روایی، نشانه شناختی و...) مورد استفاده قرار می گیرد. نرم افزارهای رایانه ای نقش مهمی در توسعه کاربرد تحلیل مضمون در تحقیقات کیفی داشته اند.

کاربرد آنها عبارتست از: کدگذاری متن، تخصیص کدها به مضامین، مرتبط کردن یادداشت های پژوهشگر با کدها، جستجوی پیشرفته کدها، و عملیات بازخوانی داده های کدگذاری شده. این کاربردها سرعت و دقت را بیشتر، و زمان صرف شده برای تحقیق را کمتر می کنند.

پرکاربردترین نرم افزارها در این زمینه عبارتند از: MaxQDA, ti.ATLAS, NVivo

انواع تحلیل محتوا:

در یکی از جدی ترین تقسیم های تحلیل محتوا، دو گونه کمی و کیفی ذکر می شود:

1) روش کیفی تحلیل محتوا

گاهی استنباط نتایج، بر اساس بودن یا نبودن ویژگی هایی که در پیام تعریف شده است، غالباً برای اجرای بهتر مسائل در علوم اجتماعی کاربرد، مورد توجه قرار گرفته است. حامیان فنون کیفی این فرض را مورد تردید قرار داده اند.

برای نتیجه گیری، لزوماً فراوانی شاخص ها نشانه اهمیت آنهاست. از نظر این گروه، وجود یا حذف صنعتی موضوع تحلیل محتوای کیفی، می تواند تمامی انواع ارتباط ثبت شده در دست نوشته ها، مصاحبه ها، گفتمان ها، قواعد مشاهدات، نوارهای ویدئو، مستندات و... باشد.

در تحلیل کمی، از شمارش واحدهای محتوایی استفاده می شود، و تلاش می گردد تا ویژگی های خاصی در متن اندازه گیری شود.

تحلیل محتوا از تکنیک های مربوط به روش اسنادی در پژوهش علوم اجتماعی است. روش اسنادی به کلیه متدهایی گفته می شود، که در آنها هدف پژوهش با مطالعه، تحلیل، و بررسی اسناد و متون برآورده می شود.

چنانچه از نام تحلیل محتوا پیداست، این تکنیک به تحلیل و آنالیز محتوا می پردازد، و می کوشد با استفاده از تحلیل، داده هایی را در مورد متن استخراج کند. با این حال آنچه تحلیل محتوا نامیده می شود، گونه خاصی از تحلیل است، که با شیوه های دیگری که می کوشند یافته هایی را از متن استخراج کنند، تفاوت دارد. هیژمن 8 نوع تحلیل محتوا را شناسایی کرده و توضیح داده است: تحلیل معانی بیان، تحلیل اسطوره و روایت، تحلیل گفتمان، تحلیل ساختاری یا نشانه شناختی، تحلیل تفسیری، تحلیل محاوره، تحلیل انتقادی و تحلیل نرماتیو.

ص: 86

گاهی اوقات این گونه های تحلیل محتوا، تحت عنوان تحلیل محتوای کیفی به کار می روند، ولی نقطه آغاز بحث ما در مورد تحلیل محتوای تکنیکی است، که به گونه ای خاص و با هدفی ویژه به تحلیل داده می پردازد.

مراحل کدگذاری مورد استفاده در تحقیقات کیفی شامل 1) کدگذاری باز بر مبنای مقولات استخراج شده از مطالعه مقدماتی مبانی نظری تحقیق، 2) کدگذاری محوری، 3) کدگذاری انتخابی می باشند.

کد گذاری باز:

استراوس و کوربین کدگذاری باز را اینگونه توصیف می کنند: بخشی از تحلیل که مشخصاً به نام گذاری و دسته بندی پدیده، از طریق بررسی دقیق داده ها مربوط می شود. به عبارت بهتر در این نوع کدگذاری مفاهیم درون مصاحبه ها و اسناد و مدارک، بر اساس ارتباط با موضوعات مشابه طبقه بندی می شوند.

نتیجه این مرحله، تقطیر و خلاصه کردن انبوه اطلاعات کسب شده از مصاحبه ها و اسناد، به درون مفاهیم و دسته بندی هایی است، که در این سؤالات مشابه هستند. در روش کدگذاری نظری، دو گرایش برای تحلیل داده ها وجود دارد. برخی از پژوهشگران به تحلیل جزء به جزء می پردازند. یعنی متون و داده ها را خط به خط و کلمه به کلمه مورد تحلیل قرار می دهند. برخی نیز به دلیل وقت گیر بودن این روش، تنها نکات و مضامین کلیدی را کدگذاری می کنند.

کدگذاری محوری:

هدف از کدگذاری محوری، ایجاد رابطه بین مقوله های تولید شده (در مرحله کدگذاری باز) است. این عمل معمولاً بر اساس الگوی پارادایمی انجام می شود، و به نظریه پرداز کمک می کند، تا فرایند نظریه پردازی را به سهولت انجام دهد. اساس ارتباط دهی در کدگذاری محوری، بر بسط و گسترش یکی از مقوله ها قرار دارد.

دسته بندی اصلی (مانند ایده یا رویداد محوری) به عنوان پدیده تعریف می شود، و سایر دسته بندی ها با این دسته بندی اصلی مرتبط می شوند. شرایط علی موارد و رویدادهایی هستند که منجر به ایجاد و توسعه پدیده می گردند.

زمینه به مجموعه ای ویژه از شرایط، و شرایط مداخله گر به مجموعه گسترده تری از شرایط اشاره دارند که پدیده در آن قرار دارد. راهبردهای کنش یا تقابل، به اقدامات و پاسخ هایی اشاره می کنند که به عنوان نتیجه پدیده رخ می دهند، و در نهایت ستاده های -خواسته یا ناخواسته- این اقدامات و پاسخ ها به پیامدها اشاره دارند.

ص: 87

کدگذاری انتخابی عبارت است از فرآیند انتخاب دسته بندی اصلی، مرتبط کردن نظام مند آن با دیگر دسته بندی ها، تأیید اعتبار این روابط، و تکمیل دسته بندی هایی که نیاز به اصلاح و توسعه بیشتر دارند. کدگذاری انتخابی بر اساس نتایج کدگذاری باز و کدگذاری محوری، مرحله اصلی نظریه پردازی است. به این ترتیب که مقوله محوری را به شکل نظام مند به دیگر مقوله ها ربط داده و آن روابط را در چهارچوب یک روایت ارائه کرده، و مقوله هایی را که به بهبود و توسعه بیشتری نیاز دارند، اصلاح می کند.

منظور از نظم سیاسی گفتمان، پیکربندی ساختمانها و گفتمان هایی است که گفتمان سیاسی را تشکیل می دهند. نظمی باز و متغیر که گفتمان سیاسی را در نقطه مشخصی از زمان معین، و حدود آن را مشخص می کند. «مفصل بندی» یکی از تکنیک هایی است که در این گونه از تحلیل گفتمان بسیار رایج است، و منظور از آن کنار هم قرار دادن پدیده هایی است، که به طور طبیعی در کنار هم قرار ندارند. به عبارت دیگر تلفیقی است از عناصری که با قرار گرفتن در مجموعه جدید، هویتی تازه می یابند.

7- روش تحلیل راهبردی (swot)

این روش به توصیه مکتب پیش تدبیری، و برای شناسایی و تدوین راهبردهای بهینه برای سازمان ها به کار می رود. ک-ه ح-اصل آن چهار دسته راهبرد می باشد: راهبردهای قوت، فرصت، ضعف - فرصت، قوت - تهدید و ضعف - تهدید.

در این مکاتب، راهبرد عبارتست از فرآیند تصمیم گیری که طی آن عوامل درونی سازمان (ضعف ها و قوت ها) با عوامل بیرونی (فرصت ها و تهدیدها) به گونه ای با یکدیگر مرتبط می شوند، که ارزش هر یک از آنها در تحقق اهداف سازمان به خوبی مشخص می گردد.

8- روش پیمایشی

یکی از شایع ترین روش های تحقیق به ویژه در کشور ما روش پیمایشی است، که از تعریف و تحدید مسئله آغاز می شود، با بیان پیشینه و فرضیات و نظریات، وارد حوزه عمل و میدان می گردد، و با تهیه پرسشنامه و ابزارهای دیگر ادامه می یابد، تا بالاخره پس از جمع آوری داده ها به کمک علم و نرم افزارهای آماری، به پردازش و بحث و بررسی یافته ها می پردازد.

در پیمایش از شیوه های مختلفی برای گردآوری داده ها استفاده می شود، از جمله پرسشنامه و مصاحبه. استفاده از تکنولوژی برای تسهیل و بهبود گردآوری داده ها نیز از مدت ها پیش مورد توجه پژوهشگران بوده است. به عنوان مثال استفاده از تلفن برای مصاحبه، به ویژه در حوزه بازاریابی به دهه 1970 باز می گردد. نیز انجام مصاحبه با کمک رایانه در دهه 1980 رواج یافت. در دهه 1990 نیز پرسشنامه های رایانه ای مورد استفاده قرار گرفتند. پس از ابداع و گسترش اینترنت و افزایش کاربران آن، به تدریج مزایا و قابلیت های آن برای انجام پیمایش مورد توجه قرار گرفت، و امروزه پیمایش های زیادی با استفاده از پرسشنامه های مبتنی بر اینترنت صورت می گیرد. پرسشنامه های اینترنتی از جنبه های مختلف، کارآمدتر از پرسشنامه های چاپی سنتی هستند. به همین دلیل، شناخت و بهره گیری از آنها می تواند به بهبود کیفی و کمی پژوهش های پیمایشی منجر شود.

9- نمونه ای از سناریو نویسی در پژوهش ها

پیامدهای اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی فعالیت شرکت ها، گزارشگری پایداری را به عنوان یکی از موضوعات چالش برانگیز تحقیقات حسابداری مطرح ساخته است. با توجه به تاثیر گزارشگری پایداری بر تداوم فعالیت آتی شرکت ها، پژوهش حاضر با عنوان آینده پژوهی گزارشگری پایداری، با به کارگیری رویکرد سناریونویسی صورت گرفته است. روش پژوهش بر مبنای نوع داده، ترکیبی است. پژوهش حاضر در سال 1398 انجام شده است. ابتدا با بررسی پیشینه پژوهش و مصاحبه با 29 نفر از خبرگان دانشگاهی و حرفه ای، عوامل موثر بر گزارشگری پایداری استخراج گردید. از بین 45 عامل استخراج شده، تعداد 20 عامل بر اساس پرسشنامه خبره سنجی به عنوان عوامل معنادار شناسایی شدند. در ادامه با استفاده از پرسشنامه تحلیل اثرات متقاطع، و نرم افزار میک مک، سه عامل: الزامات قانونی، بحران های آب و هوایی و زیست محیطی و وجود گروه های حمایت از محیط زیست، به عنوان پیشران های کلیدی مؤثر بر آینده گزارشگری پایداری انتخاب شدند. در نهایت بر اساس نظرات خبرگان، 4 سناریو برای آینده گزارشگری پایداری تدوین شده، و پیشنهاداتی در راستای هرکدام ارائه گردیده است.

10- چند نمونه از موضوعات پژوهش های تاریخی:

موضوع 1

ص: 89

روش حکومت داری دولت های زیدیه در منطقه طبرستان در شمال ایران

سوال: چه عواملی باعث شد تا زیدیه قریب به هفت قرن در منطقه طبرستان، در شمال ایران حکومت کنند؟

موضوع 2

علل ماندگاری عقاید امامیه و افول و زوال عقاید فرقه اسماعیلیه در قرن پنجم هجری

سوال: چه عواملی باعث شد که عقاید امامیه بر خلاف دیگر فرقه های تشیع مانند اسماعیلیه، دستخوش تحریف و تغییر نشوند؟

موضوع 3

پیش زمینه های تشکیل دارالتقرب اسلامی در مصر و مجمع جهانی تقریب مذاهب در ایران

سوال: علت اصلی اینکه امت اسلام بعد از پیامبر به صورت واحد در نیامد چه بود؟

فرضیه: شرایط حساس زمانه این ضرورت را ایجاد می کند، که مسئله تقریب به صورت محکم و جدی در بین مسلمانان تبلیغ شود. در این راستا اختلافات باید برطرف شوند، و بنابر اصل و ضروریات اسلام، مثل قبله واحد، کتاب واحد، و وجود پیامبر (ص)، همه مذاهب اسلامی باید به فرمایش خداوند، در زیر پرچم اسلام به عنوان امت واحده، دست برادری و اخوت بفشارند.

موضوع 4

نقش آل بویه در تعمیق فرهنگ شیعی (مطالعه موردی: آداب و رسوم مذهبی)

سوال: چه عواملی موجب شد در قرن 4 و 5 هجری، فرهنگ تشیع در مناطق مختلف سرزمین های اسلامی نفوذ کند؟

فرضیه: آل بویه به عنوان یکی از دولت های مستقل شیعی عصر غیبت، با احیای آداب و رسوم و برگزاری مراسم مذهبی، موجبات ترویج و تعمیق فرهنگ تشیع را در بخش های وسیعی از سرزمین های مرکزی و غربی حوزه خلافت عباسی فراهم کرد.

ص: 90

موضوع 5

تأثیر خواجه نصیرالدین طوسی، بر پذیرش مذهب تشیع در حکومت مغول در ایران

سوال: چه عواملی موجب شد که حاکمان مغول در ایران مذهب تشیع را بپذیرند؟

فرضیه: در دوران پس از استقرار مغولان در ایران، به دلیل این که حاکمان جدید با بدنهٔ اجتماع، و دین اسلام آشنا نبودند، خواجه نصیرالدین طوسی به عنوان یکی از مشاورین آنها، نقش مهمی را در پذیرش مذهب تشیع توسط آنان ایفا کرد.

موضوع 6

نقش دولت های اموی در پیشرفت اسلام در آندلس

سوال: چه عواملی به پیشرفت اسلام در آندلس کمک کرد؟

فرضیه: امویان پس از سقوط خلافتشان و هجرت کردن به آندلس، با نفوذ حکومت خود در بخش هایی از آندلس، موجبات گسترش اسلام به این منطقه را فراهم کردند.

موضوع 7

واکاوی پیامدهای حکومت آل بویه، بر بهبود ساختار سیاسی - فرهنگی جهان اسلام

سوال: چه عواملی در بهبود ساختارهای سیاسی - فرهنگی جهان اسلام موثر بوده است؟

فرضیه: دولت آل بویه، به عنوان نخستین دولت شیعی مستقل، با توجه به دامنهٔ وسیع حکومت آن، در بهبود ساختارهای سیاسی - فرهنگی جهان اسلام نقش مهمی داشته است.

کلام آخر:

دو بخش آموزش و پژوهش، به عنوان دو یار جدانشدنی در کنار هم هستند. با بهره بردن از این دو بسیاری از گره های علمی با همت پژوهشگران گشوده، و مرواریدهای دست نیافتنی حوزهٔ علم یافته خواهد شد. اگر پژوهش از قوه به فعل در آید، و طرح های روی کاغذ با توانمند سازی پژوهشگران عملی شود، بسیاری

از مشکلات سد راه علوم اسلامی از بین خواهد رفت، و انگیزه پژوهشگر نیز برای ادامه مسیر بیشتر خواهد شد.

پژوهش به پژوهشگر روحیه خستگی ناپذیری، ناامید نشدن از شکست های احتمالی، و پرهیز از قضاوت عجولانه را القا می کند. با کشف یک حقیقت و معلوم شدن یک مجهول برای پژوهشگر، لذت خلق اثر رخ خواهد داد، و شعفی که ایجاد می کند، موجب ایجاد انگیزه بیشتر برای ادامه مسیر می شود.

پژوهشگر باید از ابتدا با انگیزه آموختن و رشد در این عرصه وارد شود، و به فکر قوی تر شدن ریشه های علم در وجود خویش باشد. برای تحقق این امر مطالعه و پژوهش هدفمند، همزمان با شروع آموزش نیاز است. پژوهشگران باید به دنبال رفع گره های کوچک و بزرگ در علوم باشند، و دست از تلاش برندارند. ریشه یک درخت هر اندازه محکم تر باشد، قطع آن با تبر ناامیدی و رویدادهای پیش بینی نشده سخت تر خواهد بود. پژوهش عرصه جهاد است، و مجاهدانی سخت کوش و دارای همت بلند می طلبد، که از موانع نهراسند، و با عبور از تنگ راه ها به مقصود اصلی برسند، و گامی در راه اعتلای اسلام بردارند.

این نوشتار بر مبنای تجربیات نگارنده و کارگاه هایی که در آن شرکت کرده، گردآوری شده است. نیز بخشی از تلخیص کتب فوق الذکر حاصل مطالعه مولف است، که به منظور تسهیل امر جستجو، و آشنایی پژوهشگران با انواع کتب، نظریات و روش های پژوهش، در اختیار علاقمندان قرار گرفت.

منابع:

الف) کتب

استیون هینز، ترجمه رشید اصلانی،

رویکرد تفکر سیستمی، تهران، نشر نی، 1397.

ابوالمعالی، خدیجه، پژوهش کیفی از

نظریه تا عمل، تهران، انتشارات علم، 1391.

آنسلم استراس، جولیت کوربین،

ترجمه بیوک محمدی، اصول روش تحقیق کیفی، نظریه مبنایی، رویه ها و شیوه ها، تهران، پژوهشگاه

علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، 1390.

تامس لیندلف، برایان تیلور، ترجمه استاد

عبدالله گیویان، روش های تحقیق کیفی در علوم ارتباطات، تهران، انتشارات

همشهری، 1397.

ج. ر. آلتون، ترجمه منصوره اتحادیه (نظام مافی)،

شیوه تاریخ نگاری، تهران، تاریخ ایران، 1386.

ص: 92

بشیر، حسن،

کاربرد تحلیل گفتمان در فهم منابع دینی، دفتر نشر فرهنگ اسلامی، 1395.

محسن تبریزی، علیرضا، روش تحقیق کیفی در مکاتب تفسیری

(زمینه و کاربرد)، نشر اطلاعات، 1395.

ب)سایت ها:

Dev.razavi.ir

google

<https://cafebazaar.ir/developer/quran-isca>

www.gisoom.com

Chakideh.com

www.google.com/alerts

<https://drive.google.com/drive>

tebyan.net

hawzah.net

parsijoo.ir

Academia www.academia.edu

ORCID <http://orcid.org>

ResearchGate

www.researchgate.net

Google Scholar

<https://scholar.google.com>

mendeley <https://www.mendeley.com>

Linkedin www.linkedin.com

<https://drive.google.com/drive>

[p://www.eshia.ir/help/libandroid](http://www.eshia.ir/help/libandroid)

ص: 93

بسمه تعالی

جَاهِدُوا بِأَمْوَالِكُمْ وَأَنْفُسِكُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ

با اموال و جان های خود، در راه خدا جهاد نمایید، این برای شما بهتر است اگر بدانید.

(توبه : 41)

چند سالی است که مرکز تحقیقات رایانه ای قائمیه موفق به تولید نرم افزارهای تلفن همراه، کتاب خانه های دیجیتالی و عرضه آن به صورت رایگان شده است. این مرکز کاملاً مردمی بوده و با هدایا و نذورات و موقوفات و تخصیص سهم مبارک امام علیه السلام پشتیبانی می شود.

برای خدمت رسانی بیشتر شما هم می توانید در هر کجا که هستید به جمع افراد خیراندیش مرکز بپیوندید.

آیا می دانید هر پولی لایق خرج شدن در راه اهلبیت علیهم السلام نیست؟

و هر شخصی این توفیق را نخواهد داشت؟

به شما تبریک میگوئیم.

شماره کارت :

6104-3388-0008-7732

شماره حساب بانک ملت :

9586839652

شماره حساب شبا :

IR390120020000009586839652

به نام : (موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه)

مبالغ هدیه خود را واریز نمایید.

آدرس دفتر مرکزی:

اصفهان - خیابان عبدالرزاق - بازارچه حاج محمد جعفر آباده ای - کوچه شهید محمد حسن توکلی - پلاک 129/34 - طبقه اول

وب سایت: www.ghbook.ir

ایمیل: Info@ghbook.ir

تلفن دفتر مرکزی: 03134490125

دفتر تهران: 021 - 88318722

بازرگانی و فروش: 09132000109

امور کاربران: 09132000109

مرکز تحقیقات رایانگی

اصفهان

گامی

WWW

برای داشتن کتابخانه های تخصصی
دیگر به سایت این مرکز به نشانی

www.Ghaemiyeh.com

www.Ghaemiyeh.net

www.Ghaemiyeh.org

www.Ghaemiyeh.ir

مراجعه و برای سفارش با ما تماس بگیرید.

۰۹۱۳ ۲۰۰۰ ۱۰۹

